

SAMLADE SKRIFTER

OSCAR LEVERTIN

FEMTE DELEN

ROCOCONOVELLER

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

ROCOCONOVELLER

AF

OSCAR LEVERTIN

ÅTTONDE UPPLAGAN

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1921

ULRICH-THEODORS TROLOFNING.

Af alla det romerska rikets konungar och furstar vid denna tid, år 1710 af vår kristna tideräkning, kunde, om man undantager den oförliknelige August den store af Sachsen — Apollo och Mars i en och samma skepnad — ingen jämföras med Ulrich-Theodor af Anhalt-Dessau, ty vare sig frågan blef om kroppslig skönhet, om anletsdragens regelbundenhet och gestaltens majestät eller själens egenskaper var denne den mest fulländade prins och mansperson, som man kunde se för sina ögon. Hans fader, den regerande hertigen, Ulrich-Ferdinand, hade ej haft någon möda ospard för att tillse, att sonen öfvades i alla de stycken, som det höfdes en arfprins af ett så ärofullt hus och den blifvande fursten i ett så förnämligt rike att känna. Den lärde holländaren Loccenius från Accademia Philippina i Leyden hade fört Ulrich-Theodor in i de gamla auktorernas verk, som äro källor med alltid frisk dryck, och den åldrade grefve Lichtenstein, krönt af ära från sina kampanjer med prins Eugen vid Zenta i Ungern, hade instruerat honom i vapnens konst. Man visste också icke, hvad man skulle beundra högst hos Ulrich-Theodor: den oefterhärmliga behagfullhet, med hvilken han på hofvets högtidsfester

underhöll damerna med komplimenter och blommerade talesätt, eller den kvicka hurtighet, med hvilken han vid karusellen förde lansen och på vildsvinsjakten tyglade springaren.

Ulrich-Ferdinand, som var en synnerligen gudlig herre och aldrig försummade högmässan eller, fast försynen placerat honom så högt, glömde att i stoftet tacka skaparen för hans stora nåd mot kreaturet, höll en sträng tukt vid sitt hof, i synnerhet sedan han själf för otrohet med en kapten vid lifvakten måst inspärra sin andra gemål Isabella af Schwedt — Ulrich-Theodors mor, den högt älskade och fromma Dorothea Amalia af Anspach, hade gått till en bättre värld för redan tjugu år sedan — på Friedrichsteins fästning. Det oaktadt förvärfvade arfprinsen tidigt namn för att vara den galantaste unge furste i Tyskland. Förgäfves lät Ulrich-Ferdinand risa vid kåken och föra till spinnhuset en danserska från den hertigliga slottsteatern, som inlåtit sig i kärlekshandel med prinsen. Det saknades aldrig damer både från hofvet och staden, som trotsade upptäckt och faror för att mottaga en så älskvärd furstes hyllning, och de väl underrättade hviskade, att så ofta Ulrich-Ferdinand sände Ulrich-Theodor till kavallerilägret ute vid Sonderhausen för att draga honom bort från residensets frestelser, följdes han af en eller annan förnämlig dam, som utklädd till lifpage posterade i hans tält. Läsaren må dock icke af detta draga den förhastade slutsatsen, att arfprinsen var en fördärfvad yngling, alldeles glömsk af de råmärken sedelära och religion utstaka, men visst är, att hans kropps- och sinnes-

beskaffenhet var synnerligen amoureus, att han hade en brinnande och öm inbillning, och att han icke utan skäl ansåg kärleken såsom en af de allra ädlaste passioner, hvaruti människan kunde likna sin skapare.

Vare sig nu Ulrich-Ferdinand genom sina kunskapare kände sonens lefnadssätt och fruktade, att denne gick den breda vägen till fördömelsen, eller han på grund af sin höga ålder och bräcklighet — han tålde icke längre mer än trenne flaskor af den gamla Rüdesheimern vid taffeln, och hans lifmedikus sökte förgäfves genom ymniga åderlåtningar bota hans stora svaghet — började tänka på kronans framtid, beslöt han att påskynda den trolofning, som hans ambassadör i Greiz redan förberedt med prinsessan af därvarande hus, Richissa af Reuss, systerdotter till självfva hans kristliga majestät kejsaren.

Ulrich-Theodor tog denna sin höge faders afsikt utan större ledsnad med en god sons pliktiga lydnad. Han var dessutom högst intagen af ett porträtt, han fått af prinsessan, infattadt i briljanter och ädla stenar. Men kostbarare än någon äkta pärla var bilden själf, visande ett naturens mästerverk. Ehuru prinsessan knappast fyllt sitt fjärde lustrum, var hon redan en yppig skönhet med de vackraste skuldror och det hvitaste hull i världen. Det gyllene håret skimrade som en furstekrona kring hennes panna, och de svarta ögonen lyste i fuktig glans. Munnen var formad som den lille gudens egen båge, och intet elfenben var hvitare än hennes hy. Ulrich-Theodor hade genom sin förtrogne vän,

Hengstenberg, sökt taga reda på sin tillkommandes humör och komplektion, och han visste, att hon var mildheten själf, kanske blott något för mycket porterad för melankoliska drömmerier. Hon älskade att i timtals sitta lutad mot slottsbalkongens balustrad utan att tala eller taga sig något för, betraktande blommen, som föll mot sandgångarna, eller krusningen på vattenspegeln efter dammens svanor, och luktflaskan föll ur hennes bleka fingrar, utan att hon själf märkte det. Men hon hade visat stor belåtenhet med den afbildning af Ulrich-Theodors fysionomi, som öfverräckts henne af ambassadören, och hennes bref voro så polerade, som man kunde vänta af en prinsessa af det vittra Reusska huset, hvilken till på köpet haft till hofmästarinna baronessan Kalb, som Ludvig XIV själf visat ganska mycken uppmärksamhet i Versailles.

Ulrich-Theodor fogade sig så gärna efter sin faders vilja. Han anhöll blott att före trolofningen få göra en resa med sin förtrogne grefve Hengstenberg för att hafva sett världen, innan han satte sig ner som stadig arfprins och äkta man. Ulrich-Ferdinand fann denna åstundan ej vara orimlig, utan gaf sonen en utrustning, värdig hans höga rang, och följd af sin trofaste Pylades begaf sig Ulrich-Theodor åstad. Det skulle blifva alltför vidlyftigt att här redogöra för alla de äfventyr, dem han upplefde under denna långväga resa, men man får ej underlåta att omtala, det han öfverallt utan att röja sin lysande värdighet — ty han for inkognito under namn af baron Steinhoff — förvärfvade aktning och ömt deltagande genom sin manhaftighet, sin fri-

kostighet, sitt ädla väsen, sin rika och lifliga talegåfva. Det gick så långt, att då han frivilligt uppträdt vid en tjurfäktning i Madrid, konungens gemål genom sin allmoseutdelare lät föra honom in i sin sängkammare genom en lönntrappa, och om han därvid visade all lojalitet mot hennes katolska majestät, berodde det ej minst därpå, att han redan ingått en kärlekshandel med donna Antonia Medina d'Alvarez — maka till Spaniens mest svartsjuke äkta man — som han med ögonskenlig fara att blifva dödad på fläcken besökte, så snart kvällen kom. Det är ej godt att säga, när han skulle hafva lämnat Escurial, slagen som han var i de olösligaste bojor — ty hvilka fjättrar äro starkare än könets? — om ej don Alvarez upptäckt förhållandet och med dragen dolk tvungit sin olyckliga maka att tömma en giftdryck, som han tillredt efter en blott alltför kunnig spansk Locustas råd, och därefter dräpt sig själf öfver sin fullbordade hämnd. Ulrich-Theodor, som förgäfves genom en tät vakt sökt kämpa sig fram till sin älskades undsättning, och svårt sårad förts till sin bostad, föll vid underrättelsen härom afdånad i sitt blod. Öfver en månad lefde han sedan i så djup sorg och nedslagenhet, att Spaniens damer hyste medömkan med honom, och med möda lyckades det den trogne Hengstenberg att föra honom bort från skådeplatsen för detta dystra minne. Likväl gjorde småningom tiden, den store läkaren, och ungdomen, den raske hjälparen, sitt, och Ulrich-Theodor reste hemåt från stad till stad, öfverallt väl emottagen och sjungande:

A l'amour on résiste en vain,
Qui n'aima jamais, aimera demain.

Först aftonen före sitt intåg i Greiz blef han allvarsam och tankfull och sade suckande:

»Min käre Hengstenberg. — Nu hafva vi spelat slut vårt första parti — det var hasard à la façon de Biribi, men nu börjar det jämna partie, där man ej skall växla moitié.»

»Ers höghet har redan vunnit den högsta vinsten,» svarade grefve Hengstenberg... »Naturen tycks hafva tömt ut all sin förmåga, när hon skapade prinsessan Richissa. Ingen har någonsin sett något mer fullkomligt och en furstinna så värd att blifva gemål till det romerska rikets mest galante prins.»

Intåget i Greiz var det praktfullast möjliga. Prinsessan Richissa var högeligen älskad för sin skönhet, sin gudaktighet och sin gifmildhet. Också lyste hela staden som en enda balsal, och på floden låg en illuminerad galér och gungade — en präktig syn. Öfverallt kunde man se de artigaste sinnebilder och deviser. Mellan löfguirlanderna vid stadsporten fick den fägnade åskådaren läsa följande sirliga quatrain:

Välkommen prins utaf Anhalt,
för dig blir aldrig hjärtat kallt.
Vi hylla dig med allt gewalt,
när du för Amor här gör halt.

Och öfver rådhusets portal prunkade sjustjärnan med inskriften »den sjunde är funnen», hvilket rapporterade sig till, att det var sjunde gången, som

genom dylik äkta förening de ärevördiga Maximilierna i Reuss förbundits med de ärorika Ulricharne i Anhalt. Öfverallt hördes styckeskott och muskötsalfvor och lyste fröjdeeldar. Så gick trolofningen för sig med all den ceremoni, som ett så lysande tillfälle kräfde, och på aftonen var det galataffel i stora spegelsalen, vid hvilken musikanter spelade på särskildt därför rest estrad. Ensamt Ulrich-Theodor var tyst och sorgsen, där han satt under tronhimmeln och kände Richissas blick hvila på sig. Det var något inne i hans hjärta, han kunde icke beskrifva hvad, som tärde honom, och han drog sig till minnes en berättelse, hans höge fader brukade berätta från den dag, då han smordes till konung efter Ulrich-Theodors högtsalig herr morfar, Frans-Ulrich — att kronan känts så tung, att han hvarken kunnat glädjas eller tänka. Detsamma tyckte sig Ulrich-Theodor nu känna. Det var såsom han iförts en dräkt så tung, att han ej förmådde bära den.

Men när efter taffeln dansen skulle begynna, hörde han en stämma som hviskade: »bellissimo principe — che piacere di ballare con lui», och när han vände sig om, såg han, att dessa ord kommo från en synnerligen skön dam. Hon såg ut som ömhetens fé själf. Ehuru ej stor och rätt spenslig, var hennes växt af fint behag. Hennes anletsdrag hade en finhet och en liflighet utan like, ögonen lyste af eld, kvickhet och innerlighet, och de svarta lockarna förhöjde glansen af hennes hy, hvilken utan konstens hjälp hade en beundransvärd rodnad.

Det var savojiske ambassadören Buoncompagnis gemål.

När Ulrich-Theodor dansat den första kontradansen med prinsessan Richissa, gick han fram till markisinnan, och med en oemotståndlig blick sade han:

»Prinsessan Richissa har uppmanat mig att dansa med den vackraste damen vid sitt hof, tilllåter ni därför, markisinna?»

»Då är ers höghet olydig emot prinsessans befallningar, som vänder sig till min ringhet.»

»Nej, fru markisinna. Prinsessan har alltför godt omdöme för att kunna mena någon annan än den dam, som Venus själf med hemlig afund skulle anse som sin syster.»

Ulrich-Theodor förde henne vid handen ut till danssalen, men från tronhimmeln såg Richissa efter dem i tyst melankoli som efter dammens lustseglande svanor.

Men på aftonen, då Ulrich-Theodor skulle draga sig tillbaka till sin sängkammare, suckade han så djupt som om hjärtat ville brista och såg ut i natten. Och grefve Hengstenberg dristade ett graciöst skämt öfver hans svårmod:

»Ers höghet suckar väl så tungt därför att det blott varit trolofning och ej förmälning, som firats i afton.»

»Hengstenberg! Ack, du ser i mig den olyckligaste varelse under solen. Samma dag jag trolofvar mig erfar mitt hjärta för första gången den verkliga kärleken, ej den lägre, som blott eftertraktar sinnets dissipation, nej den sublimare, som Cyrus

och Mandane kände, och som är sorg och bekymmer och man kan dö af. Jag älskar markisinnan.»

Ulrich-Theodors stämma var så genomträngande, minen öfver hans eljest så hurtiga och frimodiga ansikte så sorgsen, att Hengstenberg fattades af medlidande.

»Ers höghet, markisinnan har en fransysk kammarfru, La Fleur, som är hennes förtrogna, och det faller sig så lyckligt, att ers höghets förste löpare, Schmidt, hvilken är en stor skälm och vågar imitera sin nådige herre, besöker henne i hemlighet. Ers höghet har sålunda en väg att närma sig den sköna damen, som säkert ej kan vara omänsklig nog att motstå en sådan beundrare.»

»Å, Hengstenberg, du räddar mitt lif, hur skall jag kunna tacka dig,» utropade Ulrich-Theodor, tog genast fjädern, och förfaren som han var i att skrifva de artigaste epistlar, nerskref han genast följande rader:

Biljett.

Hur oviss, hur vansklig är ej mänskans lott! Då hon redan tror sig i den trygga hamnen, krossas skeppet af stormen, och då man tycker sig som mest i säkerhet, träffas hjärtat af ett skott, för hvilket ingen frälsning finnes! Madame, bestäm öfver mitt öde — det ligger i edra händer. Svara mig blott, att jag ej väckt ert misshag, och ni gör mig till den sällaste bland dödlige, men om jag dristat mig alltför långt, i det jag vågat säga er det jag icke har kraft att fördölja, låt då en olycklig i sin förtviflan åtminstone få den lyckan att höra sin dödsdom af de läppar, hvilkas minsta ord äro hans befallningar, och hvilka han aldrig skall upphöra att tillbe.

Denna biljett bar löparen Schmidt till La Fleur, och då hon tvekade att framlämna densamma, lät han en så stor diamant lysa för hennes ögon, att hon förlorade alla betänkligheter. Men Ulrich-Theodor fick ingen ro under natten, och tidigt i gryningen drog han ut på ridt, och prinsessan Richissa vaknade bestört vid hofslagen, och med hjärtat i halsgropen lyssnade hon till deras sorl.

Men då markisinnan Buoncompagni satt vid sin toalett och klädde sig, lade La Fleur skälmskt leende en biljett i hennes hand. Och markisinnans ansikte öfvergöts af en purpurröd rodnad, när hon igenkände sigillet.

»Tag tillbaka biljetten, La Fleur, och om din härskarinnas välfärd är dig kär, nämn aldrig dens namn, som skrifvit den... Ack, mitt hjärta har ändock alltför mycken lust att ihågkomma det.»

Så fick Ulrich-Theodor obrutet sitt bref tillbaka och visste förtviflad ej, hvad han skulle taga sig före. Han föll i den djupaste melankoli, men beslöt till sist att vedervåga ännu ett försök, och skref då följande rörande ord, som en kvinna med öm och ädel själ måste hafva svårt att motstå:

Biljett.

Om ni kände till min förtviflans djup, madame, skulle ni hafva medlidande med ett hjärta, olyckligt, men ej er ovärdigt, och som, om också ni är grym nog att framhärda med den hårdhet, som blifver min undergång, aldrig kan annat än till sitt sista slag klappa för er.

La Fleur hyste åter samvetsbetänkligheter att mottaga skrifvelsen, och först sedan Schmidt ur en

börs uppräknat 200 pistoler, tog hon den och lade den på sin härskarinnas bord. Denna gång kunde ej markisinnan motstå att bryta och läsa den, och då hennes listiga förtrogna märkte detta, sade hon halfhögt som för sig själf: »Jag vill dö, om det finnes någon fru, om än aldrig så ärbar, som skulle kunna motstå en sådan prins», och medan markisinnan rådvill ömsom rodnade och bleknade, öfvertalade La Fleur sin härskarinna att skrifva några ord till svar, hvarvid denna med darrande hand tecknade följande rader, tydligt talande om den kamp, som rådde i hennes själ:

Biljett.

Den ovärdiga ers höghet benådat med ord alltför vackra för att kunna vara sannfärdiga, skulle för intet pris i världen vilja tillfoga den högtställda dam, hvilkens ödmjuka tjänarinna hon är, någon sorg. Lyckligtvis är hon alltför litet fåfäng för att våga tro, att hennes obetydlighet kunde ställas i någon sådan jämförelse, och hon ber då att med skyldig vördnad och intresse för en af henne, som af alla hans undersåtar varmt älskad prins, få dölja hvad som försiggår i hennes själ och ej uttala en för alla olycksalig önskan om, att af fyra olyckligt bundna skulle kunna varda tvenne lyckliga.

När Ulrich-Theodor erhöll denna skrifvelse, blef han så förtjust, som en dödsfånge som benådats, ty i dess sista rader trodde han sig kunna läsa en blyg och förtäckt förklaring om genkärlek, och då markisinnan älskade att bära den sköna couleuren, som är känd under namnet celadonbleu, fäste Ulrich-Theodor en rosett av samma

färg på sin barett till tecken, att han ville tjäna och strida för henne, såsom det en höfvisk riddare anstår att göra för sin dam. Hvar morgon sände han henne de ömmaste och sirligaste komplimenter på vers såsom följande artiga quatrain:

O Phyllis, af begär jag dör hvar dag för dig,
men denna kärleksdöd så ljuf dock är i sig,
att, salamandern lik, i sådan smärta
förnyadt lif får städs mitt hjärta —

Men markisinnan visste så skickligt att undvika honom, att han aldrig fick tillfälle att tala med henne mellan fyra ögon och i enrum. Ulrich-Theodor blef både blek och sjuk af längtan, och då han till sist icke längre kunde härda ut, gömde han sig med La Fleurs tillhjälp i markisinnans sängkammare för att tvinga henne till ett samtal. När hon kom in, störtade han sig för hennes fötter, och hans sinnesrörelse var så stark, att han där med en suck föll i vanmakt. Medkänslan tog då hos markisinnan öfverhand öfver den rättmätiga harm hon kände, och förskräckt sprang hon efter luktvatten.

»Ack,» hviskade Ulrich-Theodor med svag röst, »det är ej ungerska drottningens vatten, som kan hjälpa mig, men en annan dyrare medicin, som ni ensam äger, men är omänsklig nog att neka en sjuk.»

Ulrich-Theodor sade detta med så rörande uttryck och en sådan eld i sina ögon, att markisinnan ej kunde vredgas.

»Res er, Ers höghet, det är ej er plats vid

en ringa undersåtes fötter,» och ömt bleknande föll hon i hans armar. »Min älskade Thérèse,» hviskade prinsen. Under den djupaste rörelse svuro de hvarandra evig kärlek, och natten tycktes alldeles för kort för alla de smekningar och bedyranden, som de önskade växla. Trötta insomnade de i gryningen och vaknade först långt fram på dagen af ett häftigt buller. Det var markis Buoncompagni, som hemkommit från ett jaktparti och nu skyndade till sin hustrus rum för att glädja henne med sin oförmodade ankomst. Man kan fulleligen förstå hans obehagliga öfverraskning, men Ulrich-Theodor grep sin värja, och som markisen var en stor pultron, flydde han ur rummet. Men i stället för att tiga ilade Buoncompagni till den ene af sina vänner efter den andre och berättade sin olycka. De sökte trösta honom med, att Amphitryon också delat med Jupiter. »Ja, men Jupiter var en gud,» klagade markisen. De erinrade honom då om, att många berömda och lojala undersåter i Frankrike och England gjort detsamma med sina monarker. »Ja, men jag är icke hertiglig Anhalt-Dessausk undersåte,» fortfor Buoncompagni, »utan konungslig Savojisk.» Hans vänner rådde honom då att söka tjänst hos Ulrich-Theodor. Det gjorde han också, och prinsen utnämnde honom på stället till sin öfverceremonimästare.

Under de tre dagar, inom hvilka dessa märkliga tilldragelser utspelats, hade prinsessan Richissa suttit blek och stilla i sitt rum, och ingen hade fått ett ord ur henne eller kunnat förmå henne

att taga någon föda. Hon grät för sig själf, till dess hon fick häftig fluss och feber, och baronessan Kalb, hennes öfverhofmästarinna, hörde henne yra om en borttappad ring, efter hvilken hon rodde och letade på en svart slottsdamm.

Ulrich-Theodor reste emellertid hem till residenset i Dessau under förevändning att se till, att allt som sig borde blef behörigt ordnadt, men dessa sakers föranstaltande öfverlät han åt grefve Hengstenberg och for själf med markisinnan Buoncompagni till det lilla jaktslottet Mon-Bijou. Detta slott, som var byggdt af Ulrich-Theodors morfar, Frans-Ulrich, kallad den vise, låg i en tät skog vid en vacker flod. Då markisinnans kaross kom in i skogen, möttes hon af guden Pan, omgifven af dryader och nymfer, hvilka skönt bekransade med blommor hälsade henne välkommen och under ljuf musik af skallmejor och säckpipor hyllade henne såsom skogens härskarinna, och när hon kom till parkgrinden, öppnades den af två små morianer, hvilka räckte henne nyckeln af guld på ett hyende af sammet. Ingången till parken formerades af djupa konstgjorda grottor, mellan hvilkas droppsten fontäner spelade. Igenom häckar, vackert och symmetriskt skurna, med bilder af olympens gudar och gudinnor i naturlig storlek kom man fram till ett alldeles turkiskt tält, i hvilket allt var turkiskt, och femton praktfullt klädda turkar på brickor af guld serverade alla slags förfriskningar. Här hälsade Ulrich-Theodor markisinnan välkommen eller rättare bad att själf få vara hennes gäst, ty han kallade Mon-Bijou hennes, och han förde henne in i själfva

slottet, där allt var ordnadt på det grannaste, och allt väfdt i hennes älsklingsfärg, celadon-bleu, intill själfva sidenet på sängen, som uppbars af tvenne amoriner, hvilka kastade rosor och vallmo ur gyllene ymnighetshorn. »Se där er tron, sköna markisinna,» sade Ulrich-Theodor med ett fint skämt.

Här i Mon-Bijou fingo nu de båda älskande ett himmelskt paradis på jorden, och långt ifrån att aftaga tycktes deras kärlek växa under den ömsesidiga samvaron med det dyrkade föremålet. När de ej jagade hjort, lustvandrade de i skogen och stego ned i gondolerna vid slottets brygga, och Ulrich-Theodor rodde själf markisinnan öfver till Fasanön, där de kungliga fasanerna uppföddes och vårdades, och på gräset där i skuggan af de gamla träden sutto de i timmar, ömsom samtalande och ömsom sjungande till cittran. — Ulrich-Theodor sjöng:

Hur fagert skogens fåglar små
bland kvistar månde kvittra,
och strängarne en spelman slå
på gyllne kärlekscittra,
de dock ej kunde tolka rätt
min Phyllis' ljufva väsen,
mer däjelig på hvarje sätt sätt,
än någon ört bland gräsen.

När Phebus' bloss i öster står,
när nattens dok bli fällde,
till Phyllis städs min tanke går
till Astrilds ljufva välde,
och när jag kysser rosenmun
med marmorhvita tänder,
ej sällare finns i den stund
en man i Amors länder.

Markisinnan Buoncompagni sjöng:

I trän som skugga hvälfven,
I löf i blomsterlunden,
som för Zephyren skälfven,
hör, Phyllis' tro är bunden.
Hon fångad är mer än en trast
kan i ett giller vara,
och hennes hjärta sitter fast
som lo i jägarns snara.

För herde utan klander
i brand har själen brunnit.
Till evig tid Sylvander
har hennes hjärta vunnit.
I lust det slår, i sorg det slår,
för älskarn skall det brista.
Den dag, som han från henne går,
blir säkert hennes sista.

Men alltid när markisinnan kom till dessa rader, svek henne rösten och med bortvändt ansikte började hon gråta.

»Hvarför dessa tårar på er vackra kind?» frågade Ulrich-Theodor med ömt deltagande.

»Ack, min prins, jag känner, att den dagen skall komma, då ni skall öfvergifva mig, och jag skall mista det ädlaste hjärta och den mest fullkomliga själ på jorden. Döm själf, i hvilket tillstånd jag då måste vara. — Ack, aldrig skall jag kunna öfverlefva det.»

»Markisinna, er egen fullkomlighet är den bästa borgen på min trohet. Hvar skulle kunna finnas ett så ömt hjärta och en så fulländad själ som er?»

Ulrich tog hennes händer, tryckte dem hetsigt, betäckte dem med kyssar, och de sade hvarandra

en oändlighet af vackra och ömma saker, till dess deras sinnen voro öfverhöljda af lycka och de i famntag glömde allt.

Men om prinsessan Richissa talade de aldrig, fast Ulrich-Theodor ofta såg högeligen bekymrad och tankfull ut, när bref kommo från hans höge fader, som förebrådde honom hans uppförande som ingifvet af Satan, och erinrade honom om, att han var Guds mask, som skulle trampas till stoft af straffet, eller när stafetterna kommo och kallade honom till staden. Och så snart markisinnan blef lämnad ensam i Mon-Bijou, såg La Fleur henne sitta blek och liflös som en bild, utan att ens smeka sin älsklingshund Citron och endast rörande läpparna, som hon för sig själf om och om räknade dagarna. Men när Ulrich-Theodors springare blott hördes på afstånd, sköt all bloden upp i hennes bleka kinder, och med yr glädje gick hon sin älskade prins till mötes.

Men under dessa skiften af lycka och sorg — ty här i världen gifves ej någon rätt ogrumlad och verklig lycksalighet — gick tiden till ända, till dess den af dem båda så fruktade afskedsstunden kom, då prinsen skulle rida prinsessan Richissa till mötes vid riksgränsen i och för förmälningens fullbordan. Afskedet blef, som man kan tänka, det sensiblaste. Väl en fjärdedels stund låg markisinnan afdånad, stum, utan att annat än med tårar kunna betyga sin sorg, och förgäfves lofvade Ulrich-Theodor att snart efter högtidligheterna komma åter — markisinnan tryckte hans hand så förtvifladt som för den sista skilsmässan.

Så skedde emellertid förmälningen med den prakt och ståt, som äro öfliga vid dylika tilldragelser. Klädd i amazondräkt med juveler i hattplymen, kom Richissa på en mjällande hvit kröningshäst, en gåfva af kejsaren, och den regerande hertigen Ulrich-Ferdinand mötte henne själf och förde henne, fast åldrad och grå och stapplande på benen — han hade redan vid taffeln välkomnat furstbiskopen af Bayreuth, som skulle viga de höga två — till sin sons sida. Ulrich-Theodor hälsade med stor courtoisie, och hon svarade med all finhet och respekt, men sedan redo de tysta bredvid hvarandra genom äreportarna och triumfbågarna till dômen. Festen räckte en hel vecka. Fontänerna på torgen runno med vin, och kröningsslantarna regnade, och folket gladde sig i munter fröjd samt i det sälla hoppet att af en så vacker och from prinsessa få en ättling af Ulricharnes höga hus. Men på högtidernas sista dag, då den stora karusellen, som föreställde, hur Amadis kämpade om Oriane med konungen af Rom, skulle försiggå, och då härolder redan kallade riddarne till rännarbanan, öfverraskades hela hofvet af, att Ulrich-Theodor efter ett kort samspråk med Hengstenberg, som i hemlighet varit afsänd till Mon-Bijou, i sporrstreck lämnade Dessau.

Men när han på sin häst efter en förtviflad ridt nådde fram till slottet, hade markisinnan Buoncompagni redan dragit sin sista suck, och nu låg hon liflös, hvit på bädden, skön som en ängel ännu i döden, med en ensam opal i det svarta håret,

en baise-moi, som han själf köpt åt henne hos Ulrich-Ferdinands hofjude Israel.

Utom sig af sorg kastade sig Ulrich-Theodor på knä vid hennes lik, vätte hennes hvita hand med strida tårar och anklagade sig själf i de häftigaste ordalag. »Ha, det är jag själf som dödat henne... Ack, att jag finge följa henne och återförenas med henne...» Ändtligen när han kommit till någon besinning och sans och kunde tala, ehuru ännu hans tårar runno, frågade han sin lifmedikus van der Maës, som Hengstenberg låtit kalla till hennes läger, om han trodde, att hon beröfvat sig själf lifvet med något gift. Men denne skakade på hufvudet och talade om förskämdt blod och bittra vätskor. Han beklagade, att han blifvit för sent tillkallad och försäkrade, att ett i tid anbragt starkt purgativ helt säkert kunnat rädda den saliga markisinnan. La Fleur däremot berättade, att markisinnan sedan den dagen Ulrich-Theodor reste, ej varit sig själf lik, men gått som en skugga genom de gyllene rummen i Mon-Bijou, och hade intet annat velat företa än att ensam och utan sällskap ro öfver till Fasanön och där dröja i timmar, insupande den kalla aftonvinden vid den sanka stranden. Så hade hon dag för dag blifvit blekare och svagare, och till sist hade hon en afton tagit prinsens alla bref och lagt sig i sin bädd, och sedermera eftersändt en biktfader från jesuiterkollegiet i Dessau, som gifvit henne den heliga hostian.

Ulrich-Theodor lyssnade girigt till hvarje ord af La Fleur, så gick han utan ett ord ner till bryggan och rodde gondolen öfver till Fasanön, och då han

i gräset kände märkena af en älskad gestalt, som där hvilat, kastade han sig ner och med våldsam gråt upprepade han hennes visas sista rader:

För herde utan klander
i brand har själen brunnit.
Till evig tid Sylvander
har hennes hjärta vunnit.
I lust det slår, i sorg det slår,
för älskarn skall det brista.
Den dag, som han från henne går,
blir säkert hennes sista.

Så låg han med ansiktet mot marken och hviskade, och blott med våld lyckades det Hengstenberg och van der Maës' förenade bemödanden att få honom ifrån Fasanön, och som en sjuk förde de honom i en kaross till Dessau. Men då de ville lägga honom till sängs och för det ändamålet kallade hans lifpage för att taga af honom kläderna, som voro fulla af jord, drog han värjan och hötte mot dem, och han tryckte mullen hårdt mot hjärtat. Ingen vågade tala till honom — och hans höge fader blef så förskrämd, då han hörde budskapet, att hans ende son och Anhalt-Dessaus tronföljare blifvit rasande, att pokalen föll ur hans hand och gick i tusen skärfvor, och han bad bönen: Dyre Jesum hjälpe! Men ehuru varnad af alla sina hofdamer och öfverhofmästarinnan baronessan Kalb, som sade, att hon vedervågade lifvet, gick prinsessan Richissa in till honom, tog hans hand och sade: Den allgode guden har gifvit ers höghet en maka för att hon skall bära en del af hans bekymmer... Hon sade detta med ett så ömt ut-

tryck öfver sin ljufva röst, att Ulrich-Theodor grep hennes hand, och stilla som ett barn grät han mot hennes bröst ut sin stora smärta.

— — —

Sedan den dagen lefde Ulrich-Theodor och Richissa i den lyckligaste endräkt, och i så öm kärlek, att alla i hofvet profeterade, att nu var det för alltid slut med Ulrich-Theodors galanta äfventyr. Men om också detta tyvärr icke, som man kunnat hoppas, blef alldeles sant, och om också Ulrich-Theodor äfven senare ej kunde, så strängt som önskvärdt varit, behärska den ömma böjelse, som nu en gång fanns nedlagd i hans själ och hans komplektion — satte han alltid Richissa främst och lät aldrig något af den vördnad och aktning brista, som han var skyldig en så öm, så älskvärd och så gudaktig gemål, och när han stigit upp på sina fäders tron efter sin höge faders uppbyggliga frånfälle, uppfostrade han sin son, kallad Ulrich-Ferdinand efter farfadern, ej blott till höfviska och ridderliga dygder, men ock till sann gudsfruktan.

MATHIAS WALDIUS' UTLÄNDSKA RESA.

Bref från prosten Samuel Waldius till sonen Mathias.

Alstorpa 27 maji anno 1767.

Min kiäre son!

Då du nu står på sjelfwa brädan att qvittera ditt Fädernesland och taga det första steget ut i stora werlden liksom och at begynna en ny dagsmarsch af Iter ad Parnassum, will jag än en gång besynnerligen mana din ungdoms yrhet til eftertanka. Besinna, min kiäre Mathias, ackurat och graviter, huru dina dyra föräldrar allt ifrån din späda barndom dragit dig fram, låtit dig studera wid gymnasio och academie, så du hoppas kan, om du far fort at löpa dygdens wäg och röja christelig wandel, at nå också du en estimerad situation i det stånd, i hwilket dina förfäder stått i oafbruten ked allt ifrån reformationen, besinna detta, min son, och lägg af en viss petulantia, öfver hwilken dina informatorer klagat, nu då du tack ware dina föräldrars omtanka får anträda en resa til främmande länder, som mången fattig yngling dig afundas. Men meningen med denna färd är ingalunda blott at söka ögats agrémenter eller plaisirer, som kitla

sinnet och förswaga siälen, men at fullkomna dig på den lärda wädjobanan och desslikes förwärfva en viss politure, som tywär numer i tidens stigande werldslighet nästan anses lika wiktig som answaret af det christeliga kallet och lärdomsmeriter så ecclesiastice som ock i profana stycken.

Först och främst min kiäre son, förgät ey at hålla remmen hårdt om pungen. Årswäxten lofwar Gudi klagadt litet godt. Wårsäden vill ey ens titta upp, då ingen regndroppe fallit sedan andra bönedag, och på grund af nattmyssornas sätt at sköta de offentliga hushållswerken — det Gud i sin godhet må förlåta dem, om han kan — har wexelbalansen kommit aldeles på sned, och credit står ey ens at få mot hederlig säkerhet. Din broder Jan-Lars vid gardet i Stockholm har knappast kunnat få låna lumpna hundra daler för sit ackord, och Lisa Gretas kiäre' man har måst giöra cessio bonorum, intrasslad i discontdirektör Grüns affairer, och med alt sitt järn i pant å järnkontoret. Du ser således, at man måste 10 gånger wända på stywern, innan man släpper den ifrån sig.

Den billigaste reswägen torde wara at i Helsingborg gå ombord på en jacht eller galeas, destinerad till Amsterdam, men glöm ey at noga ackordera med skepparen. Det är min önskan, at du sedan wäl visiterar Utrecht, Cleve, Arnheim och de andra ortligheterna i landet, men at du stannar wid Leydens per-illustra academi, där inhemtar såwäl Theologia naturalis, exegesis biblica, och de andra andliga disciplinerna som ock scientia linguarum antiquitatis, hwilka altid embellera sin man,

samt desslikes öfwar dig i Talmud och Rabbinicis, hos där boende litterata judar. Först sedan du tillbörligt upplysts af dessa Leydenska lärdomsljus, må du resa widare genom Brabant, Flandern och Picardie til Paris, denna sammelplats för lärda män och bibliothèque, men tillika för mycken lättfärdig synd, från hwilken wår Herre i sin nåd beware dig. Måtte du attrappera »le bon ton» utan at warda en petitmaître: det wil säga en klädfåne, en luktstolle och en sprätthök.

Min kiäre Mathias, jag behöfwer wäl ey bedia dig om at städse hafwa Herran i hågen, at wara trägen i bön til Gud och bibelns läsande, at wakta dit hiärta för orena begärelser och dit sinne för willäror. I Holland lära ännu grassera den uppenbara naturalisten Baltasar Bekkers fördömliga theorier om at djefwulen ey frestat Vår Herre Jesum, och ey eller ännu ligger på lur på swagheten hos Adams barn, irrläror dem Bekker sielf til egen ofärd fått ångra i den eld, hwilkens matk aldrig förbrinner. Och i Frankrike regerar som du wet papismen i all sin styggelse och spinner altjemt sina helwetesnät för at återbörda under Petri falska efterföljare de folk som genom den härlige gudsmannen Martin Lutheri och Herrans aldrig nogsamt prisade nåd räddats. Skulle den sträcka ut sina klor mot dig, kiämpa som det en ärlig swensk höfwes och anstår, och som din gamle fader, när han ung war, i katedern i Regensburg under sju runda timmar förswarade Theses Lutheri mot et lömskt anhang af jesuiter, kryptopapister och socinianare.

Så min son, gack då på egen hand, utan led-

band och dock ewigt i Herrans ledande wilja, ut i werlden, glöm aldrig den plikt, som åligger hwar Christen, den der efter den naturliga födelsen genom den andliga fått förtröstan om frälsning från naturens allmänna fördärf och betyga genom uppförandet städs, at du är en hederlig mans säd, och Herran wår Gud skall wälsigna dig och det skall dig wäl gå til obeskrifwelig fägnad för dina dyra föräldrar.

Din hulda moder, som denna wecka twänne gånger för rötfeber måst slå åder på sig, är ännu swag till helsan, men från sjukelägret omfamnar hon dig — och jag förblir altid

Din trogne fader

Samuel Waldius.

*

Bref från Mathias Waldius till hans fader prosten Waldius.

Cuxhafen. Briggen Frohe Jeanette.
15 juni 1767.

Min sötaste Fader!

Min söta faders angenäma skrifvelse kom mig i Götheborg rätteligen tillhanda, och jag las ur densamma min Faders vanliga ömhet emot mig, och det är med verklig ledsnad, som jag på grund af motiga vindar, som hindrat fartyget at göra an någon hamn före Cuxhafen, måst til nu uppskjuta det utvalda nöjet at besvara detsamma och med all sonlig vördnad och kärlek tacka för tillåtelsen at resa till

främmande länder och för penningebrefvet på det Grillska Contoiret i Amsterdam, som jag lofvar att noga gömma och blott i trängande behof anlita.

Det är med den sensiblaste rörelse jag genomläst min käre Faders lärdomar. Altid heliga för mig äro de det dubbelt nu, då jag quitterat ej blott det hem, där min ungdom förflutit i menlös ro och glada lekar, men hela det kära fosterlandet och mina dyra föräldrars famntag. Också har jag lofvat mig själf at behiärta på det ömmaste min Fars råd, at söka profitera af alt men behålla orörda min barndoms tro och enfald. Jag beder Gud att stärka mig i mina föresatsers uppfyllande och nådeligen beskydda mig från det som kan skada min timeliga och andeliga välfärd.

Som min Far bestämt gick jag med farkost från Götheborg och for på briggen Frohe Jeanette, hemma i Bremen, kapten Justus Schmoll, söndagseftermiddag den tionde från Sverige. Klockan fem på eftermiddagen hissade vi i Jesu namn seglen, vinden var O. N. O. med ganska styf kultje, och jag, som aldrig varit i större vatten än i vår fiskeka på Åsnen, blef fyld af förfäran inför detta hiskeliga spectacle. Frohe Jeanette dansade på böljorna som en sjöblåst ulltapp, och rödspåttan jag ätit hos min vördade farbror och tante Eleonora till middagen längtade kännbarligen till sitt element igen. Urplötsligt kom ett stort moln. Regnet slog in i cajutan, där jag låg, men jag öfverantvardade mitt öde i Herrans hand och, mediterande det sköna språket Zacharias 10, 11: Och Han skall gå igenom det trånga hafwet och slå böljorna i hafwet

at alla djupa floder uttorkade warda, somnade jag in.

Andra morgonen vaknade jag stärkt och glad efter en välsignad slummer, och ehuru det blåste tappert, befann jag mig rätt väl och kunde giöra min reskamrats agréabla connaissance. Till min stora fröjd befans han vara den lärda dr Gottlob Knoblauch från Hamburg på återresa från Götheborg, där han varit huspredikant hos varfsägaren Angerstein. Jag vet ej om min Far äger i sitt förträffeliga och utvalda bibliothèque hans lärda skrift De Insectis quæ in Testamento veteri occurrunt (Hamburgum 1754 8:o) — men jag tänker nog, att denna traktat om skridfän i Gamla Testamentet ej heller undgått min vördade och lärde Faders uppmärksamhet. Dr Knoblauch var en prestman med ett mildt ansikte, nog mycket Hallensis i några punkter, men utan pietistisk sjelfdryghet, och med stor nytta hörde jag honom med många subtila inkast och grundelig argumentation belysa åtskilliga tvistiga frågor.

Och den vackra edition af Arndts Paradisgärtlein, som den vördade mannen gaf mig till afsked, skall altid för mitt minne uppkalla hans omtyckta bild.

Här i Cuxhafen består jorden mest af äfja och lera och är sålunda ganska bördig. Nära, i Amrum, finnas många mullbärsträd af den hvita sorten planterade, som frodas excellent, hvilket jag omtalar för min vördade faders intresse för silkesodlingen. Dr Knoblauch, som gjort flera rön med dessa kräken, förklarar dem vara af ett särdeles kallt temperament

och väl kunna trifvas i norden. Tänk om vi kunde hafva mullbärsskog på Alstorpa och farbror Christians fabrique använda vår rudi materia.

Här gäller den hvita svenska styfvern en schilling och groschen sex öre, hvilket ger en liten vinst af 50 procent, välkommen nu då vi gå uppför Elben til den gamla riks- och hansestaden Hamburg. Jag skrifver vidare från Amsterdam och slutar med att bedia den Högste förläna mina dyraste Föräldrar under sina många bekymer och göromål stadig och jämn välmåga. Då uppfylles dens uppriktiga önskan som in i döden förblir

Min Sötaste Fars
ödmjuklydigste son
Mathias Waldius.

*

Bref från Mathias Waldius till sekreteraren i krigsexpeditionen Erland Hjelm.

Briggen Frohe Jeanette 20 juni 1767.

Ädel och högaktad herr Secreterare, min hjärtas vän och gynnare, och om jag får säga min egen Broder!

Med treudd vresigt lyft i böljans djup Neptun
Med Aeol i förbund mig ryckt från hembygdsstranden.
På kojens hårda brits och ej på ejderdun
Jag hiskligt gungad förs ifrån den sälla stranden,
Där väna Iris än sin fägrings tempel har
Och du, Pylad, är kvar.

O, Himel, Allmacht du, som vandrarns öde styr,
Hvart hän du än mig för, på med ell' motgångs bölja

Mitt hjärta evigt ömt, til Er i tankan flyr,
När vågens svarta kam vill lefnadsskeppet skölja.
Och rosen, som i blom jag på min kosa ser,
Jag plockar blott för Er.

Om jag ägt min Brors fjäder, hade jag både artigare och med en amplitude värd det höga ämnet i en lång carmen luctuosum celebrerat min affärd och mitt hjärtas sensibla afsked från sin enda vän. Men det är ej jag, som unnats dricka ur den heliga källan, och nectarpokalen står blott til min egen broders disposition. Ergo skall jag helt simpelt och enfaldigt berätta mina händelser på Briggen Frohe Jeanette mellan Götheborg och Amsterdam.

På vägen till Hamburg fick min svaga person pröfva alt det vilda hafvets raseri, och min buk knorrade öfverljudt öfver at nödgas att gifva ifrån sig all sin egendom. Hur skrifver ej redan Homer:

Menniskans herre, den obeveklige magen.

Dessemellan discuterade jag promiscue i lä på babolsgatan med dr Knoblauch, en prestman, men något bigott och unken. Han gick af i Hamburg, som var en stor och mörk stad, där tunga vagnar trängdes på de smala och osnygga gatorna. Där sågs fullt med fruntimmer och pigor klädda lika präktigt som sina husbondefruar, och nickandes mot sjömännen och de resande, väl vana vid, at de hade flera riksdalrar at förstöra.

I Hamburg skulle vi i stället för dr Knoblauch få nya passagerare, och till min häpnad och bestörtning hörde jag, när vi lagt ut, i cajutan, där jag satt och läste ett skönt och hiärterörande ställe

i pastor Lütkemans Inträdespredikan om Christne Lärares embetsplikt, ett sorl af flickröster, som galnades och skrattade, erinrande mig om Horats »fnitter ur vråarne». När jag koxade ut, såg jag fyra unga fäntor, som fnissade och hoppade kring en tjock oldmor i enorm ärtgrön roberonde och med en grinig näsa i ett rundt ansigte, så hon liknade gubben i mån. Flickorna nämde henne Tante Gustel. De sprungo och sqvätte ikring henne som tättingar, slogo hvarandra natthugg och lutade sig öfver relingen så vattnet stänkte upp i deras ansikten och löste deras rouge. Fåfängt klappade gumman i sina tjocka händer och ropade: »Täubchen, Täubchen, Donner Wetter ruhig, wenn sie nicht ruhig sind, steige ich aus.» Men som skeppet var midt i Elben med vatten rundt ikring, giorde denna hotelse ringa eller ingen verkan. Töserna fortsatte sitt nojsande och sina agacerier. Jag kunde ej låta bli att se på den yngsta, täckaste och yraste af dem allesamman, Lieschen, allt för söt med sina smilgropar under en schäferhatt med coquelicot och kort hvit netteldukskiol med Vergiss-meinnichten. Hon liknade gudinnan Flora, med kinden nypt rosig af Zephyren, på taflan i landshöfdingen och herr baron Coijets bibliothèque, där hon stod och gungade med smalbenet i hvita strumpor och små fötter i små grå skor, såsom när man är prête för inledningsreverensen till pas de rigaudon. Hon gnolade på sin egen behageliga lilla melodie:

Die Türcken haben schöne Töchter,
Sie können lieben jeder Zeit.

I detsamma kom kapten Schmoll, och på min förfrågan hvem den gamla Tanten med sina många niecer var, skrattade han så det klunkade i honom som i en gammal ränna vid lenväder. Ja, mein lieber Herr, das ist was anders als die Pentateuch und Barbara Celarent! Sehen Sie, es fährt so immer eine Menge kleiner Dingen aus Hamburg nach Amsterdam um sich dort zu amüsieren. Aber sehen Sie doch nicht so scheu aus. Das Frauenzimmer ist doch kein gefährlicher Scorpion.

Men jag tänkte på henne, med hvilken jag, om Herren vill, skall ingå en christelig äkta förening, Sara Margareta Hambræa i Svartlilla prostgård, huru sedesam hon satt vid sin väf — och åter försänkte jag mig i »Christne Lärares embetsplikt».

Men den skälmen Morphée tourmenterade mig i drömmen. Jag tyckte vi lekte Blinde Kuh, och Lieschen satt skrattande på mina knän.

Dagen därpå var det åter elakt väder, och »Frohe Jeanette» krängde, som skulle den kantra. Förfärdeligen brusade vågorna och stormen tjöt i tackel och tåg. Då kom Lieschen in i cajutan, där jag satt ensam. »Ich habe Angst,» sade hon likblek och tog min hand. Men jag talade vid henne ganska uppbyggligt och rätt serieust om Herran, som öfverallt är med oss äfven på svallandes sjö. »Ich aber bin so ein armes und frevelhaftes Kreaturchen,» hviskade hon, och jag kände hur hennes tårar föllo på min hand. Men jag erinrade henne om, att det aldrig var försent med bot och bättring, och jag blef sielf helt högtidlig till mods. Skulle min

ovärdiga mun verkligen blifva ett redskap för omvändelsen. Dock spiritus flat, ut vult. — Men kan du tänka, min käre Bror, det hade ej väl slutat storma, förr än hon sprang, svängde storskrattande på klackarna och mumlade — Das ist doch alles dummes Zeug. Så dansade hon i väg till sina kamrater sjungande med full hals:

Die Türcken haben schöne Töchter,
Sie können lieben jeder Zeit.

Sant är det, som står i Salomo, kvinnan är en stor ostadighet, och man skall vakta sig för hennes själs smuts. Med det rådet till dig, min egen wän, som på grund af ditt vackra och skalkagtiga ansikte lärer nog vara mycket älskad af det svaga och farliga kiönet, vill jag i dag terminera min första reseepistel.

Med önskan om all tänkbar välgång för dig både på kroppens och sinnets vägnar förblir jag ouphörligen

Din in i döden trogne vän
Mathias Waldius.

*

Bref från domprosten Samuel Waldius till hans son Mathias.

Alstorpa 25 juli 1767.

Min kiäre son!

Intet jordiskt kan giöra mig större glädje än at höra, at du är kvick och munter til hälsan och framhärdar i sedig conduite, sparsamhet och flit jäm-

wäl at du odlar dit wett och uppdyrkar dina af naturen lyckliga snillegåfvor. Wil du förlänga dina dyra föräldrars lifstid far fort där wid — studera, roga dig också, men altid sane och prudenter, utan excess och galenskap.

Undrar mig höra om universitas Leydensis fortfarande är så florentissima som då jag var bland dess alumner och membrum nationis Septentrionalis. Då strålade där sådana lumina litteraria som Lipsius, Gornowius, Schaaf och Surenhusius — själf mödade jag mig samman med Eduard Bernard från Oxford i exegesi testamenti veteris och linguis orientalicis. De rara arabiska handskrifter, du sett i min collection i skåpet med röda glaset, inköptes på auctionen efter den lärde Jacobi Gotii bibliothèque och dechiffrerades och resolverades samman med den högst i morgonländernas tungomål förfarne Augustinermunken Guillemus Bonjour. Kanske rencontrerar du någon samtida til dessa lysande män, dragande sig til minnes Samuel Smolandus, som opponerade vid många actus disputatorios, och det wågar jag flattera mig med — copia summaque latini sermonis facilitate. I sådant fall embrassera honom, och han skall warda dig ett faderligt stöd och hiälp. Utom theologici glöm ey at flitigt frequentera den lärde och lysande Ruhnkenii auditorium, och när du familiariter ser det stora ingeniet, hemställ til honom den emendation til Euripides Hercules furens, som står på hosföljande lapp.

Här hemma har domprosten Hagelin nyligen valedicerat det werldsliga. En häftig diarrhée wållad af för mycket champinjonätande slutade den wör-

dade mannens dagar och din far höll likbegängelsen öfver hans andelösa lekamen i Keflinge kyrka. Som den äldste af stiftets kontraktsprostar, skulle jag ju då hafwa pas framför de andra prestmännen här, det ock endast contesterades mig af den köpta nattmyssan Hallonkvist. Men jag lärde den widrige rubelslukarn, hwar David köpte ölet, wisade klarligen, at hans theses wid Gymnasio Calmanrensi De Gratia luktade dippelianismus, och det blef Gudi lofwadt han, som förgick sig och fick göra excuser.

Din broder Jan Lars har trolofvat sig med Nora Schult, af det ansedda Schultska huset i Gefle. Din blifvande swägerska är ej wacker, men hvad fransmännen kalla potelée och äger en tiondepart i Hargs grufwärk. Han har nyligen för mina samlingar genom sin wän assessor Gjörwell lyckats förskaffa mig den rara och kurieusa disputationen De Virgine nobile stuprata — förgät ej häller du i Leyden min collection och particuliert om du ser Gmelins Beschreibung der Insel Celebes mit vollst. Verzeichniss seiner Thiere, Affen und Vipèren, så kiöp den för min räkning, dock får den ey betinga mer än tre floriner.

Din moder som nu G. l. qwicknat til ur sin swaghet beder helsa och säga, at det päronträd, du som späd gosse planterade framför dit kammarfönster, nu står ymnigt och dignande af kart, och hwar gång hon går det förbi tänker hon på sin Matts.

Med önskan om Guds wälsignelse och allt godt til ande och kroppshydda förblifver jag

altid din trogne fader
Samuel Waldius.

*

Bref från Mathias Waldius till Erland Hjelm.

Spaa 10 aug. 1767.

Min älskanswärde wän och broder!

Jag kan ej exprimera, hur obligerad jag är af min käre broders agréabla skrifvelse och i huru hög grad mit hiärta känner sig fägnadt af at höra, det min broder dock understundom alt framgent erinrar sig sin trogna Matts. Altså vågar jag också intala mig, at en liten journal af de många händelserna, sedan jag qvitterat Frohe Jeanettes råa jungmän och stekta schellfisk, ej skulle varda ovälkommen. Från Amsterdam, där Carl XII hängde på dörrskyltarna och det til och med i rödt kläde och allongeperuk, for jag efter at vederbörligen hafva begapat den ansenliga hufvudstaden och gjort observationer öfver dess handel med allehanda kostbara föremål från Indien och Coromandel, på canaler inåt landet på en Treckschuyt eller dragbåt, så kallad, därför att den drages med rem spänd i ett träklot på baklåret af en häst, hvilkens ryttare på land, är båtens styrman. Ruffen var tyvärr occuperad af en rik negociant från Amsterdam, och genom den ymniga tobaksröken på däcket såg jag holländska bönder präktiga med gyllne knappar och strumpebandsspännen af guld gå till kyrkan — ty det var Söndag — med sina hustrur; och där i landet är det fruarna som bära hornen, ty med sina gullhorn öfver pannorna likna de julbockarne på Wexiö marknad.

Ändtligen kom jag fram till Leyden, hvilken

stads urgamla rykte och lärdomsglans jag ej hafver nödigt vidröra för en person så skickelig i humaniora som min käre broder, och i en månads tid var jag ständigt ambulatorisk mellan föreläsning och disputation och disputation och föreläsning. Äfven hemma utlades och diskuterades theologi, ontologi etc., ty min contubernal och rumskamrat van der Schink var en flink metaphysicus, ehuru väl fallen för trätor och ej olik de figurer, om hvilka den satyriske baron Holberg så skalkagtigt skrifver i Nils Klim, och hvilka i landet Potu uppfostras liksom jakthundar och stridstuppar hos oss. »Distinguo», »subsumo» voro aldrig ur hans mun, och alt, spiskvarterets cabeljou och Deventer mumman på mor Klaasjes ölstuga, blef status controversiæ. När vi trulsade hem på aftnarne med kritpiporna i munnen i våra blommiga nattrockar af calminck och satin (ty så lustvandra altid herrar studiosi vid Academia Leydensi men med välkrusade peruker på hufvudena) stannade vi i månskenet och ritade syllogismer och figurer i sanden på gatorna med våra tofflor, disputerande så ölet sqvalpade i magarne.

Men mina äfventyr, frågar min hiärtans broder! Hör då min i begynnelsen så rosiga och til ändalykten så sorgsna historia med madame Ruhnkenia. Du bör dervid veta, att denna dame är den vackraste qvinsperson jag sett i Holland. De holländska qvinnfolcken i gemen äro eljes långt ifrån graciösa. Med små hufvuden, blek fadd hy, och en trög, disharmonisk skepelse i kofta och roberonde, sitta de orörliga utan expression eller vivacité, som gummor på söta mors kinesiska fat. Gör man dem

visite, finner man dem, mödrar och döttrar och tienstflickor i köket värmande sig wid spiselelden, med stora stycken röd eller brun candi mellan tänderna, helt phlegmatice sörplande sin tass café, som de dricka på bit, sägande därvid aldrig et ord, annat än när caffekannan och spottkoppen gå ikring. Ty genom pur extremitet af renlighet bli holländarne malpropra, eller hvad skulle min gunstige bror säga, om han fann bredvid sig vid bordet ett litet kärl för salive.

Men madame Ruhnkenia är tout à fait à la française. Hennes man och gemål, academiens heder, på hvilkens tunga Helikons bin gjort sin honung, och som är incomparable som eloquens och lärdom, är något för gammal för sin unga fru och dessutom en snusmumrick med märken af tobak på krås och tumme. Han lemnar ock sin wackra fru all frihet, som hon ock, om vi få sätta lit til herrar studiosis médisance employerar — enkannerligen har hon, hvad holländarne kalla et Lifhebberij för galanta samtal med unga artiga män.

Jag vet väl, hvilken synd det är att låta tankens förmätenhet stiga mot en annan mans och därtill en vördad lärares hustru. Också talade jag aldrig med henne utom i dess mans närvarelse, förr än i förrgår, dag värd att märkas med hvit, eller kanske snarare svart sten. När jag kom, stod herr professorn med handen på dörrvredet til sin frus budoir för att just gå sin väg. »Jag skall til collegium, men min hustru kan underhålla Er,» sade han, och i det han eloignerade sig, klappade han mig vän-

skapligt på skuldran. »Je vous aime bien pour votre amour du grec,» sade han och försvann.

Madame Ruhnkenia halflåg i sin gula Ottoman i half deshabillée med en fripon till sko skälmagtigt tittande fram under kjortelfållen. Hennes kind var skär och hvit och hennes blickar eldfulla och ömma. På bordet blommade kostbara lökar i sköna japanska blompottor. Den kornblå heter Beauté tendre, den skära Parfait d'amour och den högröda Confession d'amant timide, berättade hon och hälde med hvit hand i ett glas åt mig af Cacao des Indes, som befans simmig och söt och fylde mig med okänd eld. Men madame Ruhnkenia log och taquinerade mig för min fästemö hemma i Sverige, och när hon lutade sig fram och värmde sina små händer öfver fyrfatet, liknade hon gudinnan Venus i Paphos, böjd mot den altareld, hvilkens vårdare är hennes son Cupidon.

Så glömde jag plikter, bud, Sara Margareta Hambræa och altihop och stammade de enda holländska ord jag lärt »Mevrouw ik heb haar lief, ik heb haar lief». »Je vous aime bien aussi, parce que vous avez un nez à la grecque», svarade hon, härmande sin mans katederstämma, full af espièglerie, men i detta samma ögnablick hördes steg, och hon hann blott hviska: gå nu, men kom åter i morgon kl. 10 då är jag seule.

Alldeles yr och vimmelkant i hufvudet gick jag hem och raconterade min dilemma för den lugne van der Schink, utlade för honom min andes strid mellan frestelse och pligt, men den spjufvern tog

sig för att uppträda som advocatus diaboli och argumentera pro et contra, till dess min svaga Adam blef besluten att infinna sig på madame Ruhnkenias rendez-vous. På aftonen, då vi sutto hos mor Klaasje, voro vi också ovanligt upprymda, och til min ofärd. Sedan vi druckit många stora kannor öl med många små glas persico emellan, for nämligen högmodsdjefvulen i min eljes raisonnabla methaphysicus. Han ville också skryta öfver segrar in castris Veneris och drog mig in i rummet intill, där värdinnans vackra dotter satt och rensade ärter. Helt sans façon knep han henne i kinden ropande: Schatlief, hartje.

Men i det samma steg en tre alnar lång Hercules fram med ett par stora näfvar med valkar och en styrmansmössa på nacken. Mynheer gör bäst i att lämna min fästmö i fred, sade han decideradt men höfligt. Van der Schink genmälde lika höfligt och decideradt: Mynheer, distinguendum est, men innan han hunnit fortsätta, hade den andre lyft honom och slungat honom genom den öppna dörren ut på landsvägen. — Jag skulle stamma en ursäkt, men innan den kom fram, kände jag mig också lyft som af ett stormväder. Mina läder-tofflor daskade mig på öronen, och så for jag framlänges i gatan och svimmade. När jag slog upp ögonen, kjände jag blodet strömma från ansiktet. Vatten, vatten, stönade jag til van der Schink, som stod lutad öfver mig med peruken på ena snedden och den trasiga pipan ännu i mun. »Vatten,» upprepade han, »distinguendum est, kommer bloden från näsan, bör det wara vatten, men kommer den

från mun bör det wara salt.» Småningom kom jag mig åter och lyckades släpa mig hem. Men när jag där såg mig i spegeln, var mitt af naturen, om jag får säga, ej missbildade ansikte hiskeligt vanställdt, och denna en gång stolta och grekiska näsa, i hvilken madame Ruhnkenia funnit sitt behag, den var nu rent romersk för att ej säga något slemmare. Då förstod jag, att detta var en försynens vink. Blek och ångerslagen lade jag ihop mina effekter, och innan solen syntes på dagranden, war jag långt ifrån den vackra, regretterade, men för bättre fröjder försakade madame Ruhnkenia, långt ifrån den metaphysiske van der Schink och hela accademia Leydensis.

I går åkte jag på postvagnen hela dagen, och sedan jag här i Spaa förlorat på spelet Krebs, hvad jag vunnit på Pharao, skall jag just nu resa vidare till Paris.

Måhända har jag med detta långa bref fatigerat min gunstige broders patience, men från Paris skall jag hafva äran uppvakta med ett amusantare och förblir til dess min väns in i döden

trogne

Mathias Waldius.

*

Bref från Samuel Waldius till hans son Mathias.

Alstorpa 25 sept. 1769.

Min kiäre son!

Med rätt stor häpnad och bestörtning har jag af din skrifvelse af den tredje hujus sett, det du

redan qvitterat Leyden och ankommit til Paris. Min åstundan hade dock varit, at du resterat där åtminstone tre månader och frequenterat professorer och bibliothèque. Du skrifver ej ens, om du profiterat af Josephi Scaligeri rikt annoterade klassiska auctorer därsammastädes, liksom ej heller om du sett den lärde Muschenbrochs finurligt gjorda glober. Men om det holländska klimatet varit dig skadeligt och gifvit dig frossfeber af stygg qwartan art, och min högt berömde och wärderade wän archiater Linné säger detta ej wara insolitairt för svenska studiosi i därvarande dimbiga och tunga luft, må det då i Guds namn wara händt, ehuru det altid tyder på inconstantia quadam och en wiss manque på alfwarsamhet, när en yngling plötsligen afwiker från gifven föresats.

Nyttja nu så mycket resolutare din wistelse i Paris, hör professores af alla slag som herr de Guinges, hwilken i chinesernas äldsta handlingar funnit rapport på Joseph och Moses, meditera framför allt i det stora bibliothèquet. Bilda dig sielf genom at pläga det utvalda umgänget med framfarna seklers store män i deras förträffeliga och uppbyggeliga wärk, här som ingen annorstädes at hitta, och lär dig på samma gång det lefwande språket och politesse och manér, hwilket alt skal befordra din fortune och warda dig til frögd och nytta. Glöm ey i Paris min gamle wän dr Pique, weterligen lefver han än, til års kommen, men altid flink, skickelig i mesopotamiska språket och at gifva dig goda rekommendationer, ehwart du wil. Deremot wil jag i Jesu namn och på det ömmaste

warna dig för all den otro och atheistiska förwetenhet som grasera i Frankrike, Antichrists wänner til gamman och oss alla til warnagel. Ty Gudi klagadt, war det icke utan, at jag tyckte mig finna en, om också ringa symptom af morbo Gallico i dit bref uti det du skref om dygdens betydenhet för saligheten. Tag åter fram den gudsmannen Luthers postilla. Hör honom tala om werkheligheten och näps din tanke, om den wil i pojkachtig kitslighet försmädligt röra wid de helga kärlen. Undwik falska philosopher och lögnhalsar, och särskildt de försmädliga och usla skrifterna af herr de Voltaire, denne fördärfwade man, hvilken redan i sit yttre wisar spår af sit sinnes och sin kropps otukt, genom at af Herren tillskapats som en hårlös och spetälsk apa. Wisa mot alt detta papismens gyckel och antiscripturariorum förwetenhet en luthersk mans stadiga kallsinnighet.

På Alstorpa befinna sig alla G. l. wäl. Säden är lyckligen bärgad och prisen något i stigande. Drängen Anders har äktat pigan Cajsa-Stina och kiära mor hållit för dem et präktigt bröllop, wid hvilket äfven baron Ruth och hennes nåd Gyldencaschett woro närwarande.

Under trägna önskningar om Guds wälsignelser för dig min kiäre son, och om at du måtte blifwa i Paris ej blott lärd i wackra vetenskaper och konster utan också i mandomsalfwar och christeliga insikter förblir jag städse

Din trogne fader

Samuel Waldius.

*

Bref från Mathias Waldius till Erland Hjelm.

Paris d. 1 oct. 1767.

Ädel och Högaktad herr sekreterare, min hederlige gode wän!

Nu är den första veckan terminerad i Paris, som är den agréablaste, lustigaste och mest luxurieusa stad i werlden — och ändock, will min käre bror tro det, är mitt sinne mörkt af en rätt apart melancholie. Kom hit sielf, kom hit till en ensam och hypocondriaque landsman för att narra honom och sig sielf in i den stora dantsen. Hvar dag är här nya spectacler och kuriositeter att skåda, men mitt humeur förblir likwäl ganska svartmuskigt, och en wiss mjältsjuka tynger de af den glada entouragen eldade wätskorna.

Gerna vore jag lik de herrar studiosi, som man rencontrerar mediterande i gatorna kring det kongeliga bibliothèquet med boken i händerna, förglömmande allt på carrefourer och torg för dess lästa tecken. Men mig dérangerar och fascinerar allt. Bullret tränger upp och orogar sielfva stillheten i den lilla kammare i Père François värdshus au Petit Colombier rue des Colombes, där din trogne Matts tagit sit boställe.

När jag éveilleras om morgonen, skier det af fruktmånglaren, som skriker — voilà les plaisirs des messieurs, voilà les belles pêches, och jag ser nymornad hans kiärra yppig och bugnande af frukt. Men innan jag kommer mig före at sträcka handen ut och kiöpa, tvehugsen

och förundrad inför detta öfverflöd, är han redan borta och odeuren af de täcka och saftrika persikorna ligger qvar och retar det sorgsna sinnet. När jag spatserar på Boulewarden, det är den stora vallen, omgjord til den skönaste och bredaste gata, och bosculeras af hopen kiänner jag mig som en tölp från Finnbygden bland Riddarhustorgets petitmaîtrar och en ohöfsad barbar i comparaison med nära nog hvar och en af les badauds de Paris. Och på aftnarna, när jag ser carosserna roulera med facklor och spannridare, betager mig ej afundsamhet, men en tristesse af enslighet och pauvreté.

Desslikes skall min kiäre bror, som är connaisseur af kiönet och mer än andra af detsamma älskad, veta att fruntimret i Paris är annorlunda än på alla andra orter. Det eger en eld, en esprit, som ej finnes annorstädes och detta je ne sais quoi, detta hemlighetsfulla tycke öfverallt i parure, i knuten på fichuen öfver gorgen och bouclen på de små skorna. Deras gång är en charm för ögat, deras röst en skälmsk musique, och våra svenska demoiseller, så hiertans rara bytingar de kunna vara, äro blott gråsparfvar mot dessa éblouissanta paradisfoglar eller colibris. I Sorbonne och Collège de France har jag blott räknade gånger varit — horreuren för pedanterie är i Paris mycket stor och nekas kan ej, att vår wetenskap både andlig och werldslig hemma alltför mycket skattar åt lärdt och mörkt gräl. Jag kiänner nästan blygselrodnad, när jag tänker på, huru alla theologiska skrifter hemma i stället för att wara coulante och agréable och så kunna uppbygga både l'homme de cour och le

bourgeois, med ett ord l'honnête homme, äro tungrodda och oviga, späckade med loca citationis som en boeuf à la mode. Men låt denna min heresie ligga begrafven i kiära brors secrétaire — man får tjuta med ulfvarna, heter det, och hoppas på framtiden och den salutaira influensen af vår älskansvärde Kronprints, som uppskattar och förstår les ouvrages du goût. Nu måste jag sluta denna skrifvelse, allt för litet intressant för at upptaga min kiäre brors tid och tankar, ty klockan tre dinerar jag med några resande landsmän hos mère Yvonne, Rue pied de bœuf, som har så excellent sole frite och det lilla lätta röda vinet från Suresnes — och dessförinnan skal jag gå til le maître de danse, Rue Gramont. Skratta ej, herr sekreterare, som kunnat pirouettera på klacken sedan barndomen! Ty är det ej erbarmeligt at ej kunna göra sina pas och sin reverence med en grace och en dignité, som visar den estime man kiänner mot den skapnad wår Herre i sin godhet gifvit oss efter sit eget beläte? Maître Rabuteau är un homme galant, som instruerar i all slags politure, och man dansar hos honom menuetten samman med täcka och glada mademoiseller, och förbinder så nytta och oskyldigt och gladt nöje.

Adieu, mon cher ami, tout à vous

Mathias Waldius.

*

Bref från Mathias Waldius till Erland Hjelm.

Paris le 10 oct. 1767.

Min egen vän och broder!

Det är med en obeskriflig fägnad jag läst och omläst min brors charmanta sista epistel och dess protokoll från de secreta sammankomsterna med den vackra Clara Hauswolf. Ty den lilla Guden och tyrannen, som i sina rosenbojor slagit herr secretairaren har också i dessa dagar fört hans trogna vän under blomsteroket, och vi äga så det sensiblaste af alla nöjen: at reciproquet på vänskapens altare kunna lägga wår ömhets offer. Liufva kiärlek, hvi har man stämplat som ett brott att upplifvas af de kiänslor Naturen och Skaparen sielf lagt i våra bröst, och som giöra oss dygdigare, mildare och bättre, som låter oss ömma till och med för uslingen och våra ögon fuktas af tårar?

Sedan Suzon kom, blir ingen nekad sin allmosa, ingen utsträckt hand utan en penning om ock ringa som egaren, och ingen, som äskar medkänsla, utan sitt trösteord. Sawoyardgossen med sin flöjt och sitt murmeldjur stannar dagligen utanför mitt fönster, vattenkiöraren lyfter utan ett knorr leende det friska vattnet upp i min kammare, den arme invaliden, som fått benet bortskjutet vid Malplaquet har demenagerat från Rue S:t Jacques till min port.

Sedan Suzon kom, har jag först fått förstånd på skapelsens härlighet, det ljufva i solstrimman, vinden som fläktar och löfvens susande, det sälla

i att vara ung, i att vakna och somna. Aldrig förr hafva mina läppar så innerligt utstött aftonens tacksuck och så ödmjukt framburit morgonens bönegåfva.

Sedan Suzon kom, är Paris vorden et Eden och Jardin des Tuileries, der wi lustvandra om aftnarna, vackrare än Cythère, och när hon med sin alltför täcka sångorgan sjunger:

Joli mois de mai
Que tu nous rends les cœurs gais,

kiänner jag ej Bores présage i höstpusten, men tror det vara den blide Zephyren och den årsens tid recommencera, då allt frigöres ur sitt fängsel, då ömt och ungt och eldadt begär fyller hjertana hos menniskornas barn, fogeln på kvist och kräket i dyn.

Alla söcknedagar går Suzon och bär på sin hvita arm en stor ask med velour och denteller, i enkel loppfärgad kofta, slät blå kjol, hår utan klädsel, och dock tournera alla fotgängare efter henne trots simpelheten i hennes costume. De små abbéerne och mousquetairerne, docteuren i sin cabriolett förgiäter dödsläger och jämmer, när han ser dess stråliga blick, och markiserna luta hufvudena mot carrossernas fönster för att fånga solglimten af hennes löje. Men på Söndagarna är hon i roberonde och schäferhatt, coifferad à la dauphine, med mordisk mouche wid högra ögat och parasoll à la chinoise. Kiärligen och gladeligen vandrar jag ut med min hiärtans tös öfver boulevarden, där vi begapa Curtins marionetter, ut til Petite Gentilly eller Bois de Vincennes, i hvilkens

champetra bosqueter naturens ömma enfald fritt kan gifva sin expression i menlöst ras och ljufva embrassementer. Först när det mörknat, returnera vi till Paris, och tranlampornas matta sken eller Luna, när Dianes horn står på fästet, lysa oss hem. Le Petit Colombier, har Suzon gjort sitt namn värdigt, och när hon löser sitt hår sjunger hon:

J'ai cueilli la rose rose
Qui pendait au rosier blanc,
Belle rose rose
Qui pendait du rosier blanc,
Belle rose en fleurissant.

Suzon, Suzette, Suzon!

Men kiäre broder här måste herr Celadon sluta sin målning, och med rörda ögon och öfverlycklig siäl trycker jag min vördade broders och väns hand. Måtte vi båda vara lika länge och ljuft upplysta af Amors vackra lågor.

Mathias Waldius.

*

Bref från Samuel Waldius till hans son Mathias.

Alstorpa 20 oct. 1767.

Min son!

Det är svårt at säga huruwida dina sista bref mer chagrinerat eller förbluffat din gamle Fader — jag har i dem ey kunnat kiänna åter min dygdige, flitige och wäl upptuktade son Mathias. Först nämner du ej ett ord om Paris lärde inrättningar och institutioner, och huruwida du frequenterat biblio-

thèque och auditorier. Jag hade åtminstone väntat, at du hörde le Beau och Capperonier — för at ej tala om alla theologici. Ej heller nämner du et ord om Dr Pique och hans koptiska böcker. Men jag will i det längsta tro det du negligerat dessa ärenden, såsom sjelfklara och tydeliga, men då du väl kiänner din faders intresse för de lärdes arbeten, wore också detta et oskiäligt och underligt procedere. Men hvad skall jag wäl tro angåendes dina itererade bref om penningar. Den 10 Septembris sände jag dig genom Claës Grill & C:o en banco-transitosedel på messieurs Tiroir & C:o Rue Quincampoix, lydandes på 300 livres, och nu önskar du redan lika mycket. Wore hushyran än ofantelig, och matpersedlarne orimligt dyre, skulle det dock tarfwas werkelig intemperantia i ditt vivere för at på detta sätt depencera. Reviderar jag din bifogade räkenskapsbok, tycks den också wara högst förundranswärd. Hvad menar du exempli gratia med »melanges» å pagina 3, pagina 5, pagina 7, et ceteris? Månne Les Melanges de la science et des belles lettres 5 vol. af den lärde abbéen Jerome Saint-Chose, i hvilket arbete ingå mångahanda artiga och nyttiga extracta och beskrifningar?

Men som jag ey ser at du kiöpt en enda bok, förefaller detta högst dubiöst. Item finner jag pag. 4, at du kiöpt en hel swart dräkt med anledning af at hofvet »anlagt deuil efter högtsalig enkehertiginnan Carolina af Sawoyens höga frånfälle». — Men hvad i Herrans namn angå dig Sawoyens affärer? Sist — horribile dictu — finner jag pag. 11 ej mindre

än 75 livres för robe galonnée d'or et doublée de soie! Imaginerar du dig kanske wara en högtadlig fidekommissarie, och at Pactols guld flödar öfver Alstorpas magra fält! Min son, min son, med möda tvingar jag mig til lugn. Din Mor har gråtit öfver dig, och jag, Gud förlåte mig, känt en kokande förbittring. — Min son, min son, wår ålderdoms hopp, stödet och lyckan för wåra gamla år, gå då til dig sjelf och wakna til besinning, om den stora stadens lättfärdighet giort dig yr och wettvill. Mins at ingen som lefver i skörlefnad skall bli frälst, och låt ej kiöttet få öfwertag. Din gamle far wet nog, at ett ungt blod kan hoppa öfver skacklorna, men ingen kiänner, hur lätt lasten förgiftar hiärtat — akta dig, wakta dig och kom i Jesu namn till sans igen.

Jag wäntar ett bref från dig, ångerkiöpt och med hela sanningen.

Din bepröfvade fader

Samuel Waldius.

*

Bref från Mathias Waldius till Erland Hjelm.

20 oct. 1767.

Min gracieuse gynnare och bror!

Jag vet, att min bror är öfver alt mesquinerie, incapable att misstyda en hardiesse och det ger mig courage att sända denna biljett. Kan min bror, jag skrifver det franchement och utan bivägar, låna sin vän i dess klämma en 6 à 700 livres — sänd

då för Guds skuld utan en dags dröjsmål denna summa med en a-whista på något härvarande bankhus. Min kära och ärade broder må nu ej tro, att jag råkat fast i någon sniken Circes garn. Suzon är pura naiviteten och förstår ej mera skillingens valeur än hennes hvita katt Minette grekiska, men hon har Gudi klagadt en så vidsträckt och utbredd famille. Det är fadern, som — entre nous — ej är bättre kiänd, till yrket savetier, sitter mest på Clef d'or vid Rue Vaugirard och beskylles af maître François här i »lilla dufslaget» för att vara mouchard. Så mycket farligare är han, och han begär aldrig mindre än 20 livres i stöten och ser dervid så sombre ut att refus ej gerna kan förekomma. Brodern, som säljer gamla kläder Rue des trois Ladres, lurar på mig vid gathörnen, så jag är ganska klenmodig om jag vågar i mörkret gå hem utan fackelbärare, och till och med en cousin från Auvergne, svart i ansiktet och kittelflickare, söker opp oss och kräfver lösen och tionde af min tomma börs. Alla hota de med att taga Suzon ifrån mig, och som jag utan henne ej kan lefva och draga andan, inser gunstig bror min situations förfärlighet.

Min vän sielf af naturen öm och därtill upplenad af besvarad kiärlek skall ej refusera denna bön, utan snart gifva mig occasion att få af allt mitt hierta tacka den sensiblaste och mest généreusa af vänner. I hast klottradt på Café Procope, min ärade och älskade brors ödmjuke tjenare

Mathias Waldius.

*

Bref från Mathias Waldius till Erland Hjelm.

Paris 11 nov. 1767.

Min egen ende wän!

Det touchanta vedermälet af min broders vänskap kunde tyvärr ej hjelpa en olycklig, som ödet mer än egen brottslighet dömt. Allt är slut. Min Suzon är tagen ifrån mig och jag fuktar med tårar papperet, på hvilket jag skrifver tout seul i det rum i Petit Colombier, som var vår kärleks tempel, som hon parerade med rosor och leenden och hvilkets pendeluhrs nu snäcklikt skridande timmar hon giorde dansande och sälla. Kiärrorna slamra grymt mot stenarna. Därute smälla piskorna, fruktmånglaren skriker sitt Voilà les plaisirs des messieurs, voilà les belles pêches, men tyst och svagt som genom en dimma hör jag det, och omhvirflas sielf liksom af fängelsekulans döda och immouvabla tystnad.

Fast det var, just idag, denna olycksaliga dag i november, i den lilla dagningen som hon blef drifven bort, kiäns det som vore det weckor sedan. Drifven bort och hennes olyckliga älskare kunde ej skydda henne! Hör min bror, hör den förfärliga utgången af en dödsbedröfvad väns öde!

Redan i flera dygn hade presentiment af en nalkande olycka orogat oss. Kattor sprungo snedt öfver gatorna, när vi gingo hem, och Suzon rencontrerade idel ofärd i korten. Så idag bittida, just som Suzon ännu med ögonlocken litet tunga ajusterade sin coiffure framför spegeln, som återgaf hen-

nes ansigtes sömniga grace och Minette, som dåsigt spann i hennes knä, knackade det... »Entrez,» vi trodde det var schweizerigossen, som bar upp vårt thé och vår söta sirup, men döm om min förskräckelse, när in träder den mest fruktade af mina gamla lärare, prosten och professorn Ambrosius Westring, myndig och stel som alltid. »Döling, rötägg, odåga, owärdige son, usle och affällige Herrens tjenare, vi skola senare talas vid,» se där hur han interlocuterade mig på svenska. Så vände han sig mot Suzon, la mignonne, la pauvrette, och hötte åt henne med käppen, nämde henne med de fulaste namn och lofvade att kasta polisen efter hennes skört. Suzon log först. »Mais mon petit lapin, jetez donc cet insolent sur la porte,» sade hon tranquillement och strök Minette, som sköt rygg mot hennes vackra hvita gorge. Men min tunga var som förlamad. Jag föll på mina knän utan att kunna stamma fram ett ord. Men när Suzon såg mig i så deplorabelt état tremblerande som en skolpojke utan att säga något till hennes försvar, blef hon hvit i ansiktet, hennes läppar darrade, så ref hon till sig pélerinen, gaf mig en lång obeskriflig blick, en regard som omslöt mig och hela rummet i det »lilla dufslaget», och försvann.

Nunc, audite, fili naturæ contrario, begynte Westring med sin stentorsstämma, kall som ljudet af en kyrkoport, och han harangerade, orerade och citerade. Han helsade från min fader, af hvilken han hade bref och fullmakt, att jag skulle följa med honom hem till Sverge med risk att eljes blifva för skuld insatt på Châtelet och få der sitta som

den olycklige Cederhielm. Jag nickade, men hörde ej hvad han sade. Jag hörde endast ett par små fötter, som jag höljt med kyssar, ett par små fötter i skor af skärt satin, gå ner för trapporna, de gingo immerfort ner för samma trappor, steg för steg, fast Suzon för längesedan war borta. Först efter en timmes botedagspredikan full af uppblåst och smaklös eloquens eloignerade sig bödeln.

Hvad skall det blifva af Suzon? Men hvad skulle jag giöra? För min christeliga, äkta hustru, det skulle hon ju dock aldrig kunna blifva — en herde i Småland med en catholique till fru! Ack nej! Och Sara Margareta Hambræa, som väntar och spinner och väfver? Endast svarta bilder te sig för mitt våta öga. Min Gud, den gestalt som varit föremålet för all min dyrkan — var det då en synd att hafva ett sensibelt hierta för så mycken godhet och fägring? — den ser jag för mig blek, ett lik hittadt i nätet vid Saint Cloud. Utan kista sys det in i de olyckliges buldan och kastas i sjelfspillingarnes ovigda jord. Eller än förfärligare jag ser dig, o Suzon, på den infama kärran, bland lastens döttrar, hvilka Paris canaille skymfar och begabbar!

Ack, Suzon, glöm mig, måtte det gå dig väl och du kunna niuta sälla och stilla dagar med en annan. Rinnen I mina tårar, af sorg, här, där I så ofta runnit af tacksam, andäktig vällust! Min dyre vän nu ilar jag till dig, att du må trösta et förstört hiärta. Är du än älskad, nåväl jag vill då som din förtrogne lefva af din glädie, men är du kanske också malheureux, skola vi i hvarandras

armar gråta och rapprochera vår sorg till inbördes consolation.

Med min käre broders gunstigt sända penningar skall jag nu gå ner till Le Petit Dunkerque och kiöpa det lilla radbandet med sitt kors utaf emalj, som Suzon såg en gång och önskade. Helt visst, det är ej rätt att uppmuntra vidskepelse och bruk stridande mot vår kyrkas confession allra minst af en prest, men Allförbarmande Skapare, du som är alla varelsers Far och genomforskar lärornas mening, du ser ej hårdt på mig för det — och din mildhet, sönderslitna hiärtans tröst, skall låta gälla också för mig alla bönerna vid det blå radbandets kulor och det lilla korset af emalj.

Min vän, jag förmår ej mera.

Optimo deo valeas

Ad cineres usque permansurus
Amicus tuus

Mathias Waldius.

HOFMANNEN.

Jobsposten om Kongliga Kammarherren Baron Fredrik Ungern von Sternbergs plötsliga frånfälle hade ryckt ur en påbörjad sommaridyll med filbunke, smultron och prosten Drysenii Lisa-Lotta, Kammarherren hos Hennes Majestät Drottningen, Grefve Jean-Jacques Bunge. Hals öfver hufvud hade han lämnat Elfsjö slott, åkt natt och dag, och nu höll han på att spränga pappa Prütz' skjutskrakar från Fittja för att innan aftonen hinna till Stockholm.

Ungern hade varit Bunges bäste vän. Ungern hade tagit löfte af honom vid deras sista möte, att han skulle bränna papperen i hans secrétaire, om något hände. Mon Dieu, hvad skulle hända? Oh, mon cher ami, hvem vet, när allas vår grande tante Clotho approcherar med sin sax? Och Ungern hade lett litet besynnerligt, tyckte Bunge, men Ungern log alltid på sista tiden, och Bunge hade upphört att grunda på meningen i alla dessa leenden. Och nu var han död! Bunge ville icke tro det, som folk på sjukhus ej tro, att de amputerats.

Ungern och han hade samma dag dragit de hvita pagestrumporna på, samma dag första gången

haft cour och lärt, hur man bättrade på madam Pihlgrens dåliga kosthåll med hallonglacerna och muscaten vid kungliga taffeln. Ungern och han hade samman haft sina första aventures d'amour, både de légèra med mademoisellerna Spaas och de högtidliga med grefvinnan Örnsköld, och hur hade de icke hviskat samman i vråarna under de långa assembléerna och lett i samförstånd, när de sköna gingo förbi vid sina kavaljerers armar. Ungern och han hade samtidigt blifvit hofjunkare, och mot hoffruntimren och de sköna damerna i staden varit två sammansvurna pirater, som togo priser och eröfrade Berg op Zoom. Det hade varit en evig budväxling med löpare emellan dem, och långa kvällstimmar hade de suttit i reciproque confession öfver röfvade bröstbuketter och stulna skospännen! Och en gång på Drottningholm, när högst salig kung Adolf Fredrik ätit tre tallrikar sockertoppskål vid sitt karusellbord, hade han mött dem i korridoren och med kinesiska sidennattrocken hårdt tryckt om magen ropat:

»Tu Ungern och tu Bunge, Ni är mans ett par verfluchte skälmar!»

Men efter ljufva nätter hade de bidat gryningen i Loföns gröna skogar, hört taltrast och lärka flöjta poeten Dalins tendra visor om Celadon och Melicerta och känt tårarna glida utför sina kinder med dimman, som föll och blef dagg i den blå morgonen. Och samman hade de rest till Frankrike och tjänat vid Schombergs dragoner, legat i garnison i det tråkiga Verdun, där man gömdes i garderober och klädskåp af mutade kammarflickor (som pussades

medan man väntade fruarna), och samman hade de presenterats för Ludvig XV vid en lever i Marly. När de återkommo hem, var kung Gustaf nådig nog att säga: »Voilà de vrais amis et de parfaits courtisans!»

Det var först på senare tid som de skilts åt. Gud vet, hur det kunnat ske, men skett hade det. Begynnelsen var nog, att Ungern aldrig kunnat lida Brita Aminoff, den enda för hvilken Bunge känt en grande passion, och sedan hade Ungern i sin tur blifvit sjuk, förbehållsam och sorgsen men skrattande i tid och otid, i ständig ångest att ej synas glad. De gamla vännerna började gå hvar sin väg. De ömsesidiga förtroendena fastnade på deras läppar, och det vid själfva höstdagjämningen i mannens lif, när den farliga första frosten faller. Så hade de blifvit blyga, nästan främmande! Och nu var Ungern död, och de skulle aldrig embrassera hvarann, som två barn, hvilka bara behöfva gråta samman för att på nytt finna hvarann, skuldra vid skuldra!

Så tänkte Bunge, men for upp ur sina drömmerier, ty vagnen gled genom tullen och stannade snart nedanför slottsbacken. Ungerns lik hade burits hem och låg på lit de parade i familjehuset, men secrétairen stod kvar i hans kammarherrerum. Bunge hade fått den lilla silfvernyckeln af hofsekreteraren Osengius, som med sitt griniga ansikte och sina små falska ögon ensam stått vid Ungerns dödsbädd, jämte arkiater Bäck och prästen. Ty hans gamla föräldrar hade icke hunnit upp från Malteshus — och hofvet? Hofvet — ja, hvem brydde sig där

om de sjuka? Det hade man icke tid och humör till. Månne ens Aurore Bergstjerna, som Ungern hade sin innersta penchant för — det visste Bunge — lämnat sina kabaler och sitt tapisseri för att prata bort några af den sjukes långa, ensamma timmar? Eller Lotta Mörner, som ej gifvit sig förrän hon fått på sin lista också den glade, den vackre, den tjugoårige Ungern? Bunge ville parera ett mantal af Elfsjö mot Arvid Sparres byxsäcksur, att ej ens denne, Ungerns kusin, dröjt mer än den reglementerade kvarten hos sjuklingen. Och han själf? Ja, han hade aldrig tänkt, att saken var allvarsam.

Ty då! Ja, hade han då lämnat Lisa-Lotta och landtlifvet? Jo visst! Men han kände sig ej alldeles säker på sig själf och medan han sprang uppför trapporna till Ungerns rum, lade sig en djup förstämning öfver hans hjärta. I den lilla kammaren slog Ungerns atmosfär honom till mötes, doften af det potpourri, som denne själf brukade bereda, och i ett ögonblick såg Bunge den döde lifslefvande för sig, tillblandande sin älsklingsessence, som han lärt det af en parfymör vid Rue de la Croix des Petits Champs. I den blå sidendräkten stod han där, pojkyr såsom han såg ut, innan Papillon pudrat honom, lutad öfver den lilla lerkrukan i fönsterposten. Ur två gröna flaconer af emalj hällde han orangevatten och ungerska drottningens vatten, lade i krukan en bädd af vintermejram, kryddnejlika och lavendel. Så lyfte han med sina tunna hvita fingrar från skålen de noppade blombladen af mörkblå violer och mörkröda rosor och lät dem försiktigt

falla i den doftande lagen. Det svarta håret föll i en strid lugg ner öfver hans bleka panna. Det smala, tunna ansiktet fick allt hetare och högre färg, och allt mjukare gnolade han visan:

> Cédez, cédez, jeunes Beautés!
> L'amour vous somme de vous rendre.

Sist tystnade orden, men hela hans kropp, som alltid bevarat ynglingens spenslighet, gungade i takt till melodien, medan ångan af dekokten, som sommarsolen begynte brygga, steg upp i den gula kammarluften.

Sådan var synen, men ingen stod vid fönsterposten. Rummet var tomt. Den högt uppbäddade sängen verkade hemskt med de lösa madrasserna och det hopkramade sidentäcket. Där hade Ungern dött, och hans bristande öga förmörkadt följt fjärilarna mellan blommorna. Fjäril, flyg, flyg! Men hvart skulle man flyga? På kakelungskransen gick ännu den lilla pendylen oroligt, såsom Bunge en gång som barn, då de legat i syskonsäng, hört Ungerns hjärta slå. Den slog och slamrade med inlärd munterhet, men den kyska Diana, som höll pendeln, sneglade på sin granne, en nymf i biscuit, hvilken i ett tempel höll på att basa Cupido med ett ris af rosor. Dammet låg i långa strimmor öfver stolarna med de urgröpta sidensitsarna. En svart mask, som hängde på sin spik öfver en domino, stirrade med tomma ögonhålor ut i rummet.

Bunge blef blek. Han kände genom potpourridoften den starka lukten af droger och medikament och den än mer genomträngande lukten af för-

gängelse, och han öppnade hastigt secrétairen — för att fullgöra sitt uppdrag och få gå.

Därinne lågo rader med brefpackor. De styfva papperen knastrade med skrifsanden, då han bläddrade i dem. Där lågo föräldrars och gynnares bref och små dambref. Med verklig motvilja återsåg Bunge sina egna skrifvelser, sorgfälligt ordnade efter data. Hans egna bref, de intresserade honom icke längre. Den han sökte var Ungern, vännen, som plötsligt blef en okänd, nu när Bunge satt vid sängen, där denne kämpat ut, nära det lilla skrifbord, vid hvilket den döde om någonsin — efter att hela dagarna ha tillhört andra — bort hafva kommit ansikte mot ansikte med sig själf! Och om man aldrig kände sin bästa vän, lärde man då någonsin känna sig själf? Oroligt grep Bunge efter Ungerns anteckningar. Så fann han ändtligen ett litet oktavband, inbundet i rödt maroquin, med Sternbergs vapen på pärmen.

Journal intime de Frédéric Ungern de Sternberg stod det på titelbladet med den lilla orimliga stil, som alltid hindrat Ungern — enligt hans eget skämt — att blifva diplomat eller något som helst allvarligt.

Mon très cher et vénérable père — så började den första anteckningen — har rådt mig att föra ett curriculum vitæ i détail öfver mina lifshändelser, men det vet jag, att jag aldrig kommer att gitta. Dock en liten journal intime d'amourettes et de philosophie avec des caractères kan jag väl klottra om aftonen ibland, när Morphée visar sig rebellisk. Kanske kan den amusera mig vid äldre år, kanske

nu gifva mig den Ariadnetråd jag behöfver, när jag träder in i hoflifvets labyrint. Så börjar jag den i dag, ce mémorable 10 janvier 1766.

I dag hafva jag och Bunge för första gången gjort tjänst som hofjunkare. Bunge är grefve, jag baron, båda äro vi vice cornetter vid drabanterna. Dagens lycka skulle hafva fördunklats för mig, om han på något vis fått pré framför mig eller suttit öfver mig vid cavalierstaffeln. Lyckligtvis var min far inviterad och — pour le flatter probablement — fick jag uppvakta i lilla röda salongen, medan Bunge såsom den yngste af hofjunkarne stannade i den gröna. Mon cher Pylade bouderade mig härför en smula på kvällen, men hans Oreste hade väl användt sin dag. Jag fick occasion att säga en compliment, som Le Prince Royal accepterade, occasion också att inge en smula respect hos Tante Piper, som på alla vis manquerat i égarder mot mig. Jag hann hviska Ulla Kurck en hel hoper med complimenter och douceurer och kände mig själf helt klåfingrig och sensible en parlant. Så blef Nils Gyldenstolpe, min fars och mitt hus' gamle fiende, salig som en kyrkängel af canariesec'en och begynte gnola des Chansons de Kornhamn, tills Drottningen rynkade ögonbrynen. Dagen var härlig!

Mon cher Jean-Jacques, du är en rêveur. Nu ligger du redan och snarkar idyll på ditt örngått, och du vill bli hofman och göra carrière? Mon cher Jean-Jacques, du har surannerade idéer i hufvudet om la liberté des états! Tro mig, blott prinsen får spiran, gör han changement. Det läser jag i

hans stora ögon. Les chapeaux et les bonnets sont usés jusqu'à la doublure — et bons pour s'entasser chez le frippier. En kunglig revolution! Låt oss läsa ett capitel i Cardinal de Retz. Dock, det är sant, prinsens förmälning med danska prinsessan lär snart éclatera. Då gäller det att vara slängd som maître des cérémonies. Upp med Godefroy, Le cérémoniel de la France, stor in folio 1649 — lånt från mon cher pères bibliothèque. Voilà tome II p. 167 Les Fiançailles des Princes! Och du sofver, mon pauvre Jean-Jacques!

14 april 1766.

Nu har jag varit ett par månader vid hofvet. Hofvet är délicieust. Det affinerar caractererna, det slipar ord och tankar. Jag mår här som en fisk i vattnet. Min famille börjar redan visa mig en aktningsfull politesse. Grefvinnan Märta, för hvilken jag alltid varit bara luft, börjar märka, att också min ringhet tangerar espacen! Det är vackert, fru Grefvinna, och snart kanske kan ni komma att få ett ännu lekamligare intryck af min realitet — — — Le pauvre Bunge gör bara bévuer. I går disputerade han med Carl Fleming och påstod, att hans mor hade droit till tabouret — som född Gyllenstjerna — Neej, min goda Jean-Jacques, men min mor har det som riksrådinna — — — Med de galanta eröfringarna går det ännu klent för oss båda. Jag räknar ej grefvinnan Cronhjelm — hon är obligat som aptitsupen, och i dessa herr Voltaires dagar den mest dévota af våra skönheter. Åtminstone praktiserar hon samvetsgrant den uppbyggliga regeln: Laissez venir les jeunes hommes.

20 maj 1766.

Min första lilla intrig har gått af stapeln och lyckats à merveille. Min oncle Axel Sparre ville hafva sin son, den dumme Arvid, in vid drabanterna, och han skulle få tur framför mig och Bunge. Det var den kända vägen via grefvinnan Sperling och general Stackelberg, som anlitades, men jag satte genast i gång en contra-machination.

Jag lät den hederlige Lejongrip, hvilken jag hällt i saken med en flaska rhenskt, busa fram med det tråkiga i den kära Arvids faiblesse för nattmyssorna, Bennettarne specielt. Det tog skruf. Holmer, såsom den enda oadliga ibland oss enragerad hatt, bar genast fram det till chefen, impitoyable i det capitlet i egenskap af gammal vän till offren från 56. — Min kära oncle's dessein föll liksom ett château af campiokort, min kära oncle har alltid conspirerat mot Sternbergarne. Min kära oncle anmälde mig en gång för en oskyldig amour med hans frus kammarjungfru, ett litet världens barn, af hvilket jag hade min innocenta Uppsalaglädje. — Vi äro ännu ej på långt när kvitt, mon très cher oncle. —

15 juni 1766.

Bunge och jag foro med systrarna Spaas till Malmens källare. Vi förtrakterade oss icke.

20 juli 1766.

Jag vet ej hvad som kommer åt mig på sommaren — särskildt här på Drottningholm, mitt humeur blir svartsmutsigt och sorgset. Jag söker böcker,

som stämma ihop med min passion och blir rättnu en hel chevalier Ténébreux — oh la sotte chose! Men det går genom hofvet en sorts flygfeber, som kommer och far. Morbus aulicus incurabilis skulle arkiater Bäck säga. Jag har läst om Pontinska träskens malaria. Det här är en hjärtats malaria med frossa och brand. Då blir jag sensible. Jag längtar till Malteshus, längtar att épanchera mig i en väns sköte, och Bunge blir min souffre-douleur. Impossibla idéer vakna. Aurore Bergstjerna! Hvarför fyller hon mig med en sådan tendresse, la pauvre petite i sin rustiqua enfald. Jag ser henne i schäferhatt med lätta sommarfräknar i sin ljusa teint, och hennes ögon och hennes hjärta äro sincèra som hennes handslag. Mais, mon cher Frédéric, pas de bêtises! En dotter till en fattig kapten på landet, ej considererad för en vitten, med en enda lakej, som lägger för och lägger det andra på åkern också. Allons donc!

10 sept. 1766.

Offererad i dag att vara med i drottningens cercle och höra lecturen. Hedern omisskännligare än plaisiret. Det är ej illa speladt att hålla på hjärterknekt och dock uppmärksammas af damen. (Ty mor och son hata hvarandra så cordialt, som blott en drottning och en kronprins kunna.) Men det gick, tack vare conchyliologien, d. v. s. vetenskapen om snäckor. Långsamt låter jag i hvar vecka ett par snäckor, som bondungarne hemma i Halland samlat, glida in i H. Majestäts samling. Vive la conchyliologie!

11 okt. 1766.

Brita Aminoff har nu i höst plötsligt fått renommée för att vara den vackraste af våra hoffröknar. Jag vet egentligen ej hvarför — det är en toquade som allt annat. Gifta och ogifta seigneurer gå på friarefötter, till och med allas vår farbror Törnflycht med den klassiska podagern i hasorna. Det är ett fjäs och ett fnitter ikring henne och ett regn af biljetter i hennes kammare. Jean-Jacques är kärast af alla, så att det riktigt bränner honom genom västen. Ridicult nog lär hon ej vara insensible för den dumma gossens affection. I går, när jag steg in, sutto de alldeles bredvid hvarann och läste samman en otvifvelaktigt touchant passage i Mylady Catesbys äfventyr, och hennes lillfinger och hans pekfinger amuserade hvarandra på papperet. Tänk om de skulle knyta en chaîne tendre! Det får ej ske. Det skulle slå mig alldeles för mycket ur brädet. Det får ej heta, att Bunge är favoriserad af den skönaste »de nos belles», men Ungern! Tag dig till vara, Eraste, att det ej går som i comédien: Valère tar Dorine ifrån dig. Det spelet frestar mig. Pas pour la petite! En ideal magerhet är kanske klädsam för änglarna och vid det celesta galanteriet, men inte här nere! Och Brita utan paniers, det bör vara hvad italienarne kalla ombra di caffé. Men att göra hennes conquête från sin bäste vän, utan att han anar oråd, medan hela världen eljes applauderar, det är en tour de force, som passar mig.

17 okt. 1766.

Dorine var fager, ung och söt.
Cupido pilen mordiskt sköt
Emot dess hjärta lilla — allt väl,
Det gjorde ljufligt illa — I förstån mig väl.

Hon vände då ett ögonkast
Af löften fullt emot Erast —
Se sår från Amors båga — allt väl,
Mig bränner med sin låga — du förstår mig väl.

Eraste var ung och blyg och dum.
Han genast går till vännens rum
Och ber om hjälp för lyckan — allt väl,
Men krokben satte kryckan — I förstån mig väl.

Han vännen gör till postiljon,
Men denne snart ur egen ton
För flickan visan diktar — allt väl.
Eraste med vinsten pliktar — I förstån mig väl.

Gud nåde den, när flickan ber,
Som ej går själf, men sin kamrer
Till hennes möte sänder — allt väl,
Han blir på fingren bränder. — I förstån mig väl.

1 nov. 1766.

Comédien lyckas bättre än jag kunnat hoppas. Min Eraste kommer alla aftnar och biktar sig. Än har hon varit hård, klipphård — oh, la belle inhumaine! — än har hon varit douce och mild — oh, la sainte, la divine personne! — än har hon

gifvit honom ett afvisande svar och tagit Eric Oxenstiernas arm och dansat med honom ända till réveillonen. Himmel och helvete! Än har han fått af henne till souvenir duken för ce petit nez si coquettement retroussé, och den går han och bär vid sitt hjärta. Men under tiden har jag forcerat fästningen lika skickligt som Villars för att belägra och intaga den efter alla konstens regler. Jag har gräft grafvar — det är Calomnier, som skilja henne från Bunge och alla hennes andra adorateurer — jag har byggt bastioner af smicker och complimenter, och nu skall passionens grofva artilleri köra fram. Snart skall den vackra platsen dagtinga. Sända mig parlamentairer på rosapapper. Flaggan skall sakta hissas ned och hela garnisonen gifva sig på nåd och onåd.

3 nov. 1766.

Que le diable emporte les femmes de chambre! Fru Verner måste mutas — men penningar, penningar! Om jag skulle låna af Bunge? Det kunde vara grotesque nog — vive Macchiavelli!

5 nov. 1766.

Brita-Dorine vid sin toilette! Det är en dröm, så fraîche är hon, så lätt i sin peignoir med en valenciennes öfver en sjuttonårig, trumpet veckad panna, och en liten min af morgondåsigt svärmeri. Kinden rosig efter drömmens dufkutter, skuldrorna huttra litet — det är differens på klimat mellan november-Stockholm och Morphées Cythère. Jag känner mig generad öfver att vara en lång, grof

karl. Jag ville ha vingar på ryggen och fladdra ikring som en Cupidon med puderask och vippa.

7 nov. 1766.

Tvåhundrade årsdagen af armadans undergång och trehundrade af dômens i Segovia invigning. Låtom oss discret öfvergå till Kongl. Majestäts cancellichiffer n:r 4 för vid utländska hof accrediterade svenska ambassadeurer. 12344. 67789. 91421. 0017. 11234. 1611. 71824. 62134. 67891. 81119. 3445. 11346. 19301. 66876. 901237. 66783. 4445. 6566. 7091.

9 nov. 1766.

66857. 11298. 33091. 6734. Söta hjärta. 18081. 7771. 12665. 17481. 66783. 44356. 6566. 7091.

11 nov. 1766.

Oncle Sparre hade blifvit hofstallmästare, och ingenting är amusantare än att se, hur han prutar och snålar på de hästlängder, han skall rida bakom majestätet. Befattningen gick länge i Sternbergska familjen. Men min far har tyvärr ej moyen att taga chargen. Och det skär mig i hjärtat, att se den dyre onclen ha entrée öfverallt och agera protecteur!

Och den dumma Arvid har ändå kommit in vid drabanterna. Det lär ha gått genom m:e du Londel och Högst Densamme. Nu skall den kära tölpen också giftas med Marie Charlotte de Geer, för att få fickan full af Leufsta guld. Men med risk att själf bryta ryggen, dyre oncle, skall din

ödmjuke tjänare och neveu försöka bringa smolk i den mjölken...

12 nov. 1766.

Jag är lycklig i dag. Ett vackert grönt blad har flugit in i min kammare. Jag vill gå utåt en ljus väg. Jag vill råka någon, åt hvilken jag får ge en almosa.

1 dec. 1766.

Valère och Eraste voro barndomsvänner, och världen såg dem ständigt vandra arm i arm. Valère var lång och spenslig med ett ansikte fullt af expression och lif. Också var han aldrig i tranquillité. Han pratade och badinerade, dansade och fäktade, red och läste. Han var förströelsernas själ, alltid till reds att arrangera pique-niquer och assembléer, hviska fleuretter i de skönas öron, improvisera vaudeviller à la façon de Biribi. Eraste var lika stilla som Valère var inquiet. Eraste var öm och tendre, gick gärna silencieux i bosqueterna. Hans blå ögon hade en cachet af mélancolie, hans hjärta var sensibelt. Vid hofvet, där de båda lefde, hette det: Valère är en nöjeskavaljer, en petit-maître, aimable, men eljes intet, ty hans parole är: Vive la bagatelle! Eraste är en solid esprit, som kommer att gå långt, ty han gömmer under den légèra ytan desseiner och orgueil.

Så hette det, och det motsatta var fallet. Valère var en handlingens man förbränd af äregirighet, döljande en ambition sans bornes under plaisanteriets och bagatellens mask, kall hjärn-

människa, spelande passionerad. Eraste var sentimental bagatellier däremot, med viljan förlamad af sin sensibilitet, vek och passionerad, sin egen imaginations narr och rodocka.

Så hände det, att Eraste förälskade sig i den vackra Dorine och gjorde Valère som vanligt till sin confident. Men Valère tog Dorine för egen del par amour-propre — af begär efter att härska och lefva — par orgueil. Hela hofvet klappade händerna, blott Eraste var blind och fortfor att använda Valère till sin confident och sin envoyé plenipotentiaire. Så kommer Eraste en dag med ansiktet allvarligt som efter ett fattadt beslut och börjar: Valère, du är min enda vän. Jag vill trolofva mig med Dorine. Säg mig därför, hvarför du hatar henne, eller af hvilken grund du vet, att hon är en »coquette»? Valère, som redan börjat tröttna på Dorine, hvilkens stjärna dessutom begynt blekna, sedan Celinde plötsligen stigit upp på himmelen, ryckte på axlarna. Du är då icke content förrän jag blottar hennes fausseté? Tu l'as voulu, Georges Dandin, hata blott icke mig efteråt. Du känner Dorines stil. Se här en billet-doux ifrån henne. Läs den! Eraste öppnade med darrande hand det lilla brefvet och läste: »Prinsessan Anémone väntar prins Colibri kl. 9, då alla äro på Drottningens Cour. Själf prétenderar hon migraine för att få gå till sängs.» Eraste omläste biljetten tre gånger, sade så stilla: Till hvem är brefvet skrifvet? Till Clitandre, svarade Valère nonchalant — och nämnde en ung sprätt, hvilken Eraste hatade och som Valère själf gärna ville oskadliggöra,

eftersom han med en viss framgång uppvaktade Celinde. — Clitandre, den platta narren — det är impossibelt. — Godt — låtom oss se till under couren. Från drabantcorridorens fönster kunna vi, som du vet, regardera trappan till de skönas rum. Kommer Clitandre där så... — Eraste nickade, och feberaktigt räknade han timmar och minuter, tills tiden var inne. Men Valère talade dessförinnan med Måns, en af silfverknektarne, son till en torpare i hans fars bygd, och lät honom i hemlighet smussla in i Clitandres rum en anonym biljett: »Clitandre, jag tycker om din raka hållning och ditt klara skratt, du har något i rösten, som förtjusar mig. Smyg dig från couren, gå lilla trappan upp till Olympen och grattera i mörkret på andra dörren till vänster. En aimable surprise väntar dig.»

Clitandre lät ej säga sig detta två gånger, och när Eraste stod på sin post, såg han denne i fackelskenet med leende ansikte och bevingade steg springa uppför den lilla trappan. Eraste vände sig om, och utan ett ord till Valère gick han, ut i slagregnet, ut i blåsten, utan rock eller hatt, och kom först tillbaka sent på natten. Men Valère hade med ett slag blifvit af med en efterhängsen käresta och en fruktad rival samt fört sin vän dit han själf önskade och var ej missnöjd med sin dag.

3 dec. 1766.

Jag har lierat mig med Eric Oxenstierna. Jag behöfde en canal till drottningens hushållning för att höra de saker, som passera i hennes krets. Vi föra till och med correspondance med ett särskildt

chiffre, som vi roat oss att göra i stället för de välsignade siffrorna, till hvilka dessutom hvar liten cancellisekreterare har klaven. Se här några nyckelord:

Kungen — Spiral. Uppstad.
Drottningen — Pagod. Cajsa Varg.
Le Prince Royal — Sol.
Hofvet — Marklåda.
Riksmarskalken — Bockfot.
Hofmarskalken — Nystfot.
Hofstallmästaren — Horatius. Bileam.
Brita Banér — Skrubben n:o 1.
Ulla Kurck — Skrubben n:o 2.
Nåd — Lack.
Onåd — Våffla, o. s. v.

4 dec. 1766.

Bunge har rest till landet hals öfver hufvud. Pauvre Jean-Jacques, när skall du tappa mjölktänderna och få de hårda visdomständerna i stället?

6 dec. 1766.

Sakta vinner jag terrain hos Celinde. Ambassadricen taquinerade mig till och med för min succès. Det rapporteras mig, att Brita Aminoff visar mig osminkadt hat. Själf regretterar jag henne mången gång. Men det hela var impossibelt. Fattig flicka med tråkiga släktingar, nattmyssor, gubben en hundsfott, rent ut sagdt, för att använda Oxenstiernas älsklingsord.

8 dec.

Le Prince Royal har kallat mig att assistera i det gröna rummet vid repetitionen af Blaise och Babet, som han och hans syskon skola gifva på drottningens namnsdag. En ovanlig grace för en hofjunkare, ty i den gröna salongen råkas blott den intimare societeten, som kan tänkas komma in i hvita rummet. Jag såg Arvid Sparres afund, och den var till balsam för min själ.

9 dec.

Brita Aminoff förtalar mig. Continuerar hon, får man menacera att uppenbara vissa billet-douxer, extraordinairt tendra.

11 dec.

Fruktansvärdt anfall af Malaria. Snön faller i hvita flockar, och det mörknar. Den som vore barn och kunde drömma om da'n före da'n, och »le soir des klapps», som La Roche, min gamle språkmästare, kallade julafton. Malaria. Jag hör slädarna klinga. Bergstjernas släde stannar utanför hvita trappan, och jag hjälper Aurore af med lilla vargskinnspälsen i vestibulen.

26 dec.

I går läste jag i bibeln. Grande cour i dag. Jag var helt småkär i Ulla Kurck och röfvade en kyss på hennes skuldra under förevändning att knäppa låset på hennes pärlcollier. Prinsen har lofvat mig att få recipiera i L'ordre des Mopses,

en heder, som Oxenstierna länge briguerat utan succès.

29 dec. 1766.

Mitt första år på hofvet är förbi, och som ett spel af ombres chinoises ser jag dess événementer glida förbi. Och jag tänker på Jean-Jacques, Brita och Celinde, och allt det andra. Nej, ingenting är likt hofvet, så sporrande och eggande, det är där man skall lefva för att bli karl och lära känna människan. Det är elden, där man kan smida sin klinga böjlig, hård och skarp, och tills jag blir mästare, vill jag läraktigt och lydigt gå i dess goda skola.

*

15 februari 1774.

Af en slump tittar jag i dag, då jag förnöter en sysslolös och smärtsam afton, i journalen från mitt första år vid hofvet. Den fick aldrig någon fortsättning, och först nu — åtta hela år efteråt — har jag någon envie att continuera. Men hvad tiderna äro förändrade och jag själf förändrad. Så många förhoppningar som slagit fel, och så många som, infriade, visat sig utan värde! Hur skugglika synas mig ej de många åren, först de glada där hemma, då kungen var ung och jag själf ung och min dag var full af stora desseiner och tokiga äfventyr, sedan de enformiga garnisonsåren i Verdun, och sist de två svenska åren igen efter kungens revolution, under hvilken jag var borta — irréparable,

otur! — grå också de, trots alla avancementer. Jag vet ej själf hvad det är för hypochondrie som förgiftat mig in i själen och det redan innan jag fick, som nu, hälsan altererad. Gärna skrefve jag därom några maximer och penséer, och om hofvet, regarderadt med en äldre och stadigare mans blick, men är i dag för fatiguerad att orka föra fjädern. Det är väl min ordinaira misère, som sedan mer än ett års tid förtär min arma kropp, trots herr arkiater Bäcks latinska ordinationer och hofapotekaren herr Ziervogels långa räkningar. Esculaperna — oh, hundra Molièrer räckte ej till för att persiflera presumptionen i deras vanité. Jag är accablerad af mattighet. Hur skall jag kunna soignera min tjänst under April månad? Dock, kungen är alltför nådig och aimable mot mig, för att jag skulle vilja afstå en occasion att få vara hans person nära. Öfverkammarherrechargen blir dessutom ledig i sommar. Den passar mig. — Kurck är lätt att distancera, men min snälle, gode bror Eric Oxenstierna har sin galanta fru, som han kan employera som soutien för att gagnera platsen. Blir jag bara frisk, skall jag spela mariage med Ulrika Dohna och så komma i släkt med Scheffrarne. Det är dock de som sitta vid grötfatet — och ho kan remplacera dem? Jag ser ingen. Mais n'en parlons plus aujourd'hui. — Mitt hufvud värker. Jag vill drömma jag är tjugo år — —

Jean-Jacques och jag gå i Drottningholmsalléen och communicera våra erotiska framgångar och kaskaderna spela sommarlycka bland alla de gamla gröna träden.

1 mars.

Brouillerie med Adolf Hamilton. Jag vikarierade i går för öfverste kammarherren, som är sjuk. Hofmarskalken var också förhindrad, hvarför jag utan fråga skulle åka i kungens vagn till börsassembléen, men Hamilton prétenderade, att han borde det som capiten vid drabanterna. Lyckligtvis är kungen själf den störste connaisseuren i fråga om etiketten, och den insolenta lurken fick svälja förtreten i tysthet. Min triumf var fint modererad, med idel »mon cher», »mon cher», men jag kände, hur mina ord stucko som nålar. Å nej, därför att man gift sig med en mamsell Petterson, som går i små hvita ridbyxor, för att visa problematiskt vackra och i alla händelser omöjligen fullblodseleganta ben — så får man ändock iakttaga en viss måtta i sina exigenser. »Det är ej nog att vara hängd, man bör ock höflig vara.»

3 mars 1774.

Elakartad gyllenåderskolik har tillstött, och Pyrmontervattnet, som jag dricker, ger mig ingen lindring. Oh, la pauvre charogne humaine!

7 mars.

Knesebecks mercurialpiller och ingen annan jouissance hela veckan.

10 mars.

Jean-Jacques reste redan i går till landet — ty han har jour först i juli, och sedan han ärfde Elfsjö gamla slott och blifvit rik, är det blott på

drottningens specifiqua bön som han stannar vid hofvet. Han har blifvit en hel rustique landtjunkare, som frossar af lagårdslukt och våta långstöflar. Jag kände mig helt rörd till sinnes, jag vet icke hvarför, när han kom på congévisite hos mig. Vi hafva ju alldeles kommit ifrån hvarann och mötas numera tids nog ofta eller — tids nog sällan, hur man vill ta det.

11 mars.

Frossa och hetta omväxlande, precis som i qvartana febern. Bäck har konsulterat Schulzenheim, och i morgon slå de åder, och sedan kommer väl turen till herr Fleurants klassiska sprutor. — Oh, la médecine, quelle farce, malheureusement pas si drôle du tout pour les assistants que pour les spectateurs!

20 mars 1774.

Jag har legat i fjorton dygn i feber, är i dag uppe men kan på intet vis sköta min månad hos kungen. Penibelt att nödgas afstå tid och tillfälle till andra, som af vänskap, reconnaissance eller släktkärlek samvetsgrant komma att passa på att stjälpa en så godt de kunna. Hela dagen har jag skrifvit och déchirerat igen billetten härom till kungen, nu är den definitiv som följer:

Sire!

En sjukdom, som ytterst stammar från Ers Kongl. Majestäts charmanta opera och sedan visat en olycklig goût för att complicera sig, nödgar mig

att söka orlof från min månad som uppvaktande kammarherre hos E. K. M. Jag behöfver ej säga, med hvilken sentiment af regret och sorg jag afstår från hedern att få tjäna Ers Majestät och nalkas Ers Majestäts dyra person, men mitt hopp är, att en dylik privation ej mer skall behöfva hända mig. Mitt eget ordspråk »Ce que Dieu veut, ne veut pas le médecin» — ett af de rara proverb, som behålla sin vérité, om de vändas upp och ner — är föga encourageant, men med arkiater Bäck är jag dock böjd att tro mig blifva restituerad med ett par månaders repos. I tur att tjänstgöra äro Arvid Sparre och Eric Oxenstierna, och öfverstekammarherren hemställer genom mig, om Ers Majestät täckes låta den ordinaira survivancen gå eller har någon annan dessein.

Eders Kongl. Majestäts
tacksammaste och ödmjukaste
serviteur et sujet
Fredrik Ungern v. Sternberg.

Mitt sätt att själf rekommendera mina båda antagonister är en coup de génie. Ty dels ser det nobelt ut, och dels hoppas jag, att de skola gâtera occasionen för sig själfva, Sparre genom sin fumlighet, när han fäster blå bandet etc. och Oxenstierna genom sina flatskratt à la knallbygden... Å, jag är trött, trött.

1 april.

I dag skulle min tjänstgöring hafva börjat och jag stått vid kungens lever. Jag vet, att jag fått

god accueil... det är hårdt att vara prisonnier i sitt rum. Jag ser Sparre för mig, impertinent, och hur hans pappa, min käre oncle, som jag aldrig tycks komma till ultimo med, ler af belåtenhet, när sonen sätter stolen för första gången in i riksrådet. Hvilken grace skall han ej utveckla, den stornästa Arvid, ensamt surpasserad af djuret Rhinoceros, som jag läst om i Agrells resa.

3 april.

Arkiater Bäck har ordinerat absolut stillhet... jag har legat en dag och läst bibeln och la Pucelle med ungefär lika uppbyggelse. Så kom Aurore Bergstjerna och frågade om mitt befinnande. Gammal kärlek rostar aldrig, et on revient toujours. Det gäller visst henne, ty hvad mig anbelangar, är jag lyckligtvis curerad från alla barnsjukdomar. Det är bara bror Bunge, som orkar gå hela lifvet igenom med den sentimentala messlingen. Jag minns, hur det impressionerade mig i gamla dar när man brände någon compromettant billet-doux eller någon délicieux épître, som vållat omåttlig glädje eller sorg. Jag brukade bränna dem på ett litet émailfat, och sedan höll jag länge askan i handen. Den brände först ett ögonblick och gaf en smula chaleur åt handen och blod åt hjärtat, och man fick en ridicule håg att gjuta tårar. Så blef allt blott svart och låg som kall mull i handen. Aska, som icke värmer och icke doftar, är det jag går och bär på, grå, renlig aska.

5 april.

Capitlet Jean-Jacques intriguerar mig. Hur mycket har det ej bavarderats om amouren, och ändock är amitié något vida konstigare. Kärleken har så många döfvande medel att lugna blodet med, men vänskapen, hur sys den samman, när den en gång fått en rispa?

Jag vet ej, om Jean-Jacques någonsin såg i korten mitt spel med Brita Aminoff. Jag tror det knappast. Och ändock, bara därför att jag röjde gudinnans incognito, blef det en abîme mellan oss. Tänk, om han då découvrerat min cabale! Ja, mon cher, ändock hade du bort tacka mig. Brita Aminoff var en liten adlig mamsell, utan en fyrk på kistbotten. Brodern kom på Marstrand för malversationer. Olycklig familj, men hon var ravissante, det minns jag. Dock kjortel som kjortel, l'une vaut toujours l'autre. Det essentiella här i världen är att lefva stolt och considererad och hålla god min i det elaka spel, den s. k. försynen satt oss i.

Men du är inte resonlig, Jean-Jacques. Vänskap, det är en offensiv och defensiv allians, vanligtvis afslutad mellan en stark och en svag makt. Den starka har det vackra coquetteriet att beskydda, den svaga i sin tur äran att vara privilegierad hofman hos den starka. Arrangementet är förträffligt för båda parterna gent emot alla de andra — men det är alltid vanskligt med den inre balancen. Att exigera att den starke skulle sacrifiera intérêt och amour-propre är ej rimligt. Nej, du är för romanesque, Jean-Jacques. Undransvärdt, att det gått dig bra

här i världen, men Vår Herre är de dårars förmyndare, heter det. Le sot métier! De kloka älska inga förmyndare. Nej, du är oresonlig, Jean-Jacques, men det är kanske därför jag estimerat dig och har så svårt att glömma dina torra ord och dina kalla handslag.

15 april.

Häftigare gyllenåderskolik än någonsin och feber. Tänk om det vore vraiment sérieust! Om något hände! Hvad har då varit meningen med dig, Fredrik Ungern Sternberg? Onödigt spörsmål, mon cher Frédéric, när blef du tillfrågad om den saken? Tag dina piller i lugn och bida leende hvad som händer!

20 april.

H. M. Konungen har i egen person hört sig för om min hälsa. En oerhörd grâce, som kommer att väcka envie i hela hofvet. Han var självfva amabilitén, och jag är helt ragaillardi. Gud vet hvad det är för dumma spectres som dessa veckor pinat mig.

1 maj 1774.

Första maj. — Gummorna på strömmen ha sälgkvistar och gröna löf att sälja. Min gamla tante från landet har varit här och lämnat Arndts Vrai Christianisme och Fresenii tractat om syndares rättfärdiggörelse inför Gud. Tror man, att jag är så dålig?

2 maj 1774.

Det är underligt med böcker, som man hört läsas, när man var barn. Min mor läste alltid den franska versionen af Arndt, jag hör ännu hennes djupa röst och de gamla högtidliga orden. Men hvad kommer det mig vid? Jag vet ju, att människan betyder lika litet i solsystemet, som en körsbärskärna, hvilken en pojke spottar ut i trädgården en sommardag. Öfverallt äro världar, som gå sina banor, och öfverallt lif, som vandra sina utstakade vägar. I oföränderligt kretslopp multnar allt och står upp igen — ständig död och ständig förnyelse. Evig är bara rymdens oändliga tomhet och atomerna, som leka sitt dammstrimmelif.

5 maj 1774.

Jag har ej orkat skrifva. Jag är allt rätt sjuk. Jag har ej orkat skrifva, haft feber och lär hafva yrat curiöst om hvita rummet, om att hela hofvet satt på gröna sidentaburetter och åto Knesebecks mercurialpiller, i tur och ordning. Kungen bjöd dem själf ur en blå bonbonnière, som Ulrik Scheffers grefvinna haft med från Frankrike. Ridicult. Oncle Sparre har varit här — plein de pitié et de suffisance. Å, jag vill lefva och spela dem ett puts allesammans, Collegium medicum först och Sparren först och sist.

17 maj.

Präst. De tala med mig om präst, Kommminister Anger. Jag minns nog, han är från Halland, det är en af de släta och lågmälda — Låt gå.

Låt gå för präst. Ingen skandal, när man är hofman, då är det ens plikt att hålla etiketten. Låt oss sluta irréprochabelt, om det är nécessairt att sluta. Låt oss tömma själfförnekelsens dryck i botten. Präst. Nå låt gå. — Skulle det verkligen därhän? Präst. Bara han ej orerar länge. Å, tystnaden är skön, det har jag redan lärt, tystnaden, djup som i natten under snön, när det är frost och kallt på de stora fälten och allt är hvitt, hvit mark, hvita trän, hvit himmel.

10 juni.

Jean-Jacques, je vais mieux. Jag känner mig betydligt bättre. Jag kommer ej att dö denna gång. Jag kommer att repa mig. I september skall jag vara retablerad och kan sköta om afgörandet med survivancen för öfverkammarherrechargen. Men till dess, om du kan, kasta in Oxenstierna i någon stor folie. Han är farlig. Arvid Sparre gör sig lyckligtvis själf impossible. — För resten, medan jag håller fjädern i gång, ber jag dig, ehuru det ej behöfs, blifva executor testamenti — jag menar ej för contanterna, det får min herr far reda, men för papperen. Brita Aminoff skall ha igen sina bref och Ulla Kurck också. Du ensam får se på den här lilla boken. Det blir en god leçon för dig, mon pauvre Jean-Jacques, men salutaire. Sedan du fått den, kan du antingen svälja les crapauds okokta eller — — Ja, det där vet du bäst själf. Hvad mig angår, begär jag ingen sorts indulgence. Jag har handlat för mig och min lycka. Hvem gör inte det? Du kanske? Que veux-tu! Jag minns

dig sen så långt tillbaks, och kanske har ingen varit så mycket i min tanke. Que veux-tu? Kanske kan du minnas mig utan hat. Om inte — bonne nuit, Jean-Jacques!

*

Här slutade de bristfälliga anteckningarna. Bunge slöt med darrande händer det lilla bandet af maroquin. Han satt som i en dvala och kunde icke tänka. Allt han läst var så nytt och ändock så anadt, fast han aldrig försökt eller velat klargöra det. Oron i hans egen puls' bultande slag skrämde honom själf. Han hade ingen förebråelse — och medlidande skänkte man ej ens då han var död den stolte Ungern, hvilken ingen sett annat än leende och ingen hört annat än glad.

Junikvällens klarhet flöt genom det öppna fönstret med ett blekrödt skimmer, som strömmade direkt från västerskyarna och föll öfver sängtäcket och den afnötta förgyllningen på stolskarmarna. Strömmens aftonsvalka och Logårdens syréndoft fyllde den blå luften. Mekaniskt blickade Bunge ut mot borggården. Det skulle blifva cour på aftonen, och han såg hoffouriren Gylling med den bleka näsan, som varit pagernas drift i ett par decennier, skynda med order in i västra hvalfvet. Hofmästaren Björk trippade med korta små balettsteg öfver borggården, följd af en bordspage och en taffeltäckare, och kungliga dessertmålaren herr Olavus Meurling steg just på. Han skulle ordna plat de ménage'n för soupén. Det var festdag.

Alltså stor gala. Silfveruppsatserna med Svea och Lejonet skulle komma fram.

Konungen var hemkommen från operan. Ty där sågs lifförridaren Andersson göra sin vanliga lof, med stora plymen i hatten för att blända fatburspigorna. Och m:me Leblond gick utåt Slottsbacken med en kartong under armen. Damerna voro friserade och skulle gå upp i stora galleriet.

— — —

I ett ögonblick susade tusen bilder för Bunges syn — reverenser och grimacerande ansikten — maskineriet var i gång och satte alla hjul i rörelse.

Men ur fjärran susade för hans öra Elvare å, som flöt ur Elfsjön med de hvita näckrosorna, den lilla floden, bredvid hvilken hemmet låg, där han födts, där han vandrat och lekt som barn, där han gått med præceptor som yngling, och dit han alltjämt kommit tillbaka. Pilarna, som böjde sig ner öfver vattenytan, susade ständigt vemodiga historier om honom själf och om allt som varit och var hans.

Men i detsamma knackade det på dörren. Bunge for till. Han lyfte handen mot ögonen, rädd att de skulle vara våta, och ropade: Entrez!

Det var en präst, som kom med ett mörklagdt ansikte, som såg blekt och hungrigt ut under peruken, och en böjd hållning, som vore han rädd att uppenbara hela sin längd. Han gjorde en djup reverens på tröskeln, och ett par tre innan han steg vidare, som om det suttit ett halft dussin personer i det lilla rummet.

— Är det kammarherren hos H. M. Drottningen,

grefve Bunge, med hvilken jag har den förmånliga äran att tala...

Bunge nickade.

— Jag är komminister Anger. Jag är från salig barons hemtrakt och fick vara vittne till herr baronens för en andans tjänare så uppbyggliga hädanfärd. Herr hofsekreteraren Osengius har på hofmarskalkens nådiga uppdrag gifvit mig det ansvarsfulla värfvet att komponera salig kammarherrens personalier...

Bunge nickade åter.

— Jag ville hasardera en bön — komministern sväfvade på rösten — att få underställa mitt lilla opus, nerskrifvet som det är i all enkelhet, sine retorica et arte — herr grefvens upplysta...

— Var så god, herr komminister, och Bunge pekade på en stol midt emot sig, men vände själf blicken utåt mot den djupa himlen, där svalorna kretsade som små svarta punkter.

Komministern kröp så djupt han kunde ner i sitsen för att ej bli så anstötligt lång och begynte:

— Personalier öfver Herr Kammarherren hos H. M. Konungen, baronen högvälborne herr Fredrik Rutger Ungern v. Sternberg, som i sitt 33 ålders år afled i tron på sin frälsare den 3 juni 1774...

Komministern harklade sig — och stämman blef självsäkrare, men Bunge hörde ej hvad han läste. Hans blick såg långt bort i fjärran. Han hörde den dödes ur gå på kakelugnskransen otåligt och darrande, som han själf en gång hört Ungerns hjärta klappa, då de båda voro små och lågo i syskonbädd, med armarna kring hvarandras hals.

BORGERLIG ROCOCO.

Bref från enkefru Sidenfabriquerskan Nora Wolfram til sin syster Prostinnan Louise Megander.

15 aug. 1779.

Min aldra käraste Syster!

Min systers aimabla bref skulle iagh redan i förra wickan hafwa beswarat, om iagh icke warit så öfwerhopad af både glada och serieusa saker, at iagh för pressanta occupationer ey haft et ögonblick à moi-même. Men nu är Gudi lofwat Anne-Charlottes alla ajustements i ordning, ja til ock med hennes skodon beställda hos Drotningens skomakare wid Träskporten. Syster lärer wäl imaginera sig, at barnet nu är i sjunde himmelen, öfver at brölåppet blir redan i september, och at hon tackar Gud för sin lyckliga förbindelse med en så god och älskanswärd man som pastor Hesselius, hwilken redan gifwit hänne hundratals prof på sin ömhet, och kommer at sätta hännes framtid utom alt bekymmer, men dess i stället hwad giör hon? Gråter, suckar och är bedröfwelig, har jemt enskyllan för at få wara ensam och försjunka i meditationer utan at wilja eclairera sin dyra mor om grunden till sina bekymmer.

Iagh befrucktar storligen, at den unge Stenfelt, som på sista masqueraden lärer upträdt som hännes adorateur, kållrat bort hänne med sina galanterier, så at hon nu går ock hågfällas på slik kiärlek, och ej widare finner någon charme hos pastor Hesselius, som Gud bewars icke är någon alamodisk petitmaître, i entoilagemancheter och denteler med bårgad häst ock laquaij utan en betänksam man, alfwarlig til wäsen och klädsel, ogement braf och qwick, fast icke fallen för kliffs, smek och fåfänglighet. Hesselius är Gud ware låf wälbergad man, rår om hus på Österlånggatan och har konungens ord på nästa lediga pastorat. Sådant är inte fy skam i wåra dåliga tider, och min lilla Anne-Charlotte borde kiänna sig frögdefull öfwer den hederlige mannens fria och ädelmodiga anbud. Men wåra stålliga flickor, de gifwa naturligtwis pré åt hwarje ung cavalier, som läspar fransyska glosor, framför en rejäl och menlös man, hwilkens kiärlek syftar på hiärtat och icke på penningelådan. Men så länge iagh lefwer skal ingen tåcken der sprätthök, som går på assembléer och picniquer, badinerar och giör cour, sitter dagarne om på dryckesclubbar och caffehus, dorgar och rumlar, tils det hela slutar med cedera bonis och gäldstufwa, blifva min swärson, wore han än så pickhågad på saken, at han erbiöd sig betala Brudwigseln.

Min sötaste Louise, mycket annat skulle iagh skrifwa om, men iagh kommer inte i håg alt, ty iagh har så mycket at anställa til brölåppet. Och det wärsta är, at iagh måst tjöra min tjökspiga på porten — det war en näsperla, grufwelig at

ordkäpla. Och du kan tänka dig, min Louise, när drängen war ute i går, såg han hennes markattansigte på näringsstället Gröna Hälgeflundran i Beswärsbacken och debiterade hon der allehanda sottiser och impertinenta propos om mig, hvilka drängen, som är en beskedlig gåsse, berättade. Sådant är tjenstfålket nu för tiden. Sannerligen hade icke min venerable Hesselius rätt, när han häromdagen sade at tiden var ond och full af upstudsighet. Står wärlden til nästa Olsmessa, har man ordsak at låfva Herren.

Framför min lyckönskan til din högt estimerade mans convalescens, och giör mig den stora gracen at hålla til godo med hosföljande lilla sändning. Det är superfint Soulan och Hysan thee, som iagh kiöpt af en Coopwardie-skeppare på Holländska Dyhn, Muscatrussin från Wännerdahl i Kyrkobrinken och et par flaskor af Prof. Bergii högst recommendabla Stickelbärsvin.

Adieu, sötaste Louise, iagh hinner ey mer i brådskan

Din trogna syster
Nora Wolfram.

*

Bref från Anne-Charlotte Wolfram til sin wäninna Ulique Haldin.

17 aug. 1779.

Min egen lilla öma och beskedliga Ulrique!

Hwilken uppsjö af förnögelser nu lärer uptaga min söta Ulriques attention ute på hännes älskans-

wärda faders agreabla landtgård, efter hon aldeles afglömt sin lilla Anne-Charlotte i staden. Jag måste banna litet, ty det war wärkeligen jag, som skref sist til dig, din stygga unge! I alla fall sänder jag äfwen en rad med denna påst, ty min fjäder är mit enda soulagement, när jag är skild från min Ulrique, mit hjärtas ömaste och wärdigaste föremål. Ack af alla konstnärer prisar jag ingen så högt som den hwilken upfunnit skrifkonsten. Hwilken ljuflighet at derigenom kunna språka med en frånwarande wän, hälst vid touchanta tilfällen, när hjärtat är fullt af beklämning och saknad.

Min söta Ulrique wet, at jag i nästa månad skal stå brud och wigas wid pastor Hesselius. Det är en ömhjärtad man med en ädel och rättskaffens conduite, men hans alfwar, hans ålder och krämpor, hans stränga gudeliga wäsen betaga mig, som är ung och yr, alla mina moyens at reciproquera hans ömhet. Ma chère confidente wet dessutom, at en annans bild numer occuperar mit hjärta. Tänk dig, den obekanta swarta dominon på masqueraden sist war ingen annan än major Stenfelts son Gustaf, nyligen på retour ifrån Paris. Ack, hwilken wacker och artig man! Blott han rörer munnen föreställer man sig at få höra tusen behagligheter af et utsökt wett. Också står han i grace på hofwet och umgås med idel gens de qualité, men mamma, som är så faseligt strict, har förbudit honom at giöra oss sin visite, derför at hon hört, at han skal wara en widlöftig yngling, som snart au fond ruinerat sin gamle far, och ingen convenable societet för en ung flicka, som i rappet blifwer en alwarsam prest-

fru. Men jag tror icke wärldens médisance; fins det, min Ulrique, någon så fördömelig last som förtal och belackande?

En secret har jag dock haft en smula umgänge med denne aimable cavalier. I förra wickan war han så gracieus at skänka mig en charmant present, beståendes af en mouchedosa af sköldpadd och en ask pommade de Paris, souveraine at befrämja hårwäxten, och i går afton passade han mig i farstun när jag återwände från en promenad i staden. Wet du, hwad han sade til mig? Mon Dieu, Mademoiselle, hwad jag är lycklig at äntligen hafwa mött Er ensam. Ni är alt för söt! Hwarpå jag swarade en souriant, Jag har aldrig hört någon säga det för! — Icke det? Då feliciterar jag mig at wara den förste, som får säga Er det. — Badinage, min herre, badinage, fast jag Gud ware prisad är utan lyte. — Oh la belle modestie! Jag swär at Ni är charmante, och at jag är förbålt kär i Er. Jag blir den lyckligaste bland dödlige, om I täckes nämna mig til Er riddare.

Just då jag skulle swara härpå måste han förswinna, ty någon kom, men dess förinnan smusslade han en billet-doux i min kjortelsäck. Men när jag kom in därhemma, var jag både röd och hwit och det gick ikring i knoppen på mig. Hur är det fatt, frågade min altid tendra mor. Jag måste swara, at jag wisst gått i drag och fått ryggskott och borde i säng. Men då kan du tro, at mèren genast kom med kamfert och fläderthe, Trawenfelts ältsalfwa och hela husapotheket. Det war intet annat än at hålla god mine i elakt spel och äta all den swåra

medicinen. Så tändes lilla sjuklampan, och der låg jag under bolstrar och kuddar och swettades. Men bara ma chère mère wäl hunnit i säng, war det jag som slog sparlakanet åt sidan, tog brefwet ur fickan och läste. Det lydde så här...

»Min lilla sköna!

Då ödet ej tycks unna mig den lyckan at i ro och mak råka Er, nödgas jag gripa till fjädern för at låta Er weta, at Ni är min själs gudinna, och at jag förtärs af lust at rencontrera Er. Låt mig äntligen snart höra, at också I har ett sensibelt hjärta, som ej wil låta mig gå blek och sorgsen en ständig suckans conterfey. Min vackra lilla, besinna, at tiden går och låt oss glädias, medan wi äro unga. Snart torde I få lof at gå i brudstol, och då är för sent at tänka på kärlek. Lilla söta war icke hård emot mig, men låt mig snart få böja knä framför Er och muntligen med tusen eder bedyra, at jag in i bleka döden älskar Er.»

Min egen Ulrique kan förstå, i hwilken oro detta bref försatte mig. Hur störd blef icke min siäl af den ljufwa persuasionsgåfwan i dessa rader. Men på samma gång darrade jag wid tanken på, at Anne-Charlotte skulle kunna wika från förnuftets väg, giöra ruptur, kanskje med tårar af ånger kvittera sit hem, och fylla med grämelse en mor, hwilkens hjärta med en omtanka och kärlek sans bornes omfattat mig alt från de späda åren af en lycklig barndom. Men å andra sidan hwilken förtjusning at få communicera sit hjärta med denne charmante och älskanswärde yngling, hwilken satisfaction at samman med honom niuta wällusten af et lif, som

lyckliggiör. Ty hwarför skulle wi eljest lefwa, om icke för at niuta sälla och glada kiänslor? Men har pastor Hesselii brud wäl längre något egit wal?

Ack min Ulrique, hwad hårdt och iskallt ting är icke en gubbes kärlek! At partagera den är at sjelf bestiga le seuil de la vieillesse. Medan jag skrifwer dessa rader, orogas mit hjärta också mer och mer. Tårar blanda sig med bläcket, och en sot tär mit bröst, mot hwilken ingen tisane hjelper. Min sötaste Ulrique, hwad skal din olyckliga wäninna giöra. Dygd och Kiärlek strida om hännes hjärta. Råd mig häri, och lät mig snart få några dyrbara rader af din hand.

Din lilla aldra tilgifnaste

Anne-Charlotte,

qui toute sa vie t'aime!

*

Bref från lieutnant Gustaf Stenfelt til sin wän, friherre Rutger v. Düben.

20 aug. 1779.

Mon cher ami!

Mille remerciements för brors vänliga invite til det pittoresqua Elfdala. Helt säkert skulle det wara ett behag at emigrera dit från stadens mödande hetta, aldra hälst som min gamla connaissance om den utsökta sensibiliteten i alla mon chers wanor assurerade mig om den behagligaste blandning af landtlifwets alla nögen. Den Dübenska winkiällaren har förwärfwat en meriterad celebritet både i Suecia antiqua et hodierna, och jag tän-

ker, at nägdens döttrar under brors milda scepter äfwen aflagt något af sin gammaldags nordiska hårdhet för at mer hörsamt lyssna til kärlekens sollicitationer. Alors on fera bonne chère, on boira sec, on dorlotera sa mie etc.! Men när jag trots alla dessa plaisirer sänder en refus, kan min gunstige bror förstå, at jag åter är bunden wid staden af något af dessa liens de galanterie et d'amour, som min ömhjärtade complexion aldrig kunnat motstå.

»Mon Dieu, åter amouracherad», hör jag min kära Düben utropa. Ja, mon ami, altid lika wärnlös emot Fröjas attaquer! Och hwem är denna gång din gudinna? En liten charmante bourgeoise! Första gången hon tände mit hjärta war på masqueraden sist. Jag stod som spectateur af denna ändlösa cohue af lögeliga skråpukar, mediterande öfwer, hwilken illusion amourpropren niuter under masque. En liten sekter tror sig räcka handen i dantzen åt en Grefwinna och en tös från Malmarne med hår à la Spaa och kåfta à la Suédois inbillar sig sitta knä om knä med en baron. Alt på masqueraden är badinerie och quiproquo. Ja dessa fêter på Bollhuset äro wärkeligen charmanta — under wår oförliknelige Gustafs hägn wågar Nöget sjelft en visite i wårt trumpna och phlegmatiska land. Under dessa tankar urskilde jag plötsligen en skönhet i domino bleu celadon, som förvånade mit öga med en Junos hela högwäxta behag. Hon war escorterad af en liten herdinna med skära, halm i sin panier och hela den rustika apareljen. Jag närmade mig Dominon, vågade en compliment, som

icke tycktes alt för owilligt uptagas, och efter några moments af badinage på tre man hand, gingo Dominon och jag conjunctim ut i dantzen.

Hela aftonen war jag sedermera oskiljagtig cavalier til denna skälm i bleu celadon, som mer och mer tjusade mig med sina blå ögon, som lyste skalkagtigt genom masquen, och sit skratt, som löd lik ostyrig musique, och i anglaisen tryckte jag helt tendrement min arm om hennes lif. Mon cher wet, at damernas eljest sensibla lemmar wäl tåla wid at tryckas under masque.

Men vid midnatt tog hon afsked, gaf mig sin axelrosett som en doux-souvernir af vår soirée och bad mig accompanjera til hännes och den lilla herdinnans wagn. Förgäfwes bönföll jag hänne på det ömaste at yppa sit incognito eller åtminstone låfwa et rendez-vous. Men hon war inflexible. Bror Düben kan imaginera min embarras. Där förswann min charmanta domino bleu celadon utan at gifwa en wink om sit namn eller sin boningsort.

Som en galning parcourerade jag under en wickas tid staden i håpp at återfinna den skönas spår, då härom dagen en lycklig nyck ledde mina steg til Djurgårdsbrunn. Hwem såg jag där om icke ma belle inconnue i följe med en bedagad matrona i jättestor roberonde och drucko de hwar sit glas watten för att curera vapeurerna och stärka nerverna. Genast bad jag kiällans snälle medicus, Archiater Hallman, af hwilkens assistance jag sjelf i wintras af helt annan ordsak profiterat, at föreställa mig. Och mon cher tänke sig min öfwerraskning, när jag hörde, at min domino från masque-

raden war den rika sidenfabriquerskan Wolframs dåtter Anne-Charlotte, förlåfwad med et original til präst wid namn Hesselius, rik som Croesus, men sniken som en kornjude och gammal som Methusalem. Jag gjorde en djup reverence, tålkade min förtrållning öfwer at på nyt rencontrera min dame från masqueraden och wågade til sist bjuda en tass café eller et glas persico. Men fru Wolfram — peste de la vieille guenon — gaf en icke synnerligen höfsad refus. Det var omöjligt at ens persuadera hänne at taga några moments hwila och i en bosquet niuta af den täcka naturen. Hon wände mig ryggen, och när jag talade om at giöra visite, swarade hon, at hr Stenfelt icke skulle finna något plaisir i deras tarfweliga hem. Men Anne-Charlotte minauderade och log helt tendrement emot mig. Hon liknade gudinnan Flora, klädd som hon war i småblommig nättelduk med en the-ros à la naissance de la gorge, och hon syntes icke obenäget uptaga den attention, mon chers ödmjuke serviteur visade hänne.

I samma nu updrog jag i hufwudet min fältplan och hemkommen sände jag genast min lakej, den skälmen Claes, med en liten present til min lilla sköna — dessa små borgartöser kan man altid tournera hufwut på med några modes de Paris. Och härom dagen, när min förfarne Claes utspionerat, at den gamla draken eloignerat sig för at i sqwallertimman hos en nabofru tilfredsställa en lofwärd curiositet, infant jag mig och lyckades få en tête à tête med ma belle Anne-Charlotte. Jag räckte hänne en billet-doux af det öma och naiva slaget,

och snart, min bror, skal du se, jag seglar för förlig wind mot kärlekens Cap de la bonne espérance. Vogue la galère tant qu'elle pourra voguer.

Mon cher förstår nu utan widare ursäkt, hwarför jag måste resignera från nöget at dela Elfdalas landtliga ensamhet. Mon cher kiänner denna strophe af en af Frankrikes artigaste pennor:

Profitons du temps qui passe,
Filons le lin de Venus,
Lin, Fuseau, quand l'âge glace,
Dans nos mains sont superflus.
Hélas! on n'en file, file,
Hélas! on n'en file plus.

Adieu, min kära Düben! Jag innesluter mig i din wänskap och förblir

Din trogna wän och tjenare
Gustaf Stenfelt.

*

Bref från Anne-Charlotte Wolfram til Ulrique Haldin.

2 sept. 1779.

Min charmanta Ulrique!

Med tusende öma kyssar will jag tacka dig, min lilla afhållna Ulrique, för dit söta bref, som war mig kärt utan like, och aldrig kan jag wara dig erkänsam nog för dit trogna och wänliga tänkesätt. Men, hélas, alt hwad du skrifwer om ungdom och amour, och alla dina råd til den stackars Anne-Charlotte at giöra ruptur och häldre tåla all

slags ennui än gifta sig med Hesselius äro icke längre à propos. Twärtom ber din Anne-Charlotte sin lilla wän på det innerligaste at helt och hållet ur sit minne bortrista de imprudenta bref, hon dessa wickor sändt dig, at glömma bort äfwentyret från masqueraden sist och hwarje hågkomst af at en person, som titulerar sig Gustaf Stenfelt, kårsat din wäns wäg. Denne yngling är indigne at wara samtalsämne mellan mig och min Ulrique, och mit hjärta hoppas at snart hafwa afglömt honom lika totalt som snön, som föll i fjol. Ware det nog sagt, jag förmår icke skrifwa mer härom, och wet, at min Ulrique då ej heller insisterar för at blifwa ytterligare éclairerad.

I stället skal jag berätta, at jag redan om onsdag gifter mig med pastor Hesselius. Undra icke derpå. En man full af ära och honnêteté, fastän gammal, är dock altid et bättre stöd för lifwet än dessa fjäsande och flyktiga Stockholmscavalierer, hwilkas tro och låfwen likna dwärgsnät, som den minsta wäderpust sönderrifwer. Tiden gifwer ock sit tålamodsplåster, så man lär sig finna sig i alt, och en stadig mans hem är dock en säll retraite, der man i ro kan niuta wänliga känslor, ostörd af wärldens swek och arghet.

Snart är din Anne-Charlotte sålunda, min dyrbara Ulrique, icke längre någon käck och wacker ungdom, utan en gift gumma, en gammal, wördnadswärd och estimerad prästmans alfwarsamma hustru, som icke längre tänker på flärd och pjåller, men egnar all sin attention åt make, hem och hushållsflit, som icke underhåller sin Ulrique med tal

om inclinationer och billet-douxer, men om mat och tjenstfålck, hwad kåstar smöret, min Ulrique, hwad gäller mjölken?

Kanske skal dessutom min lilla wän också förr än hon tror gå samma wäg til en — derom skal jag bedja Herran — högst behagelig ägta förening. Jag gagerar, at sonen af det rika huset i Dantzig blir den lycklige, och min Ulrique en söt och charmante liten köpmansfru, som til helgen sänder sin Anne-Charlotte som wängåfwa Dantziger Goldwasser, Brunswigermumma och andra rara saker. Och om vi då en gång, när många lustrer redan passerat, åter råkas, när wi båda blifwit mycket gamla, skrumpna och förståndiga, kunna wi le samman, en babillant om wåra ungdomsminnen och en Bollhusmasquerade, der jag var i domino bleu celadon och du war den täckaste bergère, och min Ulrique kommer at tout doucement raillera sin gamla Anne-Charlotte för en obekant swart domino, hwilken hon en moment egnade en så öm passion.

När man är trist, skal man trösta sig sjelf och icke ennuijera andra. Jag hoppas, at du icke dragit den sens af mina ord, at jag är désespérée, jag känner blot en smula ledsnad. Mycket mer skulle jag i dag kunna skrifwa til min Ulrique, men jag hinner ey för bröllåppsbestyr, men slutar med at i tankarne wältrycka dig. Jag gjuter tusen öma suckar i dit sköt, och lefwer med djupaste tillgifwenhet

Din in til döden trogna

Anne-Charlotte.

*

Bref från Gustaf Stenfelt til Rutger v. Düben.

6 sept. 1779.

Min käraste broder!

Hwilket wågspel utan beräkneliga påföljder är icke kärleken! Blott i förra wickan, och jag närmade mig Cythère med gladt hopp at se mina önskningar krönta med framgång, och i dag sitter jag och skrifwer til mon cher, snopen som en Jocrisse. Ännu förra söndagen geck jag enkom til S:t Clara för at roga mig åt det originalet Hesselius, som der très dévotement utlade sin högmessotext om »de arga skalkar, som man ey bör följa», och medan han orerade i sit anletes swett log jag i mjugg gnolande en couplette ur sista parodien från Humblegården:

»Den ödet utsedt har at blifva Petis man,
Med tiden får twå horn, som högre bli än han.»

Så gnolade jag, och i dag gifter sig samme lögelige Personnage med sin lefwerbruna surtout och sin lustiga pung-peruque med mit hjärtas föremål, den charmanta Anne-Charlotte, och får oförkränkt goutera ces prémices d'amour, som winkade som lönen för min dyrkan. Ack, mon cher, egna din vän en medömkans tår!

Men jag måste med bättre logique utweckla för min bror gången och det eländiga slutet af mina negociationer med la petite Wolfram. Sedan mit förra bref hade alt gått jämt framåt, och den lilla söta och jag trots mor Wolframs Argusögon

haft flera möten och derwid badinerat rätt artigt samman. Til sist hade jag efter mycket låck och påck persvaderat hänne at helt secret giöra en tour i wagn med bror Dübens ödmjuke och lycklige serviteur. Denna promenad skulle ega rum på torsdagen, då den gamla draken war uptagen på annat håll, och hela onsdagsafton låg jag chez moi och niöt mit far niente, frögdefull öfwer hwad koma skulle, och specultierande ut allehanda complimenter och finesser at under färden hwiska i örat på min sköna. Äntligen hade jag nått comblen af min lycka, ty bror wet bäst af egen experience, hur ljufweligt man kan hafwa det à deux i en commod vis à vis-wagn.

Men medan jag philosopherade på min chaise-longue som en icke owärdig disciple af salig Epicur, hwem inträdde och störde min amoureusa inbilning, om icke wår broder, ce fou diable de Liliecreutz. Han pirouetterade in, som han haft en lätt florshufwa, wisade sina enorma boucles d'Artois och sade högtidligt som en maître de cérémonie hos en Durchlaucht.

Lève-toi, o bienheureux Mortel! La petite Slottsberg t'attend là bas!

La petite Slottsberg?

Ja, den tokuge Liliecreutz, som härom aftonen i coulisserna sett mig wisa denna Terpsichores prestinna en något extraordinaire politesse — jag komplimenterade hennes oförlikneliga pas de rigaudon i Alceste — hade giort mig den surprisen at engagera hänne at soupera med mig på Liljeholmen

i compagnie med honom sjelf och hans gudinna, den sköna fru Augusti.

Que le diable t'emporte, utropade jag och nejade obstinat. Men Liliecreutz war obeweklig — enfin jag måste accompanjera til Liljeholmen men med en mörk aning om någon ofärd. Derute kommo wi snart i humeur wid några flaskor Eremitage, lilla Slottsberg hade tusen agacerier, och snart sutto wi fördjupade i en ganska familiär conversation. Men tänk, mon cher ami, just för detta öma moment hade mit hårda öde sparat et dunderslag. Bäst jag ajusterade den lilla sötungens något derangerade coiffure, trädde af misstag et sälskap damer och herrar, som samlats til en borgerlig pic-nique, in i wårt rum, och min bror kan imaginera min förtwiflan, när jag bland dem igenkände min Anne-Charlotte. De owälkomna skyndade på dörren, men jag ömsom rånnade och ömsom bleknade öfwer denna fatala accident. Utan at taga adieu, för ewigt förwerkande min afundade gunst hos lilla Slottsberg, skyndade jag min wäg, anande at jag nu bränt mina kol förgäfwes för min i detta ögnableck dubbelt desirabla Anne-Charlotte.

Mycket riktigt! Dagen derpå höll jag med min wagn på den upgifna platsen för wårt rendez-vous. Ingen Anne-Charlotte syntes til. Jag skrifwer hänne et ödmjukt och flatterande bref. Min epître kommer åter obruten. Jag sänder til sist Claes, som giort connaissance med familjens femme de chambre, för at få notice om stälningen. Han berättar, at der warit scener med dåning, gråt och förtwiflan. La pauvre petite sotte hade giort en generalbikt

för sit tråll til mor, gronderats och förmanats eftertryckligen, hwarpå fästmannen eftersändts, den gamle Abraham, och med all onction haranguerat för den lilla stackarn några sidor Biblisk Qwinnospegel. Och brölåppet bestämdes som til i dag, och just nu, ack, mon cher ami, nu är alt förbi. Hymen har röfwat från mig min charmanta domino bleu celadon. Redan hör jag nattwakten skråla elfwa, och i S:t Clara Komministerhus har redan en lekfull Cupidon dragit sparlakanen til kring min gudinnas paulun. Suckande och med bedröfwelig röst säger jag Adieu, Adieu mon Anne-Charlotte, adieu Paniers, Vendanges sont faites.

Men du, mon Pylade, lemna dit skuggiga Tusculum för at i dina armar sluta en wän, som i wänskapens sköt söker consolation för den obeständiga kärlekens gäckerier. Redan frågar din Celinde efter dig, der hon trippar med swarta skor och hwita klackar på Maja Lisas Caffehus. Skynda til staden. Må wåra namn förenta ljuda öfwer alkov och nattduksbord och låt oss med Bacchi ljufwa safter fukta wåra nog mycket för melankoli uplagda pergament.

Du wänskapens afbild, skynda hit at embrassera

Dess trogna dyrkare

Gustaf Stenfelt.

MED KONUNG GUSTAF I LUCCA.

Ut på den af lilafärgade glycinier öfverväxta gatan längs San Martini dôm i Lucca trängde ett par höga sångröster, hvilkas drillar och koloratur ljödo allt starkare genom den gula eftermiddagsluften. Det var den stora kärleksduon i sista akten af domkyrkokanonikerns Francesco di Giorgios opera Clytemnestras död, som repeterades inne hos tonsättaren, hvilken själf satt vid klaviatyren och utförde det rikt figurerade ackompagnemanget.

Alla rutorna voro öppna till den låga mezzaninvåningen i den gamla klosterbyggnaden, ty värmen var tryckande. Kanonikern hade tagit af soutanen och spelade i en hvit spetsskjorta, som framhöll den elfenbensgula tonen i hans ansikte med de stickande ögonen och den blekröda munnen. Hans långa, magra händer sprungo öfver tangenterna, och foten i toffeln med ett brinnande, genomstunget hjärta på sidenet skötte med öfvertygelse pedalen. Det gällde intet mindre än en generalrepetition med de blifvande utförarna af Clytemnestras och Thyestes' sångpartier, den berömda Flaminia från San Carlo i Neapel och den ej mindre ryktbare Gaëtano Benincasa från hofoperan i Parma, och i det an-

gränsande kabinettet satt ett tremannaråd af bedömare församladt. Det bestod af kanonikerns egen nevö Alessandro, målare till yrket, men hvilken många år af pittoreskt dagdrifvarlif också gjort till kinkig musikkännare, den fruktade benediktinern Pomponaccio, som förde den kritiska färlan i veckoskriften den galante Argus och hvilken Piccini själf hedrade med sin vänskap, samt slutligen Luccas eget musikgeni, den lille sjuklige organisten i San Giusto. Den siste ägnade hela staden en vidskeplig och tröttsam beundran, kanske därför att han var anspråkslösheten själf och blott längtade efter att blifva glömd i skuggan af det gamla orgelverket i Luccas fattigaste och minsta kyrka.

Kanonikern lade in hela sin varelse i spelet. Han accelererade såsom en thyrsosbärare fattad af dionysisk yra och ritarderade som en utmattad venuspräst, domnande i en rosenbädd. Han lindade på med trioler och löpningar såsom en slösare lindar pärlsnören kring sin älskades arm, och han band alla dessa fioriturer samman med ackord konstfulla som knäppen af filigran. Förut var han blott känd i sin hemstad såsom andlig komponist, framför allt af ett påskoratorium öfver Jesu sår, men med denna opera, som först skulle utföras inför grefven af Falkenstein och grefven af Haga — kejsar Joseph af Österrike och konung Gustaf III af Sverige —, hvilka båda i månaden väntades till baden i Lucca, hoppades han blifva berömd öfver hela orbis pictus. Gaëtano Benincasa. Hans strupe kunde framtrolla hårdt hjärta och som funnit det fridsamma Lucca otillräckligt för sin eldsjäl, delade hänförelsen. Spets-

slöjan föll från de bländande skuldrorna, dubbelt hvita mot mårdkanten i det gröna sidenlifvet, och vaggade öfver polonäsen, hvilkens stora sidenbubblor sammanhöllos af breda buketter med konstgjorda rosor. Flaminia hade också personlig orsak att gå i elden för det nya verket. Hon hade blifvit snöpligen afskedad från San Carlo. Det var en ledsam historia. En afton då hon med all möjlig höghet skulle agera Semiramis, hade hon varit så medtagen af cypervin efter en pick-nick med en spansk grand, att hon blef uthvisslad, och då direktören förebrådde henne detta, sparkade hon honom på ögat. Äfven en försvarlig rispa af briljantspännet i en så liten sidensko som Flaminias hade ju kunnat förlåtas, men en försoning blef i detta fall omöjlig på grund af parternas intima och nära vänskap. Sedan dess hade Flaminia kuskat Italien rundt och sökt anställning, intill dess hon genom att sätta i full vådeld kanonikerns gamla antändliga hjärta bemäktigat sig Clytemnestras roll. Nu drömde hon endast om att uppträda för deras resande majestäter och sedan få i en främmande hufvudstad bestrida en kunglig hofsångerskas mångsidiga och olikartade göromål och från den privata till den offentliga skådebanan färdas i egen kaross med förridare, löpare och fackelbärare. Dylikt hade händt mer än en primadonna vid San Carlo.

Men den som ej för en vitten brydde sig om »Clytemnestras död» eller hvad han sjöng, det var

Flaminia, som af naturen icke hade något stende högsta tonerna i Italien, och det var således förklarligt, att han var mätt på all världens hyll-

ning. Resande furstar och briljanterade snusdosor ägde ej längre någon retelse för honom. Hans person hade ledt till allvarsamma diplomatiska förvecklingar mellan Parma och kyrkostaten, och ensamt genom en sorts enlevering hade madame l'Infante — Ludvig XV:s dotter — vunnit honom för sitt residens. Befallning från henne hade också nödgat honom att resa och instudera Thyestes' parti, och endast motsträfvigt och misslynt hade han lydt. Klädd i hvit sidendräkt stod han där, hvit och glatt i det runda ansiktet som en sorgfälligt inmjölad, rundkindad Pulcinella, och hans strupe exekverade toner klara och runda som en automatisk piccolaflöjts. Tonsättaren blef till sist retad af denna uttryckslösa fulländning, men vågade icke visa sin otålighet.

»Min käre Gaëtano! Om man kan säga, att solen den ena klara dagen lyser bättre än den andra, skulle jag vilja säga, att du i dag öfverträffar dig själf. Man önskade blott en smula jordisk oro i detta himmelska jämnmått.»

Gaëtano såg på kanonikern med sina runda ögon utan att göra sig mödan att förstå, medan han maskinmässigt rörde fingrarna, som om han gaf kort, ty spel och smaken för att med små nätta grepp hjälpa turen på rätt hand var det enda i lifvet, som passionerade honom.

»Då taga vi sista reprisen om igen till codan,» mumlade kanonikern, stucken öfver sångarens likgiltighet, och spelade med en martyrmin upp en liten trånsjuk melodi i fyra fjärdedelar.

Thyestes började:

»Ve, Clytemnestra,
om du sviker.

Clytemnestra svarade:

Nej, Thyestes,
ej från dig jag viker.

Thyestes:

Ty då blir döden din.

Clytemnestra:

Ja, då blir döden min.»

I rummet bredvid var stämningen sömnigare, och de tre bedömarna hade småningom känt sin uppmärksamhet slappna. Alessandro, hvilken suttit så, att onkeln vid klaviatyren kunnat se honom genom dörröppningen och redan därför måst bevara en min af spändt intresse öfver sin sjöröfvarfysionomi, hade under ett crescendo försiktigt bytt plats och satt nu i säkerhet bak en fönstersmyg. Den gamla klostergården låg sval och skuggig utanför, och den hade för Alessandro en särskild tjusning, ty han höll på att måla fresker i en af arkaderna midt emot. En grupp af tre kvinnliga helgon var redan färdig. Det var S:ta Agatha, som bar sina af bödelsdrängarna afknipna bröst som ett par strutsägg på en tallrik, S:ta Catharina, som stod och trampade på sitt lottohjul, och S:ta Theodora med sitt utslagna hår och sina framsträckta händer, hon som kejsar Valens lät föra till ett dåligt hus, men hvilkens dygd räddades genom ett under. Alessandro vred de svarta knäfvelborrarna och be-

traktade med oskrymtadt intresse de tre damerna, hvilka ej blott voro prof på hans fulländadade, af Carlo Dolce påverkade pensel, men också erinrade om tre angenäma minnen ur hans eget lif. Den dygdiga Theodora hade en oneklig likhet med Flaminia, samma bruna löst fallande locksvall kring en rund barnpanna och samma yppiga, litet korta gestalt.

Pasquale, organisten i San Giusto, hade länge af samvetsömhet tvungit sig att lyssna till hvar ton, i det han slog takten med sin kryckkäpp — han hade början till höftsjuka — men småningom hade hans naturs obetvingliga håg för att flyta bort i bilder och toner tagit öfverhand, och nu var han långt ifrån Clytemnestras och Thyestes' opera-Hellas. Hans tärda, spetsiga hufvud med den långa tunna näsan föll ner mot bröstet; ögonen slöto sig. Han liknade en dufven fågel på sin pinne, där han satt hopkrupen i sin svarta dräkt med båda händerna hårdt knutna kring käppen. Hans egen lilla kyrkas skymningsfrid föll blå och sval ikring honom. Pappersblommorna på altarna blefvo lefvande. De glödde och doftade som vallmon och rosorna i en trädgård, där han sprungit som barn; orgeln brusade under hans fingrar. Han spelade så att han själf blef rörd, medan en hand lätt lade sig på hans skuldra, icke en moders, systers eller älskarinnas, nej, en okänd, osedd kvinnas, som en inskrift på en votivtafla i San Giusto ofta lät honom drömma om, ty den obekanta hade lofvat att aldrig utan en handtryckning af tröst gå förbi en sjukling, en betungad eller en ensam, och själf var han allt detta.

Den lärde och smutsige Pomponaccio, hvilken tack vare sin fåfänga som kritiker och sitt starkt parfymerade spanska snus hållit sig längst uppe, hade till slut också dukat under, gifvande vika för värmen och mandarinlikören, som stod bredvid på bordet.

Nu lät han sång och spel plaska utan att höra på, medan han med en kvast af brokiga pappersremsor höll de närgångna flugorna från tonsuren. Med hviskande röst underhöll han sig med Alessandro om skandaler vid kurian, men denne, hvilken hellre försjönk i betraktande af sina tre målade damer, svarade kort och tankspridt.

Den lärde och smutsige benediktinern blef till sist förargad och kände sig manad att strö en nypa peppar på denna självbeundran.

»Min unge vän betraktar sina helgon,» hviskade han.

»Ja, vördade fader.»

»De äro vackra och fulländade till ansiktsbildning och kroppsform.»

Alessandro nickade jakande med orubbligt allvar, liksom det varit en synd att jäfva ett så befogadt omdöme.

»Men,» fortsatte benediktinern och gadden började synas genom honungen, »mig synas de väl världsliga. I all synnerhet Theodora, som trots sina — låt vara profana äfventyr — borde hafva en heligare uppsyn. När kyrkan hedrar konsten med sina uppdrag, bör konsten uppträda decore et reverenter.»

»Kyrkan får vara tacksam, om målarne vilja

lysa upp hennes väggar med sina färger,» svarade Alessandro torrt. »Hvad vore kyrkan utan konsten?»

»Min unge vän glömmer,» genmälde benediktinern öfverlägset, »att kyrkan själf kan kallas allt måleris moder... Evangelisten Lucas var ju själf målare...»

»Och oxen, som han alltid har med sig, förmodligen konstkritiker,» utropade Alessandro.

Pomponaccio blef eldröd i ansiktet och skulle till att svara, då ett långt utdraget tremolo varskodde lyssnarna om, att duetten låg på sitt yttersta. Musiken tystnade, och i detsamma kom kanonikern in i sidorummet så hastigt, som om han velat öfverraska åhörarna.

»Nå, Pasquale, hvad säger ni om den stora duon?» ropade han.

Den lille organisten spratt till, öppnade långsamt ett par rädda hjälplösa ögon och mumlade:

»Briljant, briljant, i synnerhet den stora ritornellen i ré...»

»I ré? hvar har ni era öron, min käre Pasquale? Det fanns ingenting i duon i ré.»

Den lille organisten skälfde mot sin käpp, liksom en pojke ertappad på bar gärning, och hade gifvit ett halft år af sin fattiga lön för att veta, hvad han skulle säga. Då kastade sig Alessandro in i samtalet och räddade ställningen.

»Ja, min käre onkel, det är hög tid, att ni får färdig er utomordentliga Clytemnestra, som Piccini själf skulle afundas er — jag säger det utan att smickra — ty redan i dag lär kungen af Sverige hafva anländt.»

»Hvad säger ni, Alessandro!» ropade Flaminia, stannande på tröskeln och viftande sig häftigt med den målade solfjädern.

»Jo, en kvartermästare i hans följe har redan i förmiddags tagit hans våning i hotel l'Univers i besittning, och själf skulle han inträffa i afton.»

»Men hurudan är han, kungen af Sverige? Är han lång och vacker?»

»Jag tror icke.»

»Är han galant?»

»Min bästa Flaminia, det gör mig ondt att behöfva säga det, men han har icke namn att tycka om fruntimmer.»

»Men hvad tycker han om då?»

»Hvad vet jag? Fråga fader Pomponaccio, som vet allt.»

Benediktinern tog de sista orden såsom en artighet och en fredsförklaring från målarens sida och svarade belåtet:

»Ni öfverskattar min ringa boksynthet, min förträfflige unge vän, men om svenskarna kan jag med anspråk på securité meddela att de i allmänhet äro af naturen ovanligt högväxta, vackra, manliga och af en synnerligt erotisk komplektion. Tacitus skildrar redan de gamla germanerna, till hvilka de höra, som män med blonda lockar och högvuxna gestalter. De älska starkt och troget, säger han. Amant vehementer ac fideliter.»

Flaminia hörde tyst på, medan hon gjorde en hastig mönstring af männen inne i rummen. Hennes blick gled genast ifrån organisten i San Giusto och benediktinern, den vände sig icke ens efter

Gaëtano Benincasas magnifika person, men gick flera slag fram och tillbaka mellan kanonikern och hans nevö utan att dock röja något af den glada rådvillheten mellan två hötappar. Så for sångerskans blick ut genom fönstret, långt bort mot vallarna, öfver hvilkas bastioner röda högsommarmoln gledo genom de sneda, gula solstrålarna.

Musiken, som hon sjungit, och värmen blandade sig till en ström, hvilken som rinnande lava genomfor hennes ådror. De af nattvak och missräkningar bleknade ögonlocken sjönko ner för ögonen, men de bruna pupillerna lyste genom dem, såsom lamplågor genom tunna kupor af opaliseradt glas.

Alessandro betraktade henne, strök knäfvelborrarna och sade i en ton af enbar försmädlighet:

»Fader Pomponaccio har glömt ett fel hos dessa kärleksgudar till svenskar, som kanske icke Tacitus nämner, men hela världen vet!»

»Hvad då, Alessandro?»

»De transpirera! Det säger till och med ett ordspråk.»

Pomponaccio skrattade. Men Flaminia ryckte på axlarna.

»Ni skall alltid häckla, Alessandro,» och, som drifven af en plötslig ingifvelse, vände hon sig på sidenklackarna till värden och tog farväl.

»Maëstro,» sade hon, och den trötta, otåliga rösten dansade åter på silkestassar, och orden fingo små försåtliga, lena tonfall. »Maëstro, er musik har alldeles berusat mig och dess melodier komma att häfta vid mina öron som örhängen af guld hela

aftonen. Jag måste hem och hvila ut. Farväl för i afton, käre Maëstro.»

Hon svepte den hvita spetsslöjan öfver hufvud och axlar som ett nunnedok och knöt för ansiktet den hvita halfmasken, trubbig öfver näsan som en anknäbb.

»God kväll, mina herrar,» ropade hon, och stämman lät igen förändrad, utmanande och yr. Så for hon som en pil ur rummet, och kanonikern stod orörlig på samma plats och räknade ofrivilligt hennes steg nerför den trånga trappan. Det hade händt, att hon vändt igen, när hon stod på gatan och med glycinierna, som hängde utefter muren midtemot, såsom en violett trollkappa ikring sig, vinkat åt honom med en liten hvit spetsvante. Men i dag gick hon utan en blick tillbaka mot torget.

Uppbrottet blef allmänt. Glad som en skolgosse, som fått lof, linkade Pasquale i väg på sin käpp för att i kvällningen spela för sig själf och några trogna i San Giusto. Pomponaccio tog Alessandros arm i plötslig kärlek och föreslog en promenad till en vinskänk i närheten. Gaëtano dröjde till sist för att ej visa, att han ställde stegen till en illa känd spelhåla.

»Gaëtano,» ropade kanonikern, då denne tog i dörrvredet för att med sin vanliga surmulna och uttryckslösa värdighet förpassa sig ut. »Gaëtano, spionera på henne, ni som bor midt emot, spionera på henne!»

»Alessandro brukar ibland komma...»

»Ja, det vet jag,» kanonikern afbröt honom otå-

ligt. »Berätta mig hvad jag inte vet. Spionera, Gaëtano, och jag skall ersätta besväret, spionera!»

Den hvitklädde hofsångaren ryckte på axlarna, men icke en muskel rördes i hans glatthvita ansikte. Af allt i världen fann han kärleksintriger vara det dummaste, men kunde de inbringa penningar, så hade de ju en ursäkt. Stel som en sömngångare gick tenoren i sitt hvita siden midt på den solstilla gatan.

I hotel l'Univers hade verkligen den svenske konungen med sitt följe redan installerat sig. Ena hälften af det höga huset på högra sidan om den med vapenbärande gripar prydda trappan — härberget var ett gammalt barockpalats — hade tagits i besittning af grefven af Haga. Den andra hälften af byggnaden väntade grefven af Falkenstein, berättade värden, en magerlagd, gulblek italienare, hvilken med en furstes förbindlighet följt den nordiske monarken genom hans våning och nu i konungens audiensrum med en bugning tog farväl.

»Alors mon auguste cousin et moi, nous partageons l'Univers,» sade kung Gustaf småleende, i det han vände sig till sina reskamrater, hvilka i sina svarta och röda dräkter stodo i en grupp ett litet stycke bakom honom.

Den oöfverlagda lilla ordleken besvarades af ett svagt, men tydligt applåderande sorl. En nästan omärkbar skugga föll öfver konungens af resdagens mödor tröttade ansikte, och med en vek klang öfver stämman fortsatte han:

»Eftersom allt är klart till natten, återstår mig

blott att tacka för i dag. Lucca är en stad med rykte i galanteriets värld och ni, mina herrar, längta nog till edra nöjen. Kvinnorna lära vara blonda här, som hemma i Sverige, Armfelt. Och du, Taube, du vill nog speculera för dig själf, du, din första afton i Machiavellis land?»

Konungen tystnade ett ögonblick, som om han velat gifva plats för en gensaga, en röst, som förklarade sig vilja stanna och hålla honom sällskap. Men något så etikettsvidrigt hände icke. Konungen såg framför sig sex ansikten, hvilka alla under de väl friserade perukerna hade samma leende af höflig uppmärksamhet, sex gestalter i hofdräkter i samma artigt lyssnande, lätt framåtböjda hållning. Så tog också hans eget anlete precis samma leende och hans spensliga, en smula hopvridna figur samma böjning, men hans röst blef tunnare, nästan tonlös:

»Alltså, som det heter i Italien, den lyckligaste natt, mina herrar. Lilje ligger i rummet bredvid min sängkammare.»

Konungen vände sig mot kammarpagen grefve Lilje, hvilken jämte sin kamrat Peyron, de båda »skrifvarne» Adlerbeth och Rosenstein samt den surögde lifläkaren Salomon — alla lägre i rang än de andra hofmännen — stod längre bort i rummet.

Grefve Axel Gustaf Lilje tog med en stor fot ett vingligt steg framåt och bugade sig tafatt. Han rodnade alltid, när hans namn nämndes, och hans blå ögon stodo på skaft, som en mörts, på sidan om den alltför smala näsan. Det var en högväxt nitton års yngling med hy som smultron och mjölk och ett par stora hvita tandrader.

Kungen nickade svagt åt kammarpagens håll och gick in i sitt arbetsrum. Därute i audienssalen förändrades stämningen, då han försvann, som när predikan slutar och musiken begynner i en kyrka. Under kväfda små skratt och ömsesidigt klappande på skuldrorna spridde sig de svenska herrarne genom palatsets trånga, med dryader i löfgungor och nereider på vass-stänglar målade korridorer.

Inne i konungens arbetsrum låg posten, som en kurir nyss lämnat, på ett förgylldt spegelbord. Gustaf hade redan genomögnat den. Dess innehåll surrade för hans öron som ordmönstret till en oskrifven dikt för en skalds, och som skalden väntar att orden af sig själfva i hemlighetsfull frändskap skola finna hvarandra och bilda en ny skapelse, brukade också konungen låta namn, upplysningar och förslag af sig själfva gruppera sig och skapa planer och beslut. Men en dof oro hindrade denna afton hans sinnes arbete, och rolöst vandrade han af och an i rummet.

Det var ett äkta italienskt palatsgemak, smalt och högt, som takets målade loggia mot blå himmel gaf ett ökadt intryck af luftighet. Solnedgångens ljusflod strömmade in genom de öppna fönstren, och staden utanför fyllde den tomma vidden öfver de stora förgyllda möblerna med södersommarns aftonsång af skratt, visor och springbrunnskvalp.

En beklämmande ensamhet föll öfver den svenske konungen. Det var icke något nytt. Han hade erfarit samma enslighet redan som barn i Drottningholms fönstersmygar, då maroquinpärmen föll igen om hans bok och diktens sällskap som en dimma

flöt ur hans närhet. Han hade känt samma hjärtats tungsinthet vid sin makas sida i kronprinshofvet på Ekolsund, medan hans ögon förströdt följde de hvita svanarnas resa till hafs genom vassen. Han hade känt samma svårmod i sin kungaborg, då han med blicken räknade den ensamma postens kommenderade steg fram och tillbaka vid högvakten i den isgrå vinterkvällen. Men det var som om frånvaron från det egna riket, saknaden af beröringen med de hundrade och åter hundrade af hans undersåtar, hvilka han älskade såsom sitt och den svenska kungasagans folk, hänvisningen till en räknad krets af landsmän, hvilka han höll af utan att hålla af, men hvilka han måste taga till förtrogne och kalla sina vänner — det var som om allt detta skärpte hans ensamhet. Den vardt tyngre, ju soligare lifvet brusade omkring honom.

Konungen steg fram till fönstren och såg ut. Utanför slumrade i solnedgången San Giustos lilla tysta torg, mer likt ett rum än en öppen plats. Stenläggningen var flat som en golfyta, och barockpalats omhägnade platsen på alla sidor med tunga fruktsnören mellan stenpilastrar, hvilkas acanthusblad svartnat i regnet. Midt emot låg San Giusto, en urgammal liten basilika, ett litet lusthus, som den helige Giusto rest för Madonnan och barnet, byggdt af änkans skärf och fattigmans allmosa, med stenarna hopfogade som grå fjäll i den oprydda fasaden.

Framför den släta ingångsdörren sutto en tiggare och en kvinna. Tiggaren var en gubbe med bronsbrunt ansikte, buskiga ögonbryn och hvitt,

vajande skägg. Han lät solen bränna sin skalliga hjässa och höll den solkiga resten af en grön soldatkappa kring sin lump och sin ohyra, i en ställning, som vid en bivuak. Det var ett tragiskt armod i hvarje tum af hans figur. Konungen tänkte på Belisar, när han såg honom. Men kvinnan var ung och skrattade med sin röda mun. Hon gnolade på en visa. De blanka öronringarna slogo mot hennes bruna kinder. Hon var klädd i ett stycke tyg, men så löst att hon med en enda åtbörd kunnat skänka bort sig själf. Men det var intet af ett mötes oro öfver henne. Hon väntade ingen och hon önskade ingenting. Hon log åt de röda kvällsmolnen, åt dufvorna, som kuttrande och plattfotade trängdes på torget, och värmen från de af dagens hetta ångande stenarna brände hennes länder och fyllde hennes kropp med lycka. Dessa voro det lilla torgets fasta aktörer. Men ur en sidogränd, smal som en portik, kommo då och då människor och gingo snedt öfver till San Giusto: en trött-släpad husmor med sin matkorg på armen ännu i kvällningen, en gammal gumma, med spår af förgången grannlåt i en lugglös sammetskjol och håret cirkladt upplagdt med kvittenkärnor under spetsslöjan, en gammal trött och fattig abbé, som, hela gubben, blifvit spräcklig i ur och skur.

Alla kommo de en efter en och utan att låtsas om hvarandra, som gående på besök till någon, hos hvilken de helst ville vara ensamma.

När de lyfte förhänget från dörren, såg konungen San Giustos ena fattiga skepp i skymningen och hörde svag orgelklang. Pasquale spelade med huf-

vudet mot bröstet och slutna ögon, och den okända, osedda kvinnan från votivtaflan stod bakom och hviskade: Spela Pasquale, spela för tiggarna och dufvorna, för de tanklösa flickorna, de små gummorna och för dig själf, så du får vackra drömmar till natten.

Rummets andra fönsterlänga vette mot en trång gränd, i hvilken dagens rörelse långt ifrån lyktat. I bottenvåningens öppna verkstäder och butiker sysslade ännu handelsmän och dagslönare, och konungen roade sig med att följa deras arbete. Snickaren stod vid hyfvelbänken och lät hyfveln långsamt löpa öfver bräderna med en högtidlighet, som om de kvisslor eggen aflägsnade voro lyten och dåligheter, hvilka det var en helig plikt att plåna ut. Snickaren var en allvarlig man med ett dystert ansikte och stort, svartkrusigt skägg. Då och då såg han upp från de fallande spånen med ett par grumliga ögon och spanade envist mot torget, såsom väntande, att ett bud skulle dyka upp bak hörnet, hvilket kallade honom till högre värf — Simon var ju också snickare — och elden, som brann under limpannan, kastade en dramatisk glans med bjärt rodnad och djup skuggning öfver hans svartlurfviga apostelhufvud.

Men hans granne, skomakaren, var en liten sangviniker, hvilken lefde i harmoni med världen och sin sula och njöt af att slå hufvudet på spiken. Den lilla gula lågan i hornlyktan mellan lädret och sylarna färgade de glesa skäggstråna i hans silenansikte, och rytmen af hammarens slag mot pluggarna blef af sig själf jämn och belåten, som af en lycklig mans steg mellan matbord och fållbänk.

Men lifligast var det i boden midt emot. Försenade kunder, som först i kvällen fått stunden eller slanten, som behöfdes, kommo i dörren och aflägsnade sig med säkrare steg än de kommit. Där såldes bröd och vin. En barkad, sliten karlhand hällde den röda drycken i de framräckta korgflaskorna, en ännu ung och mjuk kvinnohand skar på disken i stora skifvor det hvita brödet — och betraktaren fick ett intryck af helgd och högtid inför dessa händer, som räckte brödet och vinet, nödtorften och vederkvickelsen.

Konungen betraktade länge och noga detta skådespel. Yrkena och den lilla handeln voro honom kära. Redan som barn hade han tyckt om att gå de skumma gator, som med sin arbetsmöda och sin köpenskap omgåfvo hans egen kungaborg, och se småfolket vid våg och verktyg. Af sig själf vaknade nu för hans öga bilderna af gränderna och brinkarna kring Stortorget, och tanken på hans eget fattiga och bundna folk, för hvilket tillvaron var så tung och arbetet så sollöst, fyllde honom med svårmod, där han i sin fönstersmyg stod och beskådade dessa italienska söndagsbarn, för hvilka dagslitet blef puts och lek, och hvilka förrättade de lumpnaste ärenden med adelsmäns värdighet. Och detta svårmod försmälte hos honom, härskaren och landsfadern, med en pinande känsla af vanmakt, af outförda planer och förspillda år —, och han stödde tankfullt pannan mot handen.

Nu kom hastigt den sydländska sommarnatten med sin svarta hetta, skapad för att döfva dagens sorger och besvär med sin smekning. Det blef

tystare på torg och gata, stegen saktade, allt svagare ljödo sång och springbrunnsskvalp. Men på himmelen sprucko silfverstjärnorna fram, och rätt som det var stod Karlavagnen öfver konungens hufvud. Den syntes honom härnere hafva en underlig ställning, vänd mot norr, och hans poetinbillning började tumla med det konungsliga åkdonet. Det hade varit den låga krigssläden, i hvilken Karl X for genom natten öfver Bältens is, och sedan fogdekärran, i hvilken rikshushållaren, hans son, mjältsjuk och förgrämd, åkt som uppsyningsman kring land och rike, innan det blef den segerchar, hvilken den yngste af Karlarna besteg med en pojkyr Caesars trots och som ännu stod kvar däruppe på fästet med sin brustna tistelstång, långt sedan den unge triumfatorn, en annan Ikaros, störtat med skenande spann ner i Tartaren.

Men hvem skulle det förunnas att på nytt köra den genom världen med gnistrande hjul och säker töm? Genom en oklar idéförbindelse såg kung Gustaf i samma ögonblick sig själf sittande i Burmannia, den gamla kröningsvagnen. Dess glasfönster skallrade mot Stockholms kullriga stenar, när de stora förgyllda hjulen långsamt förde honom till rikssalen. Folkhopar jublade, flaggor fläktade. Hur hade icke hans hjärta bultat den dagen, då kronan sattes på hans tinning! Att lysa och lyckliggöra, så hade han den stunden, om han tillfrågats, formulerat sitt kungaord. Att lysa och lyckliggöra — kanske man måste välja ett af de båda för att icke misslyckas med båda? Hur åren gått och hur hjärtat kallnat! Burmannia stod dammig bland de gamla karosserna i sitt stall med spindelväf mellan

ornamenten på skalmarna, och karlavagnen stod ännu däruppe på fästet utan spann och sele. Kungens blick for långt bort på himmelen, och hvar stjärna brände som en ouppfylld tanke.

Så höll han icke ut längre, utan beslöt att gå till sängs. Bilden af bädden lät honom nästan mekaniskt ihågkomma den gamle liftjänaren Griberg, och lågmäldt, obarmhärtigt sakta, som när man till det yttersta pröfvar en trogen hunds vaksamhet hviskade han: »Griberg!» Men blott han nämnt namnet, öppnades sängkammardörren, och konungen såg den krokryggige betjänten stå där, bärande en stor sängvärmare på sin darrande arm.

»Är allt klart, Griberg?»

»Ja, Ers Majestät, men som det blåser genom dessa italienska sängar —» och han pekade på en ofantlig lägerstad mellan fyra stora, snidade stolpar.

»Det är en riktig Natività-säng,» sade konungen skrattande och steg öfver tröskeln.

Griberg förstod icke, men strök omsorgsfullt åt sidan spetsbården på en liten mjuk snibbkudde, som konungen brukade hafva närmast hufvudet.

»Då gå vi till kojs, Griberg,» sade konungen och lät kammartjänaren lösa det blå bandet från sin skuldra.

I kabinettet bredvid konungens sofrum satt grefve Axel Gustaf Lilje uppkrupen på fönsterposten med sina långa ben lagda i kors. Han filosoferade, medan han tittade ut på gatan. Under hela resan hade han hört Peyron och de andra kamraterna tala

om galanteriet i Lucca, kändt likaväl som de varma källorna af badgästerna från Sverige, men han var lika nöjd att hafva fått vakten hos konungen för den närmaste veckan, ehuru han så icke kunde komma ut i den glada staden, ty det skulle nog ändock icke hända honom något. Så sade han åtminstone själf med mörk bitterhet. Grefve Axel Gustaf begrep icke själf hvarför, men hur mycket han sträfvade därefter, hade det aldrig lyckats honom att dimpa ner i något kärleksäfventyr. Det var för besynnerligt, men blott han begynte göra cour till någon dam, var hon i hemlighet förlofvad, gynnade någon annan adoratör eller afvisade honom af obekanta skäl, och blott han dristade en liten ansats till det slags propos'er, som han visste att kamraterna höllo på med från morgon och till afton, möttes han af en korus af harmsna flick- och frustämmor, den ena mer förtrytsam än den andra, ropande: Axel Gustaf, hvad går åt dig? Är du stollig, Axel Gustaf? Vet du icke hvem du talar till, Axel Gustaf? Man kunde bli förtviflad för mindre. Om han varit på något vis missbildad, men gudskelof, Gallodier, pagernas dansmästare, hade blott beröm för hans vador och hans tenue, och hofintendenten Lundberg hade prisat hans ansikte som antikt och reguliert, då han satt modell för sitt konterfej uti pastell. Hvad i Herrans namn var det då, som låg i vägen? Själf kunde han icke utgrunda det, och förgäfves frågade han andra till råds. Sin stränga gamla moder, som kapprak och allvarlig satt och läste Scrivers Själaskatt och Baelters

Människones Frälsare i gyllenläderstolen med hörsellur och käpp bredvid sig, vågade han icke spörja om slikt, men alla de andra kvinnliga väsendena på den lilla fädernegården hade han upprepade gånger rådfrågat.

»Hör nu, Brita Carlsson,» brukade han säga till sin gamla amma, som ännu var kvar i huset, och rynkig och brun i ansiktet som ett stekt äpple satt och häcklade lin i sin lilla takkammare uppe på loftet, »tror icke Brita Carlsson, att en vacker flicka kan bli verliebt i mig?»

»Asch, hvad grefve Axel Gustaf pratar,» svarade gumman och ruskade på hufvudet med de små hårda bruna flätorna hoplagda i en rund kaka i nacken under schaletten, »inte passar grefve Axel Gustaf för så'nt. Flickor är för resten bara flams och otyg och borde aldrig finnas till.»

Grefve Axel Gustaf vände sig på klacken utan att svara, slog ond igen dörren och gick ner till sin syster, den sextonåriga fröken Anne-Sophie, som vid den öppna salsspiseln satt och broderade en violett herde, som matade en herdinna med en drufklase i en blå lund.

»Anne-Sophie, om jag icke vore din bror, om du icke kände mig så bra, förstår du, skulle du icke kunna bli kär i mig?»

Lilla fröken lät nålen stanna i stramaljen midt i Doris' rosenröda ansikte, lade ner broderbågen och såg en lång stund på brodern. Hennes små pupiller blänkte af ifver, som ett par blä pärlor, och hennes lilla mun blef djupt allvarsam. Så brast hon

ut i ett våldsamt skratt. »Nej, Axel Gustaf, du är rasande snäll, men jag skulle aldrig bli kär i dig!»

Och Axel Gustaf förbannade ödet, slösade bort sina fickpengar på poudre à la maréchale och rosenolja, tvättade sina händer med mandelkli och strök läpp-pomada på munnen... det hjälpte icke. Han blef flygelman i dragonkåren för sin ståtlighets skull. Han måste assistera vid alla hoffester och riddarslag för sin skönhets skull. Men ingen flicka eller fru brydde sig om att smussla sängkammarnyckeln i fickan på denne vackre och välbildade unge jätte.

Det var öfver denna gamla lifssorg Axel Gustaf satt och grubblade, och det var orsaken att han var rätt nöjd öfver sin vakt och sitt portförbud. Så hade han åtminstone här i Lucca laga förfall, som kunde skydda för kamraternas hån. Medan grefve Lilje funderade öfver detta, hade mörkret fallit, och när han såg upp ur sina tankar, varseblef han på den dunkla gatan en kvinna, som gick af och an utanför hans fönster och tycktes betrakta honom genom masken. Först brydde han sig ej därom, men då hon dröjde och stannade så nära hans i nedra botten belägna rum, att han kunnat skaka hand med henne genom det öppna fönstret, blef han förtretad och röt på ärlig, osminkad svenska: »Dra' längst in i sydligaste Hälsingland, leda kona.» Om han icke gjorde några eröfringar, skulle det åtminstone icke heta att han hade tur hos käringar, och som en gammal gumma såg denna kvinna ut i sin stora hvita spetsduk och sin trubbiga sidenmask.

Damen, hvilken tydligen uppfattade hans ord som en utvald artighet, lyfte mot fönsterbrädan en

liten hvit spetsvante och hviskade på den mjukaste italienska:

»God afton, kavaljer.»

Den lilla spetsvanten och den klingande stämman, som sjöng af ungdom och skalkaktighet, läto Axel Gustaf spritta till. I ett ögonblick blef han het om öronen af spänning, och hans hjärta dunkade, när han på stapplande italienska svarade.

»Ni är en af den nordiske iskonungens riddare?» fortsatte damen.

Axel Gustaf jakade.

»Natten är ljus och ljum. Skall jag visa er staden, svenske Orlandino?»

När hon frågade detta, knäppte hon för en sekund masken från örat, så att Axel Gustaf kunde urskilja ett par djupa bruna ögon med ett skimmer af sollysta topaser och ett rikt brunrödt locksvall. Men ansiktet strålade af en sällsam, hvit blekhet, som hade det genom alla porer insupit skenet från den än ej uppstigna månen. Axel Gustaf förlorade besinningen. Han glömde vakthållning, pagetjänst och monark, och med ett hopp stod han nere på gatan vid sidan af damen, som åter knutit för sin mask och nu såg ut som en liten hvit sibylla bredvid hans egen kämpagestalt.

»Hvem är ni?» frågade han.

»Jag är Flaminia.»

»Flaminia?»

»Ja, Luccas månskensprinsessa. Har ni ej hört berättas om mig? Jag bor högt uppe i ett stort torn med fem riglar för dörren, men hvar tisdagsafton, när Luna är i tredje kvarteret och klockan

slår precis tio, måste jag ut på äfventyr. Vill ni vara med, riddare?»

»Genom eld och vatten, Flaminia.»

»Godt. Vi skola bara akta oss för onda ögon. Ni har väl horn, riddare?»

»Horn?» Axel Gustaf hade icke förut uppfattat det som något särskildt förmånligt att äga sådana. »Neej.»

»Nå, då få vi hjälpa oss med mitt» — och i detsamma lade Flaminia en mjuk, rund arm in i grefve Liljes. Hon lyfte bröstduken, så att han såg en bländande trekant af hennes barm mot den gröna koltens mårdkant, och hon tog fram ett litet horn af röd korall, som på en ked af hopvirkadt guld hängde kring hennes hals.

»Nu reda vi oss mot alla onda ögon, spioner och bakhåll,» sade hon och förde kavaljeren ut mot San Giusto.

Månen hade ännu icke stigit öfver synranden och dess sken var dubbelt trolskt, då man icke såg ljuskällan, ur hvilken det flödade. I två motsatta sfärer delade det staden, en skimrande klar och en djupt svart, och skarpt, som snittet af en bila, gick gränslinjen mellan mörker och klarhet. Här och hvar lyste palatsens sköldkrönta portaler hvita och sagoaktiga, och liksom höljda i silfverskir af skimret stego festklädda kvinnor in i husen ur de förgyllda bärstolarna. Svag musik sipprade ur de slutna byggningarna, beslöjad af förhängen, och i natten dämpades tonernas hetsighet till en halfkväfd, men genomträngande vällust. Luften låg orörlig och het. Här och där skymtade stillastående

skuggor, hviskande med damer, hvilka med försiktig hand öppnat fönsterluckorna.

Axel Gustaf urskilde blomprydda unga flickor med stort svart hår, och när han hörde deras stämmor tala, förekom det honom, som om rosorna, hvilka de buro vid brösten, måste med orden sakta falla ner till älskarnes fötter. Men där det växte ett grönt träd eller fanns en gräslapp, tindrade eldflugor i tusental, glimmade i färg mellan smaragd och svafvel, slocknade och blossade till igen. Flaminia fångade flera på sin hvita hand, där de skälfde som droppar af en grön likör.

»Luce,» sade hon med sin smekande stämma, »Luce heta de, och när jag var barn, ville jag bära dem som gröna pärlor i mina öron.»

De gingo genom trånga gator med öfverraskande mörka knyckar och prång och buktade hus fram öfver släta små torg, på hvilkas kyrkportar de gamla madonnabildernas stenansikten i månglansen förlorade Mater dolorosas dysterhet, klarnade upp i mildrad höghet och med vekare ömhet tryckte barnen mot brösten.

Flaminia utpekade byggningarna och hviskade namn och sägner. Så kommo de till San Martini dôm och betraktade den stora gruppen öfver ingångsportalen. Det fromma helgonet hade hejdat sin tjocka, kortmanade springare och satt nu i sadeln med båda benen uppdragna på samma sida, som på ett skräddarbord, för att klippa sin kappa i två delar och gifva den ena hälften åt en tiggare, som han mött vid vägkanten under sin kvällsridt.

»S. Martin skänker halfva kappan åt tiggaren för att karlen icke skall frysa,» sade Axel Gustaf.

»Nej,» hviskade Flaminia, »det goda helgonet gifver honom hälften af kappan för att han skall ha något att svepa sin flicka i, när de skola hvila på marken, ty hem äger hvarken han eller hon, och gräset kan vara kallt och vått. Men en flicka har han, som följer sig, så landstrykare han är, ty du ser, att han är ung och stark och har hvita tänder.»

All den återstod af ursprunglighet, som fanns kvar hos denna neapolitanska gatunge, som blifvit sångerska, vaknade upp i den varma månskensnatten under vandringen med den långe tafatte ynglingen från norden med de barnsligt blå ögonen. Axel Gustaf kände lifsströmmen brusa genom alla ådror med en sällhet, som han aldrig förut förnummit. Han kom plötsligen att tänka på, hur det kändes när han var gosse och växte. Det var också nu, som om han växte öfver sig själf och växte ur allt, som var trångt och gammalt. Världen låg förunderligt rik och utslagen omkring honom. Han drack den sydländska nattens yppighet, som en bägare, hvilkens dryck flödar öfver bräddarna, och världsberusningen gjorde gång och tanke sällsamt lätta.

»Flaminia,» sade han, och rösten hade mer af befallning än bön, »jag vill hem till ditt svarta torn och jag vill öppna alla de fem riglarna.»

Flaminia nickade och pekade mot en hvit port i gatans slutkrök. Hon blef tystare ju mer de nalkades huset, till dess hon i granngården strax bredvid såg lampsken sila genom fönstrets spånjalusier.

»Hvilken tur, hvilken tur!» utbrast hon, »Antonio är ännu uppe.»

Innan Axel Gustaf visste hvad det var frågan om, knackade Flaminia med solfjädersskaftet hårdt mot rutan, som strax öppnades. Man såg in i en gravörs verkstad. Belyst af en rykande lampa satt den puckelryggige lille gravören ännu vid arbetsbordet med punsen i ena och nålen i andra handen. Han höll på med ett litet damsigill, i hvilkens platta af guld han redan ristat en korg med dufvor på ett altare. Nu tittade han ut med loupen i sin svarta hylsa ännu för ögonen, lik dvärgen, som i bergets innandöme smider det röda guldet och med ett leende på sitt skäggiga ansikte ropade han:

»Flaminia, så här sent! Något angeläget smycke, som skall märkas?»

»Nej, Antonio, då jag såg att det lyste hos dig fick jag en sådan lust att stryka på din puckel, ty det har alltid gifvit mig lycka.»

»Stryk mig hvar du vill, Flaminia,» sade den lille gravören galant.

»Och min vän får det ju också. Han är främling, men han har också hört att det för tur med sig att klappa en puckel, och ingen i hela Lucca har en sådan lyckorygg som du.»

Antonio log, vände sig om och stack ut puckeln genom fönstret med den nedlåtande värdigheten hos en påfve, som räcker sin fot till kyssning, och Axel Gustafs stora och Flaminias lilla hand rörde ett ögonblick samman vid hans rygg.

»Godnatt, Antonio.»

»Godnatt, Flaminia,» och fönstret stängdes åter

till petscherstickarens verkstad. Men de båda älskande gingo med armarna om hvarandras lif in genom Flaminias hvita port. En ranköfvervuxen låg pergola ledde från porten in till själfva huset, och de mjuka slingorna från spalierna föllo smekande mot deras ansikten. En stare, som hängde däruppe bland grönskan i sin af en silkesduk öfvertäckta bur, började kvittra, som om det var morgon, när det hvita månljuset, som de kommande förde med, föll in genom gallret. Flaminia tog Axel Gustafs hand och balancerade honom i mörkret genom en smal gång in i ett stort mörkt rum.

»Assunta,» ropade hon, »Assunta, ljus och vin!»

Assunta, den gamla duennan, kom intassande i sockor med en liten lykta i handen. Hon tittade med ett par röda, rinnande ögon på kavaljeren, och när hon såg hans rika dräkt och ringarna på hans fingrar, nickade hon belåtet med hufvudet, som liknade lintotten på en spinnrock, och tassade åter ut.

Rummet var djupt och i den dunkla bakgrunden skymtade möblerna otydligt, men dess främre del var upplyst af det infallande månskenet, som i en bred flod drog fram öfver väggen. Midt i skenet hängde där en gammal venetiansk spegel, hvilkens blanka yta, likt en stelnad sjös, samlade hela nattens ljus: månskenets hvita och stjärnornas blå glans. Flaminia gick fram till den, tog af sig mask och slöja, och från sin plats, där grefve Lilje stod midt på golfvet, såg han i spegelglaset hennes bruna topasögon glänsa med ett nät af guldfibrer öfver pupillerna, och skuggan af håret gled hemlighetsfullt och lätt öfver den bleka kinden ner på den

nakna skuldran. Allt det hvitblå ljuset, som föll öfver henne och omkring henne, gjorde hennes gestalt aflägsen och drömlik, och fast han stod blott ett par steg ifrån henne, började hans hjärta slå — utan att han visste hvarför — som inför något oupphinneligt. Så måste hans händer och hans hjärta känna Flaminia, och på tå smög han sakta genom mörkret med armarna utbredda för att fånga henne och månskenet.

Tidigt på morgonen steg Gaëtano Benincasa in i kanonikerns lavendelluktande toalettrum. Den store tenoren såg ut, som om han hela natten ej varit ur kläderna. Hans pussiga hvita Pulcinella-ansikte var grått och slött och hans hvita sidendräkt märkt af snus och talg. Kanonikern hade icke heller så tidigt, innan han användt sina skönhetsmedel och pastor, sin fördelaktigaste min. Utsliten och förstörd verkade han, där han satt i kamskjortan och svärtade sina gråa ögonbryn med briljantin. Hela natten hade han legat och grubblat omväxlande på Flaminia och operan. Han visste icke, hvad som oroade honom mest, sångerskan, som bedrog honom, eller operan, som blef allt mer ruinerande dyrbar att få uppsatt. Det var kolik och tandvärk omväxlande och icke godt att säga, hvilket som var värst.

Men när Gaëtano steg in, sökte han intaga en sorglösare hållning. Han satte ner penseln i sminkkoppen af agat, kastade hastigt en spetsnäsduk öfver en rad små burkar med rosenpastor, lade det ena magra benet öfver det andra och dinglade med

foten i toffeln med det brinnande, genomstungna hjärtat.

»Godmorgon, min käre Gaëtano. Denna morgon har helt visst guld i mun, och du medför en välkommen nyhet.»

»Välkommen, neej,» bräkte Gaëtano med sin vanliga butterhet — »neej. Nu har jag upptäckt att Flaminia har en galant till.»

Kanonikern blef hvit ända upp i tonsuren, slog de magra, gula fingrarna mot bordet så toalettpytsarna hoppade och utbrast:

»Hur vet du det?»

»Jo, jag hade hela natten med några musikaliska kolleger gått igenom ett partitur af den tyske charlatanen Gluck» — han hade spelat pharaobank ända till gryningen — »hvilket barbari i parentes! — och då jag skulle gå hem, ser jag en ung riddare hoppa ut ur Flaminias port och springande störta sin väg. Jag ville hinna upp honom, men lyckades icke. Han hade svart och röd dräkt, och det lär ju vara den svenska hofkostymen. Jag tänkte nog, att Pomponaccios loftal öfver den svenska styrkan skulle ta eld. De kvinnorna! Hvilka märrar!» Han sade de sista orden med eftertrycket i en filosofisk maxim och tog så fram ett litet miniatyrporträtt och lade framför kanonikern.

»Men se här hvad den gynnaren tappade, här ha vi corpus delicti.»

Kanonikern såg på porträttet, som var infattadt i en medaljong af guld, och på hvilkets framsida Liljes namn och vapen voro ristade. Det var grefve Axel Gustafs mor i röd riksrådinnedräkt med päls-

bräm kring sammetsroben. Det pudrade håret var uppsatt på frihetstidens vis. De gråblå ögonen och den slutna munnen hade samma uttryck af inbunden stränghet, och kapprak, stel och allvarsam tecknade sig hennes gestalt af sparsam och gudligt sinnad änkegrefvinna på det gula elfenbenet.

Kanonikern tog medaljongen i handen, skakade den, som man gör med ett ovedersägligt bevis, och ropade:

»Jag skall döda karlen och henne med! Jag skall låta sticka och massakrera honom och ge henne belladonna — ja, det skall jag!»

»Men inte före uppförandet af Clytemnestra åtminstone,» inföll Gaëtano, icke utan ironi.

»Nej, inte före uppförandet af Clytemnestra,» upprepade kanonikern betänksamt, »men jag skall hämnas, var viss på det. Döden, döden!» hväste han.

»Det är nog moderns porträtt. Ingenting kan man få så fördelaktigt inlöst och så ordentligt betaldt för,» tillfogade Gaëtano med sin uttryckslösa röst, som om han ville för kanonikern antyda en utväg numro två, som det var skäl att tänka på och som man kunde tillgripa med samma tillfredsställelse som döden.

Kanonikern tittade på honom från sidan, svarade icke, men tog åter upp penseln ur agatkoppen och beredde sig att fullfölja sin toalett.

Gaëtano gäspade.

»Du hade bedt mig taga reda på saken. Nu är det gjordt. Jag hoppas du ej glömmer dina löften. Men gör ingenting öfverriladt, det råder jag dig. Och nu farväl, jag måste gå hem och sofva.»

Ögonlocken föllo nästan igen öfver hans i det hvita hullet inkrupna ögon och, surmulen och stel som alltid, försvann han med sin sömngångarmin genom dörren.

Gaëtanos förslag gaf icke kanonikerns tankar någon frid. Han såg tydligt för sig en stor grön pung, späckad med gyllene pistoler. Hans hand kände hur tung den var och hans öra hörde guldklangen af mynten, när han löste upp silfvertrensen. Och han tänkte på, hur han skulle kunna låta måla de praktfullaste dekorationer för sin Clytemnestra och engagera de skickligaste korister i hela Italien. Frestelsen blef för stark och innan han för sista gången fört sminkpenseln öfver kinden var hans beslut fattadt. Tandvärken hade öfvervunnit koliken och ärelystnaden triumferat öfver kärleken. Men i samma ögonblick, som han bestämt sig, kände han en välgörande kyla lugna sitt upprörda blod. Det var, som om det förakt mot älskarinnan, hvilket låg i hans beslut, gaf honom en kall och hånfull öfverlägsenhet, och med miniatyren i fickan skyndade han till det svenska högkvarteret.

I hôtel l'Univers slumrade ännu alla de svenska herrarna efter sina första äfventyr i det galanta Lucca. Konungen ensam var vaken.

»Jag är som fåglarna,» brukade han säga, »så snart den första solstrålen lyser kan jag icke längre sofva.» Hans rastlösa natur med dess brännande behof af upplefvanden och intryck hatade dessutom sömnens långa, händelselösa dvala. Så förkortade han hvilan till det minst möjliga, och nu satt han redan i sitt kabinett och läste, klädd i en morgon-

rock af ljust siden med nordstjärnan på bröstet och en hög mössa med kort skärm, under hvilken ögonen i den tidiga timmen glödde af förväntan på dagens spänning och tilldragelser. Aftonens melankoli var bortblåst, och den blå sommarmorgonens lifslust återstrålade i hans drag. Då och då tittade han ut i den lilla solgula trädgården med sina rektangelformade röda blomfält. Men plötsligt stördes tystnaden af en ifrigt talande italiensk stämma, hvilkens rinnande ordflöde trängde in från vestibulen.

»Hvad är det, Griberg?» ropade kungen.

»Å, Ers Majestät, det är en tokig papistisk präst, som vill ha audiens hos Ers Majestät. Vid den här tiden! Han säger att han är kanoniker i San Martini dôm.»

»Jaså, släpp då in herr kanonikern i San Martini och låt oss höra hvad han har att säga.»

Kanonikern steg under djupa, knäfallsaktiga reverenser in i rummet. Han hade omkomponerat sitt ansikte med en skådespelares skicklighet och dolt sina lidelsefulla drag under en mask af from välvilja och faderlig salfvelse. Han talade med en hastighet och en ordrikedom, som skulle verka exotiskt och förbrylla.

»Sire, min tunga är för svag och oskolad för att rätt tolka den utomordentliga sällhet hela Luccas urgamla stad erfar öfver att inom sina klassiska murar hysa den regent, för hvilken man tvekar i hedersnamn mellan Sveriges Augustus och Nordens Titus.» Han gjorde ett kort uppehåll.

»Och hvarmed kan jag vara den vällärde herr

kanonikern i San Martino till nytta?» svarade konungen.

»Ers Majestät! Det, som gifvit mig dristigheten att inför Ers Majestäts fötter nedlägga mina bekymmer är en händelse, som, närd af förtalet och utlagd af illviljan, skulle kunna förorsaka mycken ond blod och vålla en misstämning mellan den apostoliska kyrkan och staden Luccas svenska gäster, hvilken vore icke blott djupt att beklaga utan borde, synes det mig, till hvarje pris undvikas. Täckes Ers Majestät ett ögonblick betrakta detta miniatyrporträtt?»

Konungen tog medaljongen, studsade till och ropade: »Men det är ju själfva grefvinnan Lilje!» och han såg den stränga gamla damen lifslefvande för sig, sådan han väl mindes henne från barndomen, Sophia Albertinas allvarsamma statsfru, som alla hoffröknarna voro uppbragta på, ty hon snålade på allt och räknade till och med sockerbitarna till deras kaffe. Honom själf hade hon ett par gånger angifvit för guvernören, då han i smyg satt och läste franska skådespel under predikningarna i Drottningholmskyrkan. Kungen kunde icke låta bli att småskratta, då han såg den ärevördiga och stela damen inblandad i en intrig, och han mumlade för sig själf: »Har nu också den sista oskulden vid vårt hof, den beskedlige Axel Gustaf, varit på äfventyr!»

»Ers Majestät,» fortsatte kanonikern med allt stigande hastighet öfver ordflödet. »Ehuru jag själf genom uppfostran och kyrkans osvikliga heliga löften lyckligtvis står utom de köttsliga passionerna och förvirringarna, skall Ers Majestät icke i mig

se någon obeveklig prästerlig Cato censorius, som bryter stafven öfver ungdomen. Jag är konstnär, sire, musiker, och om jag får säga det själf har mitt oratorium öfver Jesu sår med bifall och ovationer sjungits i sjutton italienska städer och jag hoppas få occasion att för Ers Majestät uppföra min nya opera Clytemnestra. Kärlekens makt är mig ingen hemlighet och blodets hastiga lopp i unga hjärtan. Men, hvad som händt i natt är värre än ett galant äfventyr, det är kyrkans frid, som i viss mån profanerats. Den unga kvinna, ur hvilkens fönster jag såg den svenske kavaljeren hoppa, hvilkens medaljong jag gifvit Ers Majestät, skall blifva novis i San Giusti kloster. Hon bereder sig att taga slöjan. Ers Majestät kan själf förstå, hvilka allvarsamma komplikationer ett sådant äfventyr kan medföra, om saken kommer vidare ut och inför abbedissan. Lyckligtvis gjorde tillfälligheten, att jag ensam såg denna beklagansvärda tilldragelse, då jag vandrade hem från en dödsbädd i den tidiga morgonen och kom förbi klosterhuset, och på min förtegenhet kan Ers Majestät lita.»

Kungen fick af kanonikerns rinnande svada blott det bestämda intrycket, att han talade osanning, men han hörde uppmärksamt på med en teaterförfattares intresse för en väl spunnen intrig och en lustig komedityp.

»Nå, hvad önskar kanonikern i utbyte mot en sådan tystnadens väntjänst?» sade han, i det han vände mot prästens gulbleka, ifrigt gestikulerande figur sina stora, genomträngande ögon.

Fader Francesco hade icke väntat att detta skulle frågas så direkt, men han bockade ännu djupare.

»Ingenting för mig, Ers Majestät. Hvad kan en nöjd kyrkans tjänare önska?» och hans röst blef idel olja, »ingenting för mig. Femhundra scudi till en ny brokadkjol på Mariabilden på San Martini västra altare. Tiden är ond, Ers Majestät. Otron gör stora framsteg och offrandets lycka inses mindre och mindre af en fåkunnig och gnidig menighet. Ingenting för mig, Ers Majestät, men den lilla summan för vår moder Maria.»

Konungen var ej ett ögonblick i tvekan om hvart penningarna skulle taga vägen, men kanonikern roade honom obeskrifligt och sin långa, tafatta kammarpage ville han gärna frälsa ur ett första äfventyrs förtretligheter. En gåfva till katolska prästerskapet skulle dessutom göra godt intryck i Italien.

»Er novis bör vara bra ung och vacker för den skadeersättningen, herr kanoniker,» sade han litet skarpt, »men låt gå! Pengarna skola komma er till handa inom en timme.»

Kanonikern försvann och fick först ett långt stycke från hotel l'Univers igen sitt hvardagsutseende. Men konungen svepte nattrocken om sig, tog medaljongen i handen och gick direkt in i lifpagens rum. Grefve Lilje låg fullt klädd utsträckt på sängen och sof. Han log i sömnen, som mot ljusa syner, läpparna rörde sig sakta. Det var ett sådant skimmer af blek och lycklig trötthet öfver hans ansikte, att konungen icke hade hjärta att väcka honom och berätta sakernas sammanhang.

»Se här, dumma pojke, och hoppa nästa gång i bättre tunna,» sade han, som om den sofvande kunnat höra det, och lade det lilla porträttet af modern bredvid hufvudgärden. Så smög han sig ur rummet, där pagen sof sin lyckliga sömn, in till sig. Solen började stiga högre på fästet, och det kom en otålighet öfver konungen, att dagen ej ville begynna.

»Griberg, hvar är baron Armfelt?» frågade han.

»Sofver ännu, Ers Majestät.»

»Och grefve Taube då?»

»Sofver också... och alla de andra med. Ers Majestät är som vanligt ensam vaken... sist i säng och först uppe.» —

KALONYMOS.

Det var den röda gryningen, drömmarnas timme, och Kalonymos drömde, medan purpurstrålen låg öfver hans slutna ögonlock.

Kalonymos drömde att han var barn och stod i sin moders kammare. Det var mörkt därinne, men nu tände hon vaxljusen i den stora chanukastaken af silfver. Först det ensamma ljuset, som satt framför raden af de andra sju i en särskild pipa och som betydde Israels eviga förhoppning. Och med det ljuset tände hon sedan tre af de andra: Judiths låga, skälfvande såsom en blodstår, Deborahs, som flammade likt ett hjärta i brand, och Judas Maccabæus', hvilket sken liksom en lansspets af eld mot bergets dunkel.

Skimret från de fyra ljusen föll öfver hennes höga gestalt. Hon var en ännu ung kvinna, men håret hade hvitnat på hennes hjässa under en enda natt, och isgrått låg det nu viradt i en tjock bindel kring den smala pannan. Hennes svarta ögon lyste tårlösa och stora, och med en röst, som kom långt bortifrån och ljöd såsom den svarta vinterrymdens egen, läste hon tacksägelsebönerna öfver hjältarna i Juda.

De blott halft förstådda hebreiska orden susade för barnets öron såsom en aflägsen ströms slag mot den solgula stranden — de sorlade och söfde. Men när modern slutat bönen, tog hon fram ur väggskåpet, som gömde det fattiga hemmets fåtaliga klenoder sabbatslampan och högtidsbägaren, en stor, aflång sten.

»Med den här stenen dödades din fader,» sade hon, »men jag har suttit kväll efter kväll och år efter år och slipat den hvass som en knif, och den knifven skall du, Kalonymos, få i myndighetsgåfva.»

Så tog hon stenen och med dess som en egg skarpa kant skar hon i barnets hand, så att huden fläktes upp och det blödde. Barnet snyftade högt. Men modern förband icke såret utan tog gossen upp i sitt knä och lugnade honom med att berätta. Hon berättade hur Judith gick till Holofernes' läger. Det var en klar sommarmorgon, sade hon, och lärkan sjöng. Små lätta, hvita moln dansade öfver himmelen, och daggdropparna blänkte, där de hängde på grässtråna, som veko undan för fållen på hennes kjol. Judith såg upp mot den blå luften med stela, bundna ögon, som om hon ville vakna ur en dröm. Hennes strupe fick en obetvinglig lust att jubla, och hon ville dansa fram öfver ängarna, så de gyllene fotringarna blänkte mot hennes vrister.

Hon hade ännu gamla föräldrar i lifvet, och hon själf drömde om att bära barn under sitt hjärta och långsamt åldras i en mans famn. Men hon kunde hvarken sjunga eller dansa. Hennes steg ledde henne den väg, som var henne utstakad att

gå, och under mantelns ylle låg hämnarsvärdet isande kallt mot hennes hjärta.

Så berättade Rachel Teura, den stenade Baruch-ben-Esras maka, för sig själf och barnet historien om Judith, men innan hon hann gå vidare och förtälja också om Judas Maccabæus, den glade herdeynglingen på det gröna berget Modin, han, som skulle drifva Israels fiender framför sig som rädda får och getter, Guds hammare, som till stoft och skärfvor skulle krossa Judas' vederdelomänner, hade barnet somnat i hennes famn. Den lilla sårade handen låg blodig på hennes hvita kjol, och det bruna lockhufvudet hade i sömnen böjt sig mot hennes bröst. Den lilla kroppen kändes på en gång varm och liflös, där den sjönk ihop i hennes sköte. Sakta kysste Rachel den sårade handen och log svagt, då hon, medan hon lyfte barnet i säng, kände dess hjärta slå lugnt och fredligt emot sitt bröst.

Så tog hon den stora stenen mellan sina båda händer, höll den upprätt som ett svärd, satte sig och väntade i länstolen att ljusen skulle slockna och dö: Judiths blodstår, Deborahs brinnande hjärta, Judas Maccabæus' spjutspets af eld. Sist flämtade blott, gult och förtärdt, det ensamma ljuset, som vittnade om Israels förhoppning. Så brann också det ner i pipan. En lukt af brändt vax fyllde mörkret, som omhvärfde henne ända till det hvita pannhåret.

Morgonrodnaden brann sin stund och bleknade, innan drömmarnas timme gått till ända, och Kalonymos drömde åter, medan den första dagstrålen föll öfver hans hvila.

Kalonymos drömde att han nyss vändt hem från sin moders begrafning och nu stod, en ensam yngling, i det ensamma, öde huset vid den trånga judegatan i Leewarden. Likbegängelsens ritual, hvilkens enformigt högtidliga, hebreiska klagoord med deras klang af snyftningar från sammansnörda hjärtan sorlat doft och sällsamt i vårtöcknet ute på kyrkogården, genljöd ännu i hans öra. Men dessemellan hörde han tungt och doft genom skymningen bullret af det första spadtag jord, som han enligt högtidligt bruk själf med darrande hand fällt mot de nakna bräderna i moderns kista, dunsen af den våta, kalla jorden, i hvilken sommarens frön redan grodde, men som vigde modern till förintelsen.

Han vandrade af och an i de tomma rummen och flyttade stenen, som den bortgångna ännu haft liggande i sin dödssäng, från plats till plats. Han lyfte den på sina båda händer, fann den tung och visste ej, hvad han skulle taga sig till eller hvarmed han skulle börja. Våreftermiddagen log ljus in genom fönstret, men hvad ville den honom? Till hat hade han födts och fostrats, och hårdt slog han händerna mot ögonen för att slippa se den strålande aftonen.

Då tog det i dörren och in trädde i sin släpande svarta kaftan och den spetskulliga hatten hans gamle lärare, Abraham-ha-Kohen.

»Sitter du ensam och sörjer, Kalonymos,» sade gråskägget och såg med sina trötta, bruna ögon mot ynglingen. Gubbens panna var en enda stor skrynkla, hans hjässa och skägg hvita, men han

kom ännu ihåg, hur mycket man kan lida, när man är ung.

Kalonymos lutade hufvudet mot den gamles axel, och i en ström af tårar och ord brusade det fram: hans sorg, hans ensamhet och det hatets bann, som lagts på hans hufvud och som fjättrade hans lif. Abraham-ha-Kohen skakade det hvita hufvudet.

»Min son,» sade han, »vandra du, innan det blir kväll och sabbaten går in, åter till kyrkogården och lägg hämndens sten på de gamles graf. Den är deras och de vilja kanske visa den vid det stora vittnesmålet. Men du skall vara fri, ty, ser du, kärlek är det pura guldet, som räntas och förräntas... men hämnd är ett ondt arf och ingen skall lefva för en annans hat.»

Kalonymos såg ängsligt forskande i den gamles ögon. En hädelse mot de döda tycktes honom rådet. Men Abraham-ha-Kohens åldrade ansikte talade med makten af visdom, som mognat och grånat, och det kom ro öfver ynglingen, när rabbinen lade en hvit duk på hans hjässa och välsignade hans vandring. Då tog han stenen och bar den till kyrkogården, som låg bland fälten på den vida slätten, omgärdad af stenmurar. Men den vanliga dysterheten var i afton borta från hvad judarna bruka kalla Israels trädgård. Videt susade icke denna afton därinne på kyrkogården som eljest om de fångna harporna vid strömmarna i Babylon, men prasslade gladt och luftigt för vårvädret. Den svarta flädern, afskedets och skilsmässornas träd, höljdes af stora, hvita blomklasar, hvilkas kryddoft gaf den inneslutna platsen en lukt af lugnt och väl tilläst hem.

Genom den högblå, genomskinliga luften kommo flyttfåglarna på flaxande vingar och bragte bud om att det åter var sommar i Canaan, och att mandelträdens blom och vinstockarnas rankor lyste öfver det heliga bergets grusade tempelstad.

Kalonymos föll på knä och bad: »Fader, du, som jag aldrig känt, men som jag ständigt ser bredvid mig i aftonskuggan, grå och böjd, som jag en gång skall blifva — moder, du, som nyss knutit hufvan på ditt hvita hufvud och gått bort, men som jag väntar åter skall träda öfver tröskeln, blott det rör vid rigeln på vår dörr — se, vid edra fötter lägger jag detta hämndens tecken, ty nu känner jag, att I själfva fostrat mitt hjärta till att dela kärlek och icke till att dela hat.»

Så, och med andra ord och böner, hvilka hans själ samlat och diktat utan att han själf visste därom, på ensamma vandringar och under tysta nattvakor, men hvilka nu af sig själfva kommo på hans tunga, lade han stenen sakta på den tillmyllade grafven, som dödgräfvaren redan täckt med gröna, växande grästorfvor.

Kalonymos gick hem i den svala blå aftonen. Öfver hela slätten, så långt man kunde se, blommade hvita hyacinter och doftade — hela världen öppnade sig och blommade.

Alla de många masterna med lätt tackling och hvita segel, som syntes på floderna och i kanalerna, förde blott vidare till nya hvita blomland. Kalonymos log mot det gula judetecknet, som var insydt på det mörka klädet i hans rock. Han hade löst cirkelns trolldom — den fjättrade icke mer, och

med lätta steg trädde han öfver dörrstenen och tände de sju sabbatslågorna i sina föräldrars hus.

Stockholms hvassa marsdager, fylld af glansen från sollyst snö och genomfläktad af blåsande sjöluft, väckte Kalonymos i hans takkammare på Österlånggatan. Han mindes icke sina drömmar, men började genast, medan han klädde sig, öfvertänka dagens ärenden. Förströdt blickade han ut på staden, som lyste i hvit morgonfrost med obekanta hus, trappor, hvilkas steg han aldrig nött, och en klockklang, som för främlingen tonade kallt och utan minnen. Men årslångt reslif hade vant honom af med de goda mötena med välkända orter, och de alltid växlande städer och människor, som, när han slog upp ögonen, mötte blicken, bestyrkte det pilgrimskall, för hvilket han lefde. Från land till land, öfverallt där en synagoga stod, omgifven af skumma judekvarter, hade han farit för att öfverallt förkunna de kärlekens ord, som gifvit honom själf frid och stolthet. I brinnande förtröstan hade han börjat färden och fortsatt den i trots af besvikenhet och förföljelser med den blott stegrade hänförelsen hos sanningsvittnet, för hvilken törnstyng och piskrapp blott bekräfta uppdragets helgelse. Rabbiner och skriftlärde hade bannlyst honom framför de utbredda heliga thorarullarna i skimret af den eviga lampan. Dörrar hade slagits igen efter honom med hån och spe de svarta regnkvällarna, då sinnet traktade efter värmen och hufvudet efter kudden. Ensligheternas enslighet — den af sina egna bröder utstötte judens — hade långa

isande vinterdagar ledt hans såriga fötter öfver de stormslagna fälten. Dock hvad gjorde allt detta? Fanns det en enda blick som förstod, var det lön nog, och lyckligtvis hittade han också öfverallt begripande hjärtan, gamla, som tyckte sig känna igen hans ord såsom förglömda men kära dårskaper, hvilka de gärna mindes än en gång innan döden kom — unga, som packen på ryggen eller ceremoniboken i rabbinskolan icke hindrade från att drömma med träden och molnen. Så var Kalonymos, trots allt, lycklig på sin resa, och i natt skulle han, efter en veckas vistelse i Stockholm, med en skonert fara vidare till Polen.

Kalonymos tänkte på detta, då det knackade på dörren. En liten krokryggig, mahognybrun gubbe med tofvigt bockskägg, hvilket likt gammal trämossa hängde ner på hundskinnskragen till hans kappa, trädde in.

»Välsignad vare din morgon, Kalonymos,» sade han. »Herren uppehålle dig vid hälsa och glädje och göre dig ingången till påskfesten god.»

»Välsignad vare er egen morgon och helgens inbrott, herr Seidenschnur,» sade Kalonymos och igenkände hönsslaktaren, som han officiellt benämndes eller judslaktaren, såsom han envisades att kalla sig själf. Han undrade öfver den gamles besök, utan att dock fråga om orsaken därtill, något som stridit emot den vördnad en yngling som han var skyldig en man af Seidenschnurs ålder och värdighet.

Gubben hade ej brådt att komma fram med ärendet. Han skvallrade hit och dit innan han plötsligt frågade: »Har Kalonymos betraktat den skim-

rande pärlan och den kostbara ädelstenen bland döttrarna på det svenska Zion?» Och den lilla bruna gubben tog fram ur fickan en blank Tuladosa och tog sig tårögd en stor pris snus, själf rörd öfver all den dolda poesi, som fanns inom honom, som saften inom apelsinens skrumpna skal.

»Hvem menar herr Seidenschnur?»

»Den sköna Esther naturligtvis, Esther, dotter till Jair Henoch.»

Kalonymos spratt till. Henoch var hans egen värd, i hvilkens hus han bodde, och han begrep icke, hvart gubben ville hän. Seidenschnur ruskade sitt brunbetsade hufvud öfver en dylik enfald.

»En ogift jude är ingen människa,» sade han, »ty det heter: man och kvinna skapade han henne och kallade henne människa.»

Och med en svart tumme tryckte han till locket på dosan och tittade plirögdt på den unge mannen.

Då gick plötsligt ett ljus upp för Kalonymos. En spjufvers solsken föll öfver hans ansikte. Tänderna blänkte mellan de ungdomligt lysande läpparna. Endast de bruna ögonen voro som vanligt dunkla och frånvarande.

»Herr Seidenschnur är sålunda också församlingens äktenskapsmäklare?» utbrast han.

»Ja, med den allsmäktiges nåd är jag det och berömd som sådan till på köpet. Men tyst därmed! En främmande tunga må lofva dig och icke din egen mun! Men Herren ensam vet, hur många jag skaffat till världen. Jojo, när man slaktar, ser man bäst vikten af, att kreaturen förmera sig.»

Han blef åter rörd, denna gång öfver sitt djup-

sinne, och undrade hvem som skulle kunna räkna alla sanningar, som funnos inom honom. De voro legio, liksom kärnorna i granatäpplet.

»Och nu menar herr Seidenschnur?» fortfor Kalonymos, road af att höra gubben utlägga sitt förslag.

»Jag menar, att Esther är sin fader Henochs — himmelen uppehålle honom vid hälsa och välmåga! — fröjd och stolthet. Hvad hon vill, vill han. Nu såg jag vid bordet, att hon betraktade Kalonymos. Då vill jag berätta, att Henoch är hofjuvelerare hos konungen — länge lefve han och styre med seger sitt land! — och den rikaste i församlingen. Och visserligen säger rabbi Jochanan — ty ingen skall kunna påstå, att Seidenschnur hör till de stoftets söner, som ingenting läst — att man vid giftermål hvarken skall tänka på skönhet eller pengar. Men det kan icke nekas, att om kvinnan bara har det inre skönt, man också önskade, att hon kunde vända in och ut på sig som basilisken. Och hvad guld angår, är det ju kändt, att lifvet är skönt men kostar pengar. Så vill jag lofva att sköta hela saken, och det blott för den i vår lag gällande procenten på hemgiften.»

Kalonymos njöt af äktenskapsmäklarens ifver.

»Men är jag ej för ung för att gå under bröllopstältet?» sade han.

»För ung! Tvärtom. Man skall gifta sig ung, det bevarar lifskraft och lycka. De som vänta tills de bli gamla att fira bröllop, de likna en husägare, som ej bebor sitt hus förrän det börjar gistna.»

»Men jag måste resa, Seidenschnur, först till

Polen och sedan vidare. Och det står skrifvet att resenärer och köpmän, som äro länge borta, ej må lämna hustrun ensam vid kall härd.»

Seidenschnur skulle till att parera denna sats med ett annat gammalt skriftställe, då värden, den omtalade Henoch, just trädde in i rummet.

»Schnur, Schnur,» sade han och slog gubben förtroligt på skuldran. »Redan på benen! Hvem är det af Israels tärnor, som gjort dig till böneman hos den vackre Kalonymos?»

Gubben och ynglingen blefvo båda tysta och förlägna.

»Nej, du min skapare, är det min egen Esther du går och schackrar med bakom min rygg? Eller hvarför äro ni så bestörta?» Och Henoch skrattade varmt och lifslustigt, så det lyste öfver hela hans ståtliga uppenbarelse. »Nå, den saken få vi språka om senare. Nu skola Kalonymos och jag uppvakta hans excellens öfverståthållaren, som vill se honom innan han reser... ifall han reser. Och baron Sparre är en man värd att se på, vår ädle beskyddare.»

Henoch och Kalonymos gingo nerför trapporna i sina vida släpande pälskappor. Henoch såg ut som en patriark, hvilken ännu i landsflykten bevarade sin värdighet. Han bar sobeln med samma otvungna hållning, som han i sin stams land burit den lätta hvita yllemanteln, och den stora flata hatten med de uppvikta brättena klädde lika väl hans gråsprängda, men ännu ungdomsfriska hufvud som sammetsbaretten i hans förfäders stad vid den gula Ebro. Men Kalonymos såg ut som en till norden förd fången assyrisk prins, en Schanerib eller Tiglat

Pileser med sitt smala ansikte, i hvilkets bleka hy de bruna ögonen lyste, och det raka, svarta skägget.

De båda främlingarna gingo Österlånggatan fram. Morgonsolen dallrade genom den flyende gryningens kalla imma. Töblåsten ruskade de gamla skyltarna vid väggarna: fältskärens kopparbäcken, tenngjutarens välkomma, repslagarens blårtottar, och källaren Gyllene Fredens lilla skyddsängel af mässing piruetterade för vindstötarna inom sin löfkrans. Bönder med karpuserna nerdragna för ansiktena och frost i vadmalen körde med hästar, kring hvilka ångan stod som hvita moln, sina mjölksåar in i staden, och en fiskare i oljekläder skrek ut sin fångst på en koralaktig melodi: »isfiskad gädda! Isfiskad gädda!» Saffianmakarens lärpojke for tjutande ut på gatan med båda händerna på baken och började draga luckorna från butiken. Men konstapeln i stadsvakten stod blåfrusen i sin blåhvita uniform och stirrade hotfullt in till hoftraktör Fuhrmann. Han såg nämligen gubben själf stå vid skänkbordet i bara bussaronger och natthufva och med en lång bålsked blanda till sig en morgondryck med simmande korinter. Mollberg och Bredström hade synbarligen redan försonat sig med den begynnande dagens börda och trängdes nu sjungande mot husväggarna. Men inne i vintapparens källare sutto ännu Appelstubbe och hans vän brännvinsbrännar Lundholm och betraktade, hur en spansk Malvoisier, skimrande som guldsand, skvalade från ankaret ner i buteljerna genom en lång glasstrupe. Framför värdshuset Holländska Dyhn packade en spak äkta man i pälstulubb, hjälpt af sin lakej, en liten nåd

från landet ut ur täckslädens massor af fällar och pelisser. På Baggensgatan hade nymferna nyss vaknat och tittade ut ur fönstren med duniga och opudrade hufvuden eller snörde med loja fingrar de gröna sidenbanden i sina lifstycken. Men vid Bollhuset stod redan en grupp af franska aktriser och språkade ifrigt, sminkade och kolorerade, och de sträfva handelsfruarna, som gingo till morgonsången i Storkyrkan, skyndade sig så fort de kunde förbi de fransyska markattorna.

I öfverståthållarhusets portik stod baron Sparres förste lakej Anderzin och skakade en grå damroberonde, öfver hvilkens sidenpös han strök smeksamt med en mjuk och välskött hand. Man såg, att han var en förnäm damväns domestik.

»Godmorgon, juden Henoch,» sade han. »Excellensen skall strax gå. Han skall till huset midt emot,» och han pekade förtroligt på kungliga slottet. Anderzin tyckte om att tala om »herrskapet här och herrskapet midt emot».

»Men se, där kommer hans excellens nerför trapporna. Om ni stiga in på gården, möta ni honom.»

Henoch och Kalonymos stego in på den Tessinska gården, hvilkens finstämda proportioner sjöngo sin klassiska Romastanz i den stockholmska solmorgonen. Snön på marken, istapparna vid takfrisen och de aflöfvade träden togo sig främmande ut härinne, som om ett oförutsedt oväder plötsligt sköflat gårdens tillstängda och själfbegränsade sommarvärld. Men i fonden mellan de svängda flyglarna, där skenperspektivet öppnade sin djupa,

solbelysta loggia, förde den blå luften drömmarna bort mot Italien. Kalonymos spratt till. Hans förfäders söder fanns i hans blod, fast han själf aldrig varit i Italien.

Den gamle excellensen kom emot dem i pälsfodrad slängkappa, stödd på en käppkrycka af silfver. Han hade alldeles nyss lämnat sin frisör och hade ännu ej riktigt kommit in i dagshumöret, och trots den omsorgsfulla pudringen och sminkningen såg han härjad och trött ut, som om han öfverraskats i enrum och négligé.

Åldern hade kommit, men hans passionerade natur vägrade att slå till reträtt och ville fortfarande lika sorglöst som förr bränna lifsljuset i båda ändarna med arbete och nöje.

Förgäfves manade archiater Schulzenheim, att det vore tid hålla in tyglarna och färdas varligt fram. Den slösande grand seigneur, som Carl Sparre alltid varit, slösade med de sista krafterna som med allt annat, och det låg ett drag af hasardspelare öfver denne sjuke åldring, som dumdristigt och oförskräckt lekte ung.

»Godmorgon, Henoch,» sade Sparre och nickade vänligt. Han tyckte om hofjuveleraren, som försåg hans stora behof af nipper och fruntimmerssmycken, och Henochs patriarkfigur och världsvisa jämnmått tilltalade honom dessutom personligen.

»Ungdomen där är sålunda den unge juden, som stadens damer de här dagarna sett på gatorna och skvallrat om och kalla den vackre köpmannen Sindbad, Ali-Baba och Gud vet hvad.»

»Ja, Ers Excellens, det är Kalonymos från Lee-

warden,» sade hofjuveleraren, »son till den berömde och lärde Baruch-ben-Esra: Kalonymos har tagit till lifsmål att besöka alla judiska församlingar, i hvilket land de ligga. Så har han också kommit hit.»

»Hvarför det då?» frågade Sparre.

»Jag tror mig kunna lära min förtryckta och olyckliga stam, att också för den är hatets tid ändtligen förbi, men att de först måste lära sig älska alla som bröder, hvilken tro de än bekänna, för att själfva varda fria.»

Kalonymos sade dessa ord i trotsigt medvetande om att ej blifva förstådd. Det var icke för den gamle parfymerade och sminkade gubben i hofdräkten, som han talade, utan för den klara dagen, den blå himmelen och för sig själf. Hans mörka blick var långt, långt borta.

»Och han har ingen sorts handel, inga varor af något slag med sig?» sade Sparre och betraktade förbluffadt och misstänksamt den talande.

Kalonymos log svagt men vände icke blicken mot öfverståthållaren; han skakade blott på hufvudet utan att svara. Det gjorde honom nästan ondt om den förnäme gamle herrn med palatset och de många lakejerna — så högt uppe sväfvade i denna minut hans egen själ.

»Hvad menar han då? Älska alla som bröder! Skall juden Henoch kalla mig son cher frère, och jag älska Anderzin, som står därborta och luftar min mamsells roberonde, som en bror?»

Sparres röst blef hvass och häftig. Han kände sig het om öronen. Kalonymos' ord gjorde på honom ett dubbelintryck, som var så mycket obe-

hagligare, som han ej på ögonblicket kunde riktigt klargöra det. Den unge judens replik anslog på en gång en sträng, som blott sent slutat röra sig inom honom själf — det allmänna välgörandets filantropiska svärmeri — och lät honom samtidigt komma ihåg de förhatade upprorsmakarna i Paris. Han tittade skarpt på talaren och utbrast:

»Han hör väl icke till de parisiska brorskålsskrikarna och gatbödlarna? Då är det bäst att i röda rappet ta sin Matts ur skolan och lätta på linan, ty sådana där gynnare, dem låta kung Gustaf och jag gevaldigern draga försorg om.»

Af otydliga och halft fantastiska hörsagor, spridda från ghetto till ghetto och dryftade med låga stämmor i de skumma hallarna framför templen, hade Kalonymos nog fått en aning om den stora revolutionen i Frankrike och judarnas förhoppning till densamma, som till den blodröda strimman, bådande en ny dag. Men för honom själf voro dessa händelser blott maningar att färdas vidare den egna kosan, tecken, som styrkte hans lifsuppgift, på samma gång som våldets förmåga att hjälpa dock syntes honom falskare för hvart år han lefde.

»Den som griper till svärd skall med svärd förgås,» svarade han blott och skakade ånyo på hufvudet.

Men Henoch, som fann, att samtalet tog en olycklig vändning, föll in med diplomatisk fintlighet:

»Ers Excellens, Kalonymos är ännu ung. Som ormen kommer han att byta skinn många gånger innan han dör. Och hans visdom behöfver, likt det nyskördade vinet, lagras och ligga i källaren,

innan det bjudes en gom som Ers Excellens'! Men han talar fritt, ty han vet hur ädelmodigt Ers Excellens skyddat hans trosförvanter, när de sökte bo och tak i Sverige.»

»Ditt tal är guld, Henoch, kostbart som bägarena och spännena i din butik. Ja, jag har hållit er om ryggen, därför att ni äro driftiga och förstå er på kommers och annat, som kan vara profitabelt för riket. Och för mig må dessutom gärna hvar och en bli salig på sin lilla privatfaçon. Alla goda vägar leda till Rom och till himmelriket, och hvilken man behagar taga skjuts på angår ingen, som icke hör till prästerskapet. Ett sensibelt hjärta stöder också gärna den förföljde liken, och känslighet mot uslingen och den betryckte är den upplysta människans första dygd. Dock nog härmed — och nu farväl. Och så min käre Henoch, efter jag kommer ihåg det, sänd mig ännu en briljantring som den i förra veckan, men intet smussel med rosenstenar, hör du det!»

»Ers Excellens, om jag ville handla som en skälm — det Gud och Israels lag förbjuda — skulle jag ej försöka det med en connaisseur som Ers Excellens.»

»Hofman också, herr hofjuvelerare! Men, mon Dieu, jag höll på att glömma det mest importanta. Min unga nièce Julie ville ändtligen se Ali-Baba.»

Sparre gick fram till högra flygeln och ropade upp mot fönstren: »Julie! Julie! Ma chère! Ma chère!»

Balkongdörren öppnades, och Sparres sista nièce — ett halft dussin sådana hade förekommit

i huset sedan hans friherrinnas död — trädde ut, en ung blond och hvithyllt flicka, som kastat en med blåräf brämad salopp öfver sitt nattyg. Det opudrade blonda håret föll i runda, gula lockar öfver en låg, hvit panna, och när hon rörde sig lyste hennes bröst mot den hvita spetschemisetten mellan det halföppna pälsverket. Försiktigt trädde hon med hvita silkesstrumpor och gröna skor på den snöiga balkongen. Morgonsolen kantade lockhufvudet och satte gyllene skoning på plisséen kring hennes kjol. I ena handen höll hon en sockerskorpa, tagen från frukostplateaun, med hvilken hon ville locka sparfvarna till sig.

»Hvad är det? Jag står ännu vid toaletten och är alldeles naken. Hvad är det, mon oncle — et ami,» tillfogade hon sakta med en blick full af skalkaktighet.

Sparre rätade upp sig liksom en gammal nummerhäst, som hör reveljen, när han såg henne. Han tvang lif i sitt slappa ansikte och spänstighet i sin trötta figur. Han spände blicken och viftade med käppen i luften. »Det är bara judarna, som du ville se. Den gamle är din och hela det svaga könets vän, nipperhandlar Henoch, honom känner du. Men den unge skall du titta på. Det tyckes vara en slags präst, som far ikring och lär sina trosförvanter att älska. Skulle du icke behöfva en lektion i den konsten?»

»Att älska!» Den blonda Julie lutade sig ifrigt öfver balustraden, blickade ner på främlingarna och skrattade med det finhyllta, ljusa ansiktet i den skarpa marssolen.

Henoch tog kavaljersmässigt af sig hatten och

hälsade galant med leendet hos en gammal vis, hvilkens lugna medgörlighet gömmer mycket förakt, hvilken vet sitt eget värde och låter andras hån och skämt splittras mot sin själfrespekt, som vågskum mot klippan. Men Kalonymos, hvilken blott gjort hela besöket därför, att försmädelsen hörde till det han visste sig skola genomgå och som glödgade hans uppsåt, stod orörlig såsom en bildstod och såg fortfarande långt bort mot den blå himmelen, blott blekare än vanligt.

»Oncle,» sade den unga damen och vinkade Sparre till sig med ett litet krökt rosigt pekfinger, »oncle,» hviskade hon, när han stod alldeles bredvid balkongen. »Har jag verkligen så mycket kvar att lära i konsten att älska? Men det är kallt,» fortfor hon och ryste till för en sträf vindil. Hon slog kappan tätare om sig, kröp med hela det lilla hufvudet ner i pälsbrämet, så blott de blå ögonen kisade och lyste i solskenet.

»Mina sparfvar,» ropade hon och smulade sönder sockerskorpan, »alla mina grå sparfvar.»

Men när dessa samlat sig på den snöiga balkongen, pipande och kvittrande som en svärm af gråa och hungriga tiggarbarn smög hon sig in och med ansiktet flattryckt mot den stängda rutan stod hon, en nyfiken skolflicka, och betraktade fåglarna, hvilka hoppade om hvarandra med brödsmulorna i näbbarna.

Sparre gaf med en handrörelse tecken till att audiensen var slut och gick raskt genom vestibulen, och när han försvunnit följde de båda främlingarna långsamt efter.

När Jair Henoch åter på Österlånggatan lät Kalonymos gå in genom sin port, öfver hvilken den gamla borgarsläkten Tranas långbenta fåglar stodo mejslade i den mörka stenen, voro de sista spåren af hvardagsmorgonens sträf försvunna. Ett stilla, högtidligt hus bidade den årliga gäst, för hvilken mor och dotter i dagar bryggt och bakat och för hvilken hemmet fejats från vind till källare — påskfesten. Bottenvåningen, som eljest genljöd af klirrande metall och stimmet af guldsmedsverkstadens gesäller, och där handeln sorlade oaflåtligt med kommande och gående i butiken, stod nu tom och tyst med lästa dörrar och föreföll dubbelt öde, därför att det var hvardag i bodarna rundt omkring. Den trånga trappan, hvilkens ledstång sken af putskalk, luktade hvetemjöl och nyuppslagen olja. Men från själfva hemmet slog redan på tröskeln emot de kommande helgens rökelsedoft af bränd myrten, det drömda paradisets ånga, som hvar sabbat gifver tålamod till arbetsdagens vedermöda.

Hvita förhängen skimrade mot de sollysta rutorna, hvita dukar täckte bord och kistor, och på ekhyllorna, från hvilka hvarje tallrik och hvarje bordsredskap, som hörde det hvardagliga året till, aflägsnats, lyste det hvita påskporslinet af Wedgewood.

Fru Rosalie, hvilken mötte de hemkommande, såg ut som en lefvande personifikation af helgen. Hon var klädd i hvitt, hvit kofta och hvit, sid kjol. Det var de plagg, i hvilka hon stått brud under bröllopspällen och i hvilka hon också skulle svepas, ty det är samma dräkt och den skall på hvarje

glädjestund, då Israel kan glömma, att dess tempel ligger i grus och aska, och att det självt i spe och trångmål går vill bland folken.

Den gamla frun, som långårig sjukdom tärt och förfinat, såg ut som en liten elfenbensdocka i allt det hvita med sin tunna, skarpt skurna profil och de magra händerna, stickande gulbleka fram ur ärmarnas spetsmanschetter. Det grå håret låg slätt kring benan under pipningarna i den hvita mössan, hvilkens breda hakband fladdrade oknutna öfver de smala, sluttande axlarna. Hennes bruna ögon, det enda ungdomliga i hennes stelnade ansikte, lyste upp emot mannen. Allt i lifvet var hennes religion, men hennes band till honom främst. Det gamla judiska ordet, att äktenskapen äro instiftade i himmelen, hade för henne bokstaflig sanning, och hon tviflade ej ett ögonblick på, att samme Gud, som förde Rebecca från den aflägsna brunnen i Beth-El till Isaacs lefvande brunn i Canaan, också fört henne till sin mans bädd, och att Herren strax hon föddes låtit en af sina skrifvaränglar med griffeln anteckna på vaxtaflan, att Rosalie Golda Hakkapar skulle till äkta man hafva Jair Henoch, och det fast att hon födts vid Donau och han vid Rhen.

»Där ser du, Esther,» ropade hon, »att far aldrig kommer för sent,» och hon log mot dottern, som smärt och rak ett par hufvuden högre än hon själf stod bredvid, också i hvitt med de tjocka, svarta flätorna hoplagda i en korg på hjässan.

»Nej, ännu fattas det en kvart, innan bönen skall läsas,» sade Henoch med sin lifsvarma stämma, och på ett ögonblick hade han lagt bönduken öfver

skuldran och satt sammetsmössan på hufvudet. Hela huset samlades nu i salen: makarnas två små söner i de gröna koltarna, Fiken, hushållerskan, som följt fru Rosalie från hennes barndomshem och behandlade henne och hennes man såsom ett par aldrig fullvuxna ungdomar, en vänlig gammal häxa med ännu alldeles korpsvart stridt hår, samt den lingula, alltid nytvättade och buttra Stina, familjens kristna tjänsteflicka, hvilken snart i tio år varit i hemmet och som, fast hon ständigt puttrade och protesterade mot »vidskepelsen och dumheterna», blifvit den mest metodiska och nogräknade med de gamla bruken i hela huset.

Nu vände sig Henoch mot den hebreiska väggtaflan, ty den visade det morgonens väderstreck, mot hvilket man skulle anropa allt ljus' skapare, och han lyfte i handen en sorgfälligt tillknuten duk. Ur den tog han fram de bitar af det vanliga brödet, som hittats vid den sista ronden genom huset aftonen förut, då man i samlad trupp med tända vaxljus letat i hvar vinkel och vrå för att se till, att icke någon förbjuden föda skulle finnas kvar i hemmet. Alla de funna brödbitarna lade Henoch nu högtidligt in i den sprakande kakelugnslågan. Under det de kolnade i falaskan, läste han den bön, hvarigenom all surdeg och allt syradt förintades, så att endast det armodets osyrade bröd, hvilket Gud bestämt till Israels färdkost genom öknen, och som först på hemlandets härdar skulle försättas med lifvets kryddor, fanns kvar i huset. Sedan hälsade han helgen välkommen med ritualens festligt allvarsamma ord och välsignade efter ålder de närvarande.

Alla lyckönskade hvarandra. Kalonymos gick fram för att säga Esther sin välgångsönskan, men äktenskapsmäklarens ord från morgonen lågo kvar i hans öron och beröfvade hans stämma och uppträdande den vanliga säkerheten. Förut hade han alldeles ej betraktat den unga flickan — nu kunde han icke låta bli att iakttaga henne. Så kände han, hur hennes djupa, svarta ögon drogo hans blick och hur den drunknade i hennes. Hans hand darrade sakta, då han räckte den.

»Välsignad helg, Esther Henoch,» sade han, och den alldagliga lyckönskningen föreföll honom själf djup och fylld af dold mening.

»Måtte Herren välsigna din egen påsk, Kalonymos,» svarade Esther med sin tunna sopran, hvilken hade samma sköra, lätt bristande uttryck, som hela hennes spensliga gestalt med det tjocka håret, hvars skugga gaf det tunna, fina ansiktet en ton, som om hon ständigt stod i en sjunkande aftons dunkla och döende dager. De båda unga voro lika långa, där de stodo, med något besläktadt öfver sig, som lockade till förtroende. Esther log, som önskande att Kalonymos skulle föreslå ett samtal. Han märkte det, men kände sin tunga bunden, och skygg inför de kringstående gick han åter från hennes sida. Då hjälpte modern sin dotter, som lätt rodnande stod där midt på golfvet, genom att ropa henne till ett husligt ärende. Alla de församlade spriddes åter och gingo hvar till sitt genom de hvita, myrtendoftande rummen.

Efter den lätta middagen, då solen slocknade, såsom en förbrunnen stjärna på Stockholms grå

marshimmel, och skymningen föll så tät mellan Österlånggatans hus, att luften blef skum i de hvälfda rummen, gjordes de sista anordningarna för kvällen. Kvinnorna gingo af och an i dörrarna, och lukten af russin och söt deg flöt fram under de låga taken. I en fönstersmyg sutto på en pärlbroderad pall de båda tio- och elfvaåriga gossarna tätt tryckta mot hvarandra och hukade öfver en stor påskbok med gammaldags kopparstycken, som de hade uppslagen på knäna. Den lille ifrige, hvithyllte Michel skulle, hjälpt af sin ett år äldre, mycket stadigare broder Ephraim, öfva in de rader i den hebreiska kvällstexten, hvilka den yngste i familjen skulle läsa högt, och som innehöllo barnens förfrågan till de äldre, hvarför festen firades. Michel hade mera lust att titta på bilderna. Ty på dem såg man mångt och mycket ur Moses' historia. Man såg, huru han, en liten pilt i lång rock och tofflor, ryckte kronan från hufvudet på den elake Pharao. Mållös af häpnad släppte den egyptiske tyrannen spira och riksäpple i golfvet, där han satt under tronhimmelstofsarna bredvid sin dotter Badjah, hvilken af rörelse vindade med ögonen under den burgundiska hufvan, och hans magiker stod bredvid och balanserade stjärngloben liksom ett kägelklot i handen. Man såg vidare, hur Moses, nu Herrens profet, med tofvigt gråskägg ända till maggropen och rabbinhätta med pälskant och agraff, slaktade påskalammet. Det bräkte med knifven i bringan, men tittade dock, det goda kidet, upp i Moses' ansikte lika fromt och klarögdt som Isaac i Abrahams. Man såg slutligen, hur Israels barn vid midnatten med får och fä läm-

nade Egypti land. De båda dystra slafstäderna Pithom och Rameses, för hvilkas afgudatempel judarna släpat tegel och strå under fogdegisslen, lågo öfvergifna på hvar sin bergstopp med gotiska tornspiror, burspråk och vallar med skottgluggar, mellan hvilka de egyptiska väktarna sofvo mot sina hillebarder. Men nedanför i backen störtade Israels dejor och drängar kring en ofantlig oxvagn, på hvilkens bock Moses satt med Ziporah, medan alla de andra gubbarna och gummorna voro instufvade på de skakande brädena bakom.

Det var ännu flera bilder, som Michel ville betrakta, men Ephraim vände bladen tillbaka till det rätta stället, och när brodern stapplade i bönen, rättade han. I deras tunna, gälla barnröster verkade de hårdt och tungt klingande orden som svärd i alltför späda händer. De svartkrulliga lockarna föllo ner i deras pannor. De blefvo röda och hvita af ifver, där de stafvade sig fram och pekade för hvarandra på den gamla bokens gulnade sidor. Eftermiddagsdunklet föll ikring dem och de hebreiska bokstäfverna slingrade sig som mörka trolltecken kring deras fingrar.

Nu gick fader Henoch förbi dem utan att låtsas se, ty han skulle icke veta, att de förberedt sig till aftonen. Men Kalonymos nickade åt dem. Hela hans barndom blef lefvande, då han betraktade dem. Han kände blomsterlökarna dofta i höga, dunkelblå glas och Hollands solfyllda töckenluft glida len in i kammaren. Han hörde modern berätta med sin dystra röst: orden straff, slag, blod och död föllo oupphörligt i den sjunkande skymningen. Kalony-

mos blef så helt vemodig till sinnes, då han gick förbi och steg in i sin värds skrifrum, dit Henoch ledde honom, för att de ännu en gång skulle få samspråka i ro, innan påskgästerna anlände.

Där inne i den lilla gårdskammaren var en brasa tänd. Vinterdagens sista sken genom snön dog i strimmorna på den gröna kakeln, men öfver det kritade rutverket på kakelugnsstenen föll svagt eldskimmer, blossande upp när lågan fick fatt i näfvern. Porträtterna och böckerna på väggarna försvunno i mörkret. Tobaksluften trängde fram öfverallt genom möblernas stoppning, och äfven nu lyfte Henoch genast från hyllan en lång, hvit pipa. Det var ovisst, huruvida det öfverensstämde med lagen att röka vid denna tid.

Men Henoch höll fast vid de gamla bruken utan slafvisk underdånighet, och i synbar belåtenhet tände han sitt knaster med en fidibus af papper. Då Kalonymos ej rökte, tog den gamle fram ur hörnskåpet en grönbukig flaska med Dantziger Goldwasser.

»När mannens blod åldras och kallnar, har det rätt att söka ungdomsvärme i vin,» brukade han säga, »och en gammal kropp, som har trögt efter hvilan, får leta sömnpulver i kannan.»

Han hällde de små glasen fulla och drack gästen till. Så slog han sig ner i länstolen, såg ett ögonblick på de glänsande guldflarnen i drycken och började:

»Kalonymos, jag är gammal nog att vara din fader, och en jude utan föräldrar, som sofver under mitt tak, vill jag dessutom alltid räkna som en son.»

Den högtidliga begynnelsen passade väl, där han satt i halfmörkret i den stora karmstolen. Hur bredt och rikt var icke allt tilltaget i hans figur! Där var ingenting gjordt på förknappning. Det lätt gråsprängda, men ännu ungdomliga hufvudet var bredt och mäktigt, gestalten axelbred och kraftig, och skägget föll som yfvigt hvitt silke ner på en höghvälfd bröstkorg.

Mildt fårad lyste pannan under mössan, och ögonen glimmade och glänste oförbränneligt.

Hur föga än syntes af sextioåringen, måste Henoch likväl hafva känt, att han skred mot den skuggiga gångstigens slutkrök, ty han sade:

»Barn och narrar tala sanning, och den token Seidenschnur, som i morse bjöd ut min Esther, hittade den gången den blinda hönans korn. En man, hvilken ingen son har, är ett utgånget träd, och den, som måste dö, innan hans söner blifvit vuxna, ett träd, som vissnat, innan frukten mognat. Mina båda söner — himlen gifve dem förstånd och långt lif — äro ännu små, och fastän det vore mycket mot min vilja, kan jag kanske förr än jag anar få höra dödsängeln skramla med sin kedja. Du är mig kär, Kalonymos, så vill jag fråga om du, som icke har far eller mor, vill låta oss gamla blifva dina föräldrar. Och vi skola skänka dig vår enda dotter till maka, utan att du behöfver tjäna de sju åren.»

Den lugna värmen, som fyllde det tysta gårdsrummet, tobaksröken, som skref i dunklet sin förflyktigande och återvändande skrift om i hvarandra böljande, jämna år, helgdagsaftonen med barndoms-

minnena — allt gaf Kalonymos en sinnesstämning, som var honom ny. Han hade eljest en sångfågels natur, omedvetet drifven att flyga från gren till gren för att på hvar kvist ropa ut sitt läte och sedan med lyft vinge färdas vidare. Nu kände han för första gången lyckan af trånga bräddar, som låta strömmen samla sig på djupet och blifva stilla och spegelklar. Pallen under hans fötter och stolstödet bakom hans rygg höllo honom omärkligt fast. Som han satt där kunde han drömma, att Esther trädde rak och stilla till hans stol med ett barn, som sof, på sin hvita arm. Men under barnets slutna ögonlock lyste hans egen blick, liksom från ett fjärran, som än ej dykt upp vid synranden, men hvilkets aflägsna luft, där han själf blott skulle vara ljudet af ett namn, han dock skulle se med gossens öga.

»Du svarar ej om du funnit behag i min Esther,» fortsatte Henoch. »Hvad henne angår tror jag, hon fått sinnet böjdt mot ditt, och kvinnans tycke är den rätta giftasringen, som låter henne bära makans omsorg och moderns börda lätt som guldspännena i bröllopsgördeln. Bruden är det, som gör bädden helig. Så står det också i den gamla boken Othiot — att Gud fader själf flätade Evas, den första brudens, hår.»

»Så skulle jag stanna här, i det här huset?» Kalonymos såg sig omkring med en undrande och främmad blick.

»Ja, och du skulle blifva medpart i allt mitt, och själf skulle jag lära dig, hvad du behöfde veta om alla ädla stenar, så du kan förestå vår handel.»

Kalonymos log.

»Ja, min son, nu skrattar du däråt och tänker: hvad vill jag med handel? Och du har lärt dig hata penningen som judens skam. Men om guldstycket kunde tala, skulle det säga: stulet är jag stenen, som drar i fördömelse, hittadt är jag kroken, på hvilken man fastnar i synden, skänkt är jag betet, som lockar i lättsinnet, men i anletets svett vunnet är jag lönen, som gifver soflet på brödet och glädjen i huset. Det är godt att begynna med tom ränsel, när man är ung och vill gå lätt och långt, men när du blir äldre och en gång, innan du dör, vill känna dig inflyttad i lifvet, gifver redbart förvärfvadt gods dig känsla af hem och lycka och förljufvar din ålderdom.»

»Men alla mina resor, fader Henoch, alla tempel, som jag icke sett, men i hvilka jag längtar att stå och sia om brödrakärlekens tid...»

»Ja, bjuder en röst dig fara, drag med Herran. Då blir det annorstädes du köper grafplats för att vänta på Messias' och brödrakärlekens tid. Rabbi Jehudah i världen skref, att den tiden skulle komma vid världens åttiofemte jubelår, det vill säga år 5480, min egen faders födelseår. Min fader väntade sina åttio år och han var ingen lycklig man, men en villdrifven, som hela lifvet flyttade och reste, till dess han somnade hädan, den lille grå gubben — välsignadt vare hans minne! Nu säger jag alltid med rabbi Chainan, att först skall kriget utkämpas mellan Gog och Magog, och Rom och Konstantinopel falla, innan den tiden kommer. Så vi ha tid för oss både jag och du, Kalonymos.»

Den gamles röst blef dof och tung. Han ställde

pipan ifrån sig och teg ett ögonblick i dunklet. Så tog han fram sin hvita dödsmantel och drog den på, ty nu var befrielsens, uppbrottets och ökenvandringens åminnelseafton inne. Elden hade slocknat. Som en hög hvit skepnad stod han i snöskymningen i det lilla skumma rummet.

»Nu skola vi blott tänka på helgen och vara glada,» sade han, »och vill du resa skall du gå ombord, när aftonhögtiden är öfver.»

I förmaket väntade redan de inbjudna kring värdinnan, som vänlig i sin hvita dräkt tog emot i soffhörnet. Bredvid henne stodo hennes båda bröder Moritz och Martin, bägge ungkarlar och därför ständigt vid helgen hos systern. De voro för öfrigt hvarandra så olika och motsatta som möjligt. Moritz, skolmästaren, var en lång, knotig karl med glest rödt hår och skägg, starka, men afmagrade drag och glasartade ögon under brillorna. Han talade med låg röst, tackade i onödan och bad ofta om ursäkt, medan han mekaniskt strök ett par bleka händer mot hvarandra, som om han nyss tvättat sig eller ständigt var rädd för damm. Ingen människa visste annat än godt om den saktmodige enstöringen, som lefde bland sina böcker och sina skolgossar. Men allt hos honom röjde själfplågaren, som håller sitt jag på fångkost.

Församlingens kvickhufvud — Jacob, klädståndsmånglaren, som just var närvarande i rummet och den tredje i gruppen kring fru Rosalie — hade en gång kallat honom den spruckna krukan, och så söndrig hade hans själ kommit till världen, att minsta

beröring lät sinkningen mellan bitarna gå upp. När man talat med honom, kunde man vara viss på att strax därefter erhålla ett bref med förklaringar öfver missförstånd, som aldrig ägt rum, eller återtaganden, som icke behöfdes, och mer än ett hufvud hade undrande skakats öfver hans med ängslig skönskrift präntade bokstäfver. Men barnen älskade den magra mannen med den varma stämman, som lade armen om deras skuldror, när han läste med dem — hans kalla, frusna fingrar rörde så gärna vid något lefvande — och från hvilkens byrålåda de vid hemkomsten funno rockfickorna fulla af bröstsocker och pepparnötter. Men när det blef afton såg folket i huset midt emot skolmästaren gå af och an bland sina många uppslagna böcker, och i skenet från den rykande danken i mässingspipan tecknade sig den förstorade skuggan af hans tärda ansikte och hans mot hvarandra gnidna händer fantastiskt på tapeten.

Martin, hofskräddaren, den yngre af bröderna, var däremot ett världens barn. Han hade lärt i Paris och talade en charmant skräddarfranska. Han var den förste i församlingen, som lagt bort den judiska klädedräkten och uppträdde såsom den mest alamodiske Jean de France i pudrad peruk, sidenfrackar med broderier och silkesstrumpor. De lidelsefulla och obehärskade judiska åtbörderna hade han med möda svarfvat af och inlärt från komedien och sitt umgänge med de förnämes domestiker några magnifika markisfasoner, som att stå och guppa upp och ned på tåspetsarna i de fina sidenskorna,

medan han med tummen och pekfingret knäppte bort från halskråset ett fingeradt snuskorn, eller att med korslagda ben luta sig mot en kakelugn med armbågen på spiselkransen och tinningen tankfullt stödd mot pekfingret. Rimmet »les affaires och Voltaire» omfattade helt och hållet hans existens, och han samlade rikedom med ett obesväradt och elegant världstvifvel. I fråga om judendomen spelade han filosofisk kallsinnighet, ryckande på axlarna åt sedvänjor och bruk, utan att dock kunna betvinga en barnafödd förkärlek för de gamla ceremonierna. Hur mycket fritänkare han var under veckan, blef han jude på sabbaten och infann sig regelbundet hos systern och lät familjeringens medlemmar i förargad häpnad slå ihop händerna öfver den svindlande omväxlingen af sidenvästar, berlocker och urkedjor i hans toalett.

Den tredje i gruppen, den redan nämnde klädståndsmånglaren, dubbel-Jacob kallad, därför att han för säkerhets skull hette som patriarken i både för- och efternamn, var en liten figur, som liknade »gubben i flaskan», svartmuskig och sprattlande, med stort hår öfver ett par spelande, listiga ögon. Han var så godt som född i ett klädstånd, och nu ägde han själf ett dylikt midt emot tyska kyrkan. Hela sitt lif hade han tillbragt bland kläder och husgeråd, hvilka efter en förgången glanstid gjort resan utför mot allt djupare förnedring, intill dess de hamnat i den lumpens égalité, som råder i ett kallskumt klädstånd.

Hit kom den gyllene kavaljerens réunionsrock af sidensars, när ficklocken med de afnötta galonerna

gömde lakejens finkam i stället för élégantens luktflaska, och hofskönhetens roberonde, då Lisette dansat pösen slaka på Vauxhall och Lokattens flickor sprungit sönder garneringen i stadsgårdens trappor. De ciselerade ljusknektarna från salig excellensens nattduksbord och sexternskrifvarens ljussax, den svängda tennterrinen från åldermannens salsskåp och statbondens söndagsstop lefde här i naboskap på samma bord, alla förenade af samma degraderingens lag. Men längst in i kyffet satt dubbel-Jacob, och vanan att se världen genom alla dessa lunor gjorde honom till en sorts cynisk filosof. Som i sitt eget element hvisslade han belåtet, där han var nersjunken i en för detta salongsemmas spruckna sits och höll små filosofiska dialoger med ett gammalt, stort, halfförstördt porträtt, som stod uppställdt midt emot. Det var en 1500-talsriddare, hvilkens ryttarharnesk och riddarkedja blott svagt anades i den mörka, ogenomträngliga duken under ett gulblekt krigaransikte med svarta knäfvelborrar och hopbitna läppar, en spansk kättarmassakrörs fysionomi.

»Godmorgon, herr Graf von und zu Gefressen von dem Wurm. Hur behagar nådig herr grefven må?»

Dubbel-Jacob stirrade oförskämdt närgånget porträttet in i ansiktet.

»Ack, Ers Härlighet, här är inte värdt att högmodas. Vi äro ju alla lika inför vår Herre, skräp och schoddy, ärgiga kastruller och buckliga, gamla tennpottor.»

Dessa tre, sinsemellan så oförenliga människor

förenade fru Rosalie i detta ögonblick vid sitt soffhörn genom sin stilla, högtidliga vänlighet. Hennes elfenbensbleka, tärda ansikte och de fjärrseende ögonen hade en särskild kraft att kalla fram människors andakt och försonlighet. Motsatser och kantigheter utjämnades af sig själfva i hennes närvaro, fiendskap och höga röster mildrades. Redan känslan af gemensamhet med denna fromma kvinna, för hvilken allt i lifvet var religionens teckenspråk, helgade eljest bristfälliga band, och de sinnrika gamla bibelord, som bundo de närvarandes själar vid hennes, enade dem också inbördes. De många barnen, som skockades kring husets söner och lekte med sitt lottospel — fattiga barn äro själfskrifna gäster på påsken — sågo upp från sina nötter, den gröna nummerpåsen och sifferkartorna med glasbitarna för att höra henne berätta om en stackars enfaldig judinna, som då hon en sabbat ej hade olja till lamporna hällde ättika, och se, den som låter oljan brinna, gaf också ättikan lyse. Ensamt Esther hörde ej på moderns tal. Hög och stilla stod hon vid väggen och blickade tankspridt mot tröskeln, där just nu hennes far och Kalonymos trädde in. Så vandrade alla ut i salen.

Det stora rummet fylldes helt af påskbordet. Duken strålade i skenet från de tre silfverkandelabrarnas tända vaxljus, och alla silfverbägarna skimrade mot de fladdrande lågorna.

Men vid ena bordsändan blef högtidstaffeln ett offeraltare. Där lyste två stora silfverpokaler, föresångarens och den, som till brädden stod fylld för kvällens alltid väntade gäst, profeten Elias, det när-

maste förebudet för Messias, som också han en påsk i kvällsbranden skall stiga ner och frälsa Israel. Där lågo på silfverskålar invecklade i hvita dukar armodets och ökenfärdens osyrade bröd, saltvattnet, som sinnebildligade plågorna och träldomen i Egypti land, fårbenet, som erinrade om påskalammet, och det hårdkokta ägget, symbolen för lifvet i dess förändring och fullbordan.

Framför dessa skålar slog Henoch, föresångaren och husfadern, sig ner i den höga hedersstolen med sin hustru bredvid sig, och de båda gamla i de hvita dräkterna tronade som ett helgens kungapar vid bordsändan. Närmast dem sutto alla barnen, krusiga, svarta gosshufvuden, slätkammade, böjda flickhufvuden i lång rad, och de små händerna fattade ifrigt om bägarna, i hvilka ungdomens fradgande russinvin skummade med en stämning af barnsaga. Efter de små sutto åter äldre, fru Rosalies bröder och den evigt puttrande klädstånds-Jacob. Längst bort hade Kalonymos sin plats midt emot Esther.

Det blef en sekund alldeles tyst i det stora rummet. De hvita förhängena täckte dubbelfönstren. Intet ljud trängde upp från gatan. Man var långt borta från vanliga orter och år på en palmö i tidshafvet, och i synrandens vattenspegel hägrade Pharaonernas dödspalats, öknens sandklippor och Canaans aflägsna tempel på kvällskensröda, säfkransade berg. Med hög, liffull stämma bröt Henoch tystnaden och läste ingångsbönen: »Se, detta är fattigdomens bröd, som våra fäder tärde i landet Egypten. Den som hungrar, äte med oss, den som trängtar, hålle

påsk med oss — detta år här, nästa i Israels välde, detta i slafveri, nästa i frihet.»

Han tystnade och modern gjorde under duken ett litet tecken åt Michel, som nu skulle falla in med sin fråga. Med barnsliga och osäkra tonfall läste gossen de för gamla stämmor och fårade ansikten passande ljuden. Alla ögon voro fästa på honom. Han kröp med det lilla mörka lockhufvudet ner i boken. Skuggan af hans pekande finger flög som en svart fjäril öfver sidan. Ändtligen var han färdig och ropade med gäll och lycklig stämma ut slutorden. Alla nickade och rullade tvärs öfver bordet nötter och frukter till honom. Men nu begynte Henoch själfva berättelsen om Egypten. Hans föredrag var hvarken läsning eller sång, men en blandning af bådadera. Han gnolade orden på gamla traditionella melodier, förda från land till land med förbundstecknen och smäleken, ärfda från far till son med dragen och olyckorna, outslitliga, som folkets hopp, sällsamma, som besvärjelser från tidens början, högtidliga, som upprepanden af oryggliga om än aldrig så länge oförverkligade löften. Men till dessa uråldriga melodier knöt han lifvets alla andra: moderns vaggsång öfver sin förstfödde, gossrösternas bröllopskörer i brudhemmet, glädjedagarnas bordsvisor, ja, savoyardens gatrefräng till nyckelharpan, allt flöt in i det stora flödet, i hvilkets entoniga sorl sekler och seklers sorger sjunkit.

Men ju mer Henoch kom in i handlingen, dess mer dramatisk blef hans ton. Ritualen förvandlades till ett andligt skådespel, och föresångarens figur skiftade och växte. Och rundt kring borden stämde

man i efter behag, hviskade eller skrattade. Den religiösa berättelsen var en hemmastadd gäst i huset och behandlades förtroligt och utan konvenans. Kalonymos hörde skolmästaren halfhögt med sin tonlösa och pinade röst följa med i texten, han hörde hofskräddarens falsett insticka sina komplimenter till »sa belle nièce, sa chère Esther», och dubbel-Jacobs snörflande tonfall. Men själf fattade han ingenting af allt detta, och barnens jubel bredvid honom ljöd för hans öron som från gårdar i fjärran. Han kände sig som om han ensam låg utsträckt på sin holländska hemkusts sand och, medan mörkret tätnade mot natten, hörde hafsslaget brusa legenderna om det förödda och förspridda Israel.

Påskberättelsen begynte med sägnen om de vise mästarna i Juda, de fem rabbinerna från kejsar Hadriani tid: Elieser, Josuah, Eleasar-ben-Assarja, Tarphon och Akiba. En påskafton sutto de i Akibas lärostad, drufstaden Bene-Berak i Palestina, och diskuterade i Akibas fattiga landthus kvällens högtid, talande ända till dess de stördes af knackningar. Det var rabbinskolans lärjungar, som funnit lärostolarna tomma och förvånadt ropade, att det var tid att hålla morgonbön. De fem rabbinerna hade icke märkt, att natten lupit till ända under deras samspråk.

Kalonymos såg dem för sig alla fem. Det var den pelarrake Elieser med sitt stora, orörliga stenansikte och en förtorkad hand i det droppstensgrå skägget. Han talade endast i lagbud med en stämma, som var ekot från murade grafkammare

och sammanstörtade tempel. Men om allt hvarpå lagen ej gaf gensvar, genmälde också han: »därom vet lagen intet, därom veta våra förfäder intet, därom vet jag intet», eller han tvang den fåfänglige frågaren till tystnad med motfrågor, om hur många snäckskal, som vittrat på stranden mellan Joppe och Askalon eller hur många plågor Israels folk hade att genomgå. När det då vardt tyst, blef hans röst åter koppartaflan med lagens visdom.

Det var den lille kutryggige och kobente Josuah, den lärde nålsmeden med märken af fattigdom och låg börd i det hoptryckta ansiktet och de af kniptång och hammare valkade händerna. Hans yrke hade lärt honom hofsamhetens dygd och vördnaden för lifvets ringa krafter. Femtio väl måttade hammarslag mot den rykande mässingstråden kräfde nålskaftet och lika många räfflan kring ögat, men när nålen ändtligen låg färdigfilad på städet var den danad till att fästa och förena, icke till att stinga och såra. Och när natten föll, satt Josuah i dörren till den svarta smedjan och följde stjärnornas vandringsfärd längs vändkretsen. Hur flammade det icke kring deras himmelsbanor och hvad vore natten, öknarna och hafven utan stjärnornas silfversken! Men, tänkte han, också de små nålhufvudena, hvilka nysmidda blänkte bland de svarta kolen i den släckta ässjan, hade sin glans och sin uppgift, och Josuahs hjärta fylldes af oändlighetens dyrkan.

Men Elieser och Josuah voro gamla, Eleasar-ben-Assarja var ung och sörjde däröfver. Oroligt kungablod rann i hans ådror från båda föräldrarnas sida och hans moder hade varit en fager leksyster

till Berenice. Själf var han skön och vis, som den unge Salomo, och ändock sågo hans ögon drömmande långt bort från skola och predikstol. I solnedgången brukade han sitta på taket till sitt marmorhus med båda händerna sträckta mot väster, medan hans läppar rördes sakta. »Den fromme bönesuckaren» sade folket, men det Eleasar-ben-Assarja reciterade var Homer. Han hade studerat i Alexandria, och Diotima hade blifvit hans själs hemliga förtrogna. Men hatets och föraktets börda, som han i födseln fått att bära med sitt folk, var han för konungsligt stolt att kasta af. Så hade han vändt hem och sökte nu blott fort blifva gammal öfver de gamla böckerna.

Den fjärde, rabbi Tarphon, var den väldige dundraren och bestraffaren, den strängaste i Israel. Vreden brukade skaka hans hvita man kring den olivgula pannan, och de mäktiga käkarna gnisslade, när han rasade mot kristna och hedningar. Men han var icke heller mild mot eget kött och blod. Bannet hade han lika lätt till hands som andra välsignelsen, och söner och anförvanter, som öfverträdde föreskrifterna, hade han med egen hand stött öfver tröskeln ut i haglet. När det blef sent, hördes ännu basunrösten genom kvällen, och ynglingar, stadda på mörkrets vägar, påskyndade stegen, då de gingo förbi hans hus.

Men rabbi Akiba, alltydaren, alltolkaren, var dock den märkligaste af de fem. Redan som gosse kunde han läsa och förstå all skrift: linjerna och vecken i människans flata hand, fibrerna i bladen och slingorna i spindelväfven. Som herdeyngling,

då han gick bakom hjorden, lärde han djurens språk, tydde bisurr och fåglalåt, talade i timmar med den visa pantern eller nattens ensamma ormar och förstod de farande molnens tecken. När han blef man, vardt han alla skriftkunniges öfvervinnare. Moses och profeterna hade tolkat de stora buden, Akiba utlade hvarje punkt i Thoran. Partiklar och små ord, som andra gått förbi, blefvo för honom sanningens guldlänkar, och naturens och skriftens dubbla alfabet förkunnade för hans själ ett och samma ord om den ende guden och hans pröfvade, men en gång segerkrönta folk.

Det var de fem rabbinerna i Bene-Berak. Rundt omkring sorlade spjut och hästtramp. Öfverallt i Canaan rasade det sista enviget med romarna till försvar för jord, kvinnor och barn, för Salomos tempel, som Titus brutit ner till grunden, men som nu åter reste sig ur askan och med öppna hallar ropade mot himmelen från Zions berg. Judas siste hjälte, den som Akiba, tydaren, vid första blicken på hans anlete nämnde »stjärnans son» och hyllade som Messias, Simon-bar-Cochba, han, i hvilkens arm Simsons styrka och i hvilkens hjärta Judas Maccabæus' mod återfödts, var det, som ledde hoparna till seger och ryckte stad efter stad från romarörnarna. Se, det var orsaken hvarför de fem rabbinerna med en hänförelse som aldrig tillförene denna gång utlade påsktexten, så natten gled förbi, utan att de märkte det.

Den åttioårige Akibas ungdomliga tro rusade de andre. Silfverlampans tempelsken föll högtidligt öfver duken och vinet blödde i bägarna. De

döde hjältarnes skepnader skymtade i dunklet och lyfte svarta hjässor och blanka klingor mot taksparrarna. Sorlet från de sju kullarnas stad, som de fem rabbinerna tillsamman hört en vårgryning, då de nalkats Rom för att bönfalla Cæsar, och som då i grässlättens morgonstillhet oförglömligt fyllt deras bröst med förtviflan öfver Edoms öfvermakt, förrann som en fjärran dyning för Josuahs och Davids segerrassel. Skulle Herren icke än en gång kunna sända den starkaste af sina änglar, dödsängeln, såsom sin stams bundsförvant och det i floder för Titus' lansar gjutna blodet varda det nya påskoffret, som i frälsningsnatten glödde på dörrstenar och poster? Skulle eldstoden icke än en gång kunna stiga ur marken, nå himmelen, blifva Israels segerbloss och fiendernas mordbrand? En påsknatt — lärde skriften — skulle blifva Messiasnatten — var icke Bar-Cochba den lofvade hämnaren och herren? Så sporde de fem hvarandra och sågo med brinnande ögon ut mot mörkret. De ristade sina stora skägg. Solen, som bländande lyfte sig ur hafvet och glödgade Bene-Beraks takkrön, fyllde deras hjärtan.

Men ack! »stjärnans son» föll på valplatsen och skulle blott minnas under spenamnet »lögnens son». Templets halfresta kolonner grusades för sista gången, och Zions berg blef ett stenrös med bon för korparna och lyor för schakalerna. De fem rabbinerna blefvo alla stenade eller brända, Elieser med lagen, Josuah, den vise nålsmeden, Eleasar, tankedrömmaren, och Tarphon, den väldige bestraffaren. Sist dog Akiba själf på bålet, knäckt af sitt

svikna hopp, men upprätt. Utan att rycka från kroppen den våta yllemanteln, som förlängde branden, stod han i lågorna, demonstrerande som i sin rabbinskola, lycklig, som han sade, »att ägna Herren lifvet», in i det sista from ordlekare. Det var den sista kampen, Juda kämpade med svärd, och natten i Bene-Berak en ny uppbrottsnatt för en ökenvandring längre än den egyptiska, utan mannaregn och klara källsprång om dagen, utan eldpelare om natten, utan tempel, som vinkade, och utan mål — ökenvandringen, som räckte än.

Så drömde Kalonymos under läsningens gång, och barns sorger i förhållande till vuxnas föreföllo honom Moseslegendernas pröfningar mot allt, som sedermera drabbat Israel. Först sedan begynte den svarta skogen med det aldrig tystnande klagosuset. Man gick vill blott man kom dit in. Kalonymos sökte hejda sin tanke och klamra sig fast vid det närvarande. Han såg sig omkring med en blick, som gled från ansikte till ansikte. Så mindes han sin egen tid och hvarest han var och drog ett djupt andetag.

Henoch hade hunnit långt fram i texten under Kalonymos' funderingar. Egyptens bittra örter hade man redan smakat och offrat påskalammet. Röda hafvet hade skilt sina vågor och bildat gata för nattens flyktingar.

Föresångaren såg upp från boken med ett pojkaktigt uttryck öfver sitt åldrade och ändock ungdomliga patriarkansikte. Han drog mössan på sned, nickade åt barnen och ropade det traditionella

skämtutropet: »Men hvad angår allt detta oss?» — för att efter en liten paus, uppfylld af skrattsalfvor, ånyo erinra om att hvar och en af de närvarande också i kväll löstes från fjättrarna i Egypten. Aftonmåltiden kom och afbröt för en stund med sin mat och sin munterhet uppläsningen. Det doftade olja och selleri och skrattades högt kring det mäktiga bakverket. Men Kalonymos kunde icke hålla stämningen uppe. De gamla sökte förgäfves passa främlingen in i familjekedjan, han kände sig själf borta. Han hörde hit och ändock icke mer hit än till alla de tusen hem, spridda öfver världen, i hvilka man under samma vemod läste samma ord och enahanda skämt hördes kring samma söta och kryddade rätter. Blott det dukats af och läsningen tog vid, var han åter på nytt ensam och hörde åter, sänkt i midnattsmörkret, på sitt Hollands strandstenar, hafsslagets legender om Israel.

Och Kalonymos sade till sig själf: »Kasta en handfull spånor i hafvet och de slungas mot klipporna och multna eller slås till intet af böljorna, men hvilka stormar och hafsvågor hafva icke hvirflat dessa spånor utan att förinta dem. Liksom om den gamla världen icke räckte till för deras nöd och irring, stodo de på däcket kring Kristoffer Kolumbus och spanade med hemlösa ögon efter den nya för att icke en fotsbredd jord skulle finnas, som de icke vätt med sitt blod och sina tårar.»

Och Kalonymos sade till sig själf: »Hvälf den fyllda vannan för vädren, och fröna slå rot, om de få mull att gro i. De spira, om de få sol och dagg och krönas af blommor och frukt, om de unnas

nödig tid och skygd för vindarna. Men på hälleberget och i isdunklet växer intet, och agnarna förskingras och dö i blåsten. Men det finnes frön, som måste spira hvart de kastats, i öknar och på hälleberg, som växt i mörkret, piskats af ljungelden och burit frukt — eller kalla dem agnar, fast man ej plär nämna agn det som kan grönska och bära frukt.»

Och Kalonymos sade till sig själf: »Lång är vintersolståndsnatten med marridten, plågorna och törsten. Tungan låder fast vid gommen, blodet kokar mot huden, och du drömmer, att järnskodda hälar trampa din bröstkorg eller att den hammare slår och slår, som drifver järnspetsen genom ögonlocken. Men den natten har räckt i hundraden af år och marridten i hundraden, och hvar gång väktarna med lurarna ropat mot morgonrodnaden, var det aftonrodnaden, som återstrålade på deras ögonlock, och natten fortfor med sina nätter.»

Och Kalonymos såg på Henoch och sade till sig själf: »Grånade, kan än ditt hjärta slå? Du, som likt stoden på en glömd graf sett de städer du bebott sköflade till stenfält, du, som alla stjärnenätter somnat in med det hvita hufvudet mot klagomuren och hvar morgon vaknat under oket. Du har spått det tusenåriga riket i skolsalarna på det gamla Babylon, du har trampats under hofvarna af täflingshästarna vid Roms fastlag och piskats med skorpioner af mitran och tiaran. Plog och vinpress hafva slitits ur dina händer, svärdet ur ditt bälte och skördemannen och krigaren hafva fjättrats och förnedrats vid vikt och våg. Men du uppehölls

alltjämt af den ängel, som fanns före begynnelsen, innan mörker och ljus skilts, och som sedan flög öfver Sinai och Hebron, ordets ängel. Så har du, den fängslade och skymfade, mediterat i kapp med araberna, sjungit i kör med trubadurerna, tydt Kabbala och Averroës, textat den urgamla tron och det urgamla tviflets visdom, till dess din tanke drunknade i gudomliggörandet af den värld, som var ditt fängelse. Och ledd vid handen af ordets ängel har du vandrat mellan æquator och pol, och nu sitter du här i snön och firar befrielsen ur — Egypten.»

Och Kalonymos såg på Esther och sade till sig själf: »Hvarför skulle jag nämna dig brud? Min syster är du, lidandets syster genom århundraden. Hur många fagra namn och sorgsna, stolta öden har jag ej att skänka dig? Du har hetat Miriam, haft guldnät och smaragder på det svarta håret och i marmorgården stuckit offerknifven under bröstet för att ej öfverlefva din släkts skam. Du har kallats Tudelas svarta ros och med brokadmantilj och olivfärgadt tinningband gått i myrtenskogar. Jehuda-ben-Halevy har sett dig i sin dröm och besjungit dig, och din fader har dödat dig, som prästen krossar ett oskäradt tempelkärl. Du har hetat Liebheid och lefvat i det gamla Worms, en fattig, ärbar kvinna, som går i trånga, skumma gator och häcklar och spinner garn i låga rum. En stackars ullkammare allenast var din man, men du sjöng bort hans armod och födde honom döttrar, som du dödade med egen hand i kvinnobadet i Worms, då korsriddarne satte eld på judestaden.

Esther, vill du hafva flera namn och döds-

legender? Det finns så många att välja på. Men nu förstår du, syster, hvarför jag ej vill gifva dig namnet brud. Brud — det är löftet om vunnen lycka, hviskad lust och två själars samförstånd af glad hemlighet. Men sorg är bägges vårt innersta och hemlöshet bägges vår hemlighet. Så, syster, bära vi båda samma sigillring för det röda lacket med bilden af samma darrande flamma och hvad skulle vi göra med en annan ring?»

Ett kid min fader köpte
för röda slantar sju.
Men genast katten löpte
och kidet ref itu.
Ett kid, ett kid.

Men just i samma stunden,
som katten kidet bet,
sprang in i fållan hunden,
och katten sönderslet.
Ett kid, ett kid.

Men just då hund med läppen
om kattens strupe tog,
kom ifrån väggen käppen
och hund till döden slog.
Ett kid, ett kid.

Men då från vallarbålet
till hämnd slog elden ner,
och snart blott svarta kolet
var käppen och ej mer.
Ett kid, ett kid.

Det var kvällens och påskberättelsens sista sång. I ett ögonblick lade sig stormen i Kalonymos'

bröst och alla hans tankar stannade. Den gamla barnvisan med sin litanias meningslöshet, sin rytm af långsamt fallande dagsregn, sin tårlösa och klanglösa entonighet, gömde liksom de ramsor af doft mumlade och återkommande ord, med hvilka sjuklingen på plågolägret söfver sin pina och sig själf i sömn, allt han känt, allt han menat, allt han glömt och allt han aldrig i lifvet skulle kunna uttrycka om det folks öde, hvilkets son han var. Hans ögon tårades, och med en barnklang öfver stämman föll han in:

Men källan då från brunnen
göt vattenstrålen klar,
strax elden nu försvunnen
och kolnad aska var.
  Ett kid, ett kid.

Men då till släckta branden
från fältet oxen lopp,
och ända upp till randen
drack vattenflödet opp.
  Ett kid, ett kid.

Men hvässad re'n stod klingan
nu uti slaktarns hand,
han stötte den i bringan
så oxens blod förran.
  Ett kid, ett kid.

Sången hade blifvit unison. De äldres slitna och trötta och de smås höga, klara röster blandades, och i barnrimmets entoniga vaggvisa dogo alla de gamla sägnerna om lidande och svärd. Ljusen voro nästan förbrända i stakarna, och de smalnande lågorna fladdrade som blodade trådar öfver piporna.

Mörkret, som var mättadt med sång och bibelord, bredde sig högtidligare kring duken, i hvilkens silfver ljusen lyste brutet och fladdrande. Barnen lyftes i säng på kvinnornas armar, och de vuxna stodo i grupper och skulle samspråka, men utan att lyckas finna hvardagstonen.

Henoch betraktade ett ögonblick forskande Kalonymos med sina erfarna, bruna ögon, hvilka efter kvällens andakt lyste dubbelt klara, och han sade mildt:

»Och nu skall du gå ombord, Kalonymos?»

»Ja, fader Henoch, nu skall jag tacka er alla, önska er välsignadt fullbordande af påsken och — själf resa min väg... vidare.»

Kalonymos kände, när han sade detta, allas blickar fästade på sig: fru Rosalies undrande, förebrående, skolmästarens bönfallande, med självanklagarens vördnad inför en fast vilja, de andras blott belåtna öfver hans affärd och försvinnandet af en främmad och störande medlem i kretsen. Men Esther reste sig från en stol vid fönstret, där hon suttit och sett mot de hvita gardinerna, på hvilka järnstängerna utanför aftecknade sig såsom fängelsebalkar, och med en röst, hvilken var svag och stilla, sade hon:

»Jag följer Kalonymos till hans farkost.»

Icke en smula färg flög öfver hennes bleka ansikte, fast hon förstod de närvarandes tankar. Men med kvinnlig finhet genmälde hennes fader:

»Rätt så, min dotter. Fullgör din faders plikt mot gästen, ty själf är jag trött och längtar till örngottet. Men jag har ju också vandrat den långa

vägen mellan Egypten och Canaan, och om mitt folk icke knotat och knorrat, är det i alla fall besvär att vara föresångaren genom öknen... Godnatt, mina vänner! Drängen skall följa er och lysa er med lyktan genom natten, Esther. — Och så farväl, Kalonymos, vi skola minnas dig hvar påsk då vi bryta ökenresans bröd — och frid öfver alla dina lifsvägar —.»

I ett ögonblick var resenären i ordning och hade fått sin lätta ränsel på armen. Med ett långt ögonkast präglade han salen och dess människor in i sitt minne och med återglansen af de slocknande, röda påskljusen öfver pupillerna kom han ner i den mörka förstugan, där Esther och den halfsofvande drängen med lyktan väntade. Så stego de ut på gatan.

Klockan hade nyss tutat elfva i Storkyrkan och nattvaktens lanterna på den långa käppen försvann, som en liten stjärna i en hvit gatkrök. Det hade börjat snöa så tätt, att vargögonen i hörnen knappast syntes, men den myckna snön lyste själf med ett blekt skimmer utefter gatan. Snön föll oupphörligt, icke i vinterdagens yra flingor eller vinterskymningens tunga flockar, men med marsnattens lätta, mjuka flarn, och lukten af nyfallen drifva fyllde luften. Husen och gatorna syntes knappast — allt var hvitt, rent och oskäradt. Det var, som om man gick i någon hemlighetsfull, arktisk trädgård, där häckarnas snörosor fällde sina hvita doftande blad.

Kalonymos rörde sig och andades med välbehag. Det var med en känsla af befrielse, som han från den stängda salen och dess uppslitande

sinnesrörelser kom ut i det fria. Hans varelse fylldes af en ungdomlig fröjd öfver att icke äga annan packning än ränseln, som han svängde i sin hand, att inga ägodelar besitta, intet hem och inga band hafva, utan kunna färdas fri som ordet, hvilkets bärare han var, lätt, som den hvita snöflingan, som for förbi hans kind på sin nyckfulla, men utstakade bana genom rymden.

Men samtidigt med att hans synkrets åter fick oändlighetens vidd, vaknade också inom honom det flöde från kärlekens källa, som ödet låtit kvälla i hans inre och hvars sorl i hans själs botten aftonens alla blods- och dödsminnen förstummat. Hur skyggt och svagt var icke det lilla flödet, men ändock hur outsläckligt med föryngringens och förlåtelsens källsprång!

Välbekant log Kalonymos mot dess allt upptinande värme, såsom mot en trösterska med makt att bryta alla uddar. Ack, att oförrätternas och lidandets skuldsumma bara kunde bokföras i mementoböckerna, visade dess förgänglighet! Hvilken räknemästare hade ens tänkt på att uppräkna kärleksgärdernas oändlighet? Och för öfrigt, hvad betydde räkningen från i går i dag? För hvar människa var lifvet nytt och kärleken ny och ofläckad med lifvet.

Den djupa frihet, som ensamt finns i försoning, genomträngde hans väsen, och den sista stenen af kvällens sorgebörda föll från hans hjärta. Han såg stilla på Esther, som gick vid hans sida i sin päls, och en broders längtan att dela med af sin själs fullhet kom öfver honom. Hur blek, tunn, hur för-

finad af en dold och rastlös längtan, gick hon icke vid hans sida, och hur underligt verkade icke snön, som fastnade med ett isglitter i hennes svarta hår, öfver detta smala, sydländska hufvud! Rebecca från Eleasars brunnskant, Ruth från Boas' fält, solkvinnan från drufkullarna med sina starka känslor och färger omgifven af snö! Och ändock hade hon kanske endast här — hvad visste hon därom? — just här i denna kyla och denna enslighet kunnat blifva det längtans och lidelsens väsen af stolt svårmod, oberörd af allt, som var litet och lågt, som han kände att hon var. Han såg henne spörjande in i ansiktet, som svagt upplystes af en glimt från drängens lykta, och som sken mot natten och flingorna.

»Esther.»

»Kalonymos,» sade hon, och hennes uttryck var ett annat än förut.

Han kände, att hon kämpat igenom ett falskt hopp, och att hon förstått hans dolda, tysta tankar. »Kalonymos,» sade hon, och hennes röst var den allt förstående systers, om hvilken han nyss talat till sig själf —, »tror du, att det aldrig skall ändras, att det alltid skall fortfara, som det varit...Käppen på katten och katten på råttan och råttan på repet — skall aldrig smäleken sluta och Guds rättvisa blifva klar i världen?»

»Det vet jag inte, Esther, men jag vet, att det är stort att bära orättvisa, då man själf dyrkar rättfärdigheten. Och dessutom — rättvisa och orättvisa? Om rättvisan är den gudomliga plan för världsbyggnaden, som finnes i de bästas och ut-

valdas hjärtan, och orättvisan är hela den kedja af affall från planen, som måste framträda under förverkligandet af densamma på vår jord, då måste ju också orättvisan finnas, och hvem vet, i hvilken grad den är en offrets nödvändighet för byggnadens bestånd. Så blir det än mer en heder för de trofasta skuldror, som satts att bära orättvisans heliga börda.»

»Jag tror icke, att jag rätt förstår dig, Kalonymos.»

»Nej, Esther, men om du får ett par söner en gång, olika till sinnesart och i förhållande till lifvets gifvande och tagande makter och olika i kraften att bära sina egna och dina sorger, men bägge lika nödvändiga för dig och — för hvarandra, skall du kanske förstå mig.»

Vandrarna hade under detta samtal lämnat de lugna gatorna och kommit ut på den vindblåsta Skeppsbron. Genom snön hörde de vågorna brusa jäktande och rastlöst mot kajen, och sjöbrisen fläktade redan kall och främmande emellan dem. Om blott ett par minuter skulle de vara skilda! Kalonymos såg ut, som om han ville tillägga något till det han sagt, men i detsamma stötte de ihop med en fotgängare, hvilken utan lykta trefvade sig fram genom snön. Drängen lyfte ljuset mot den kommandes ansikte, och denne tvärstannade i skenet.

»Min Gud, jungfru Henoch, så här dags ute,» sade han och tog artigt af sig hatten, medan han undrande betraktade Kalonymos.

Det var en ung man med ett vackert, äkta svenskt utseende, en högväxt, blond gestalt och ett

lyckligt leende i de klara blå ögonen. En stockholmsk sällskapsaftons ljusa glädtighet sväfvade kring honom med en atmosfär af lifsmod och munterhet, och det föreföll, som om han riktigt njöt af sin aftonvandrings brottning med blåsten från Östersjön och all den flygande snön. Den stora kragen på sin kappa hade han icke slagit upp. Han lät vind och flingor piska sitt ansikte, och i vinternattens ensamhet rågades hans själ af sin egen ungdom och lifslust.

»Det är min fars gäst, Kalonymos, som jag följer till hans farkost. Han skall i gryningen fara till Libau och vill ombord.»

Esther hörde sin egen röst förändrad ur fjärran och hon tillfogade sedan högre för Kalonymos:

»Det är vår närmaste granne, kofferdikapten Trana.»

»Såå, främling,» sade Trana med sin friska, klingande stämma, »då lär ni allt få gunga, ty det blåser upp i nordväst och blir storm till morgonen... men lycklig resa i alla fall. Och godnatt, Guds frid, jungfru Esther.»

Hans röst fick ett så varmt tonfall, när han vände sig till den unga flickan, att Kalonymos förstod, att hon hade en hög plats i hans tankar. Esther rodnade själf, då hon böjde hufvudet till afsked. Och gnolande på en Bellmansmelodi försvann kaptenen i snön, gående trots mörkret raka vägen fram med säkerheten hos en man, hvilken är hemma hos sig själf.

Emellertid hade Kalonymos och Esther tappat sin förra samtalstråd, och de skulle ej mer återfinna den. Blott ett par steg till och det gröna, fräsande

vattnet, på hvilkets vågkammar de stora, hvita snöflingorna gungade och försvunno som dykande sjöfåglar, skimrade kallt under mörkret. De voro framme vid Bomslupstrappan, där Kalonymos' skonert låg.

»Så vackra blå ögon,» sade Kalonymos och såg än en gång broderligt på den bleka, smärta flickan.

»Ja, Esther,» fortsatte han, »ögon är till sist alltsammans. Svarta ögon och blå ögon, ögon som förstå och ögon som än icke lärt att förstå hvarann. Men öfverallt på jorden, där det finns människoögon, finns också den kärlek, som låter människor lefva och öfvervinna allt.»

Det var Kalonymos' sista ord. Han tog Esthers båda händer, tryckte dem fast, medan han såg henne djupt in i ögonen och försvann på däcket.

Esther stannade på kajen och spanade efter honom genom mörkret, men utan att urskilja mer än en skugga. Snön föll, hafsvinden fläktade allt starkare med sina pustar från fjärran, och båten ryckte i sin ketting och längtade bort. Så tryckte Esther båda sina händer hårdt mot munnen, sträckte dem genom snön ut mot det mörka vattnet och vände inåt staden. Främlingen var försvunnen som han kommit. Redan såg hennes inbillning blott otydligt hans gestalt, men hans dunkla, svarta blick mindes hon oförglömligt, och stilla upprepande hans ord om ögon, som förstå eller en dag lära sig förstå, följde hon genom mörker och snöfall den lilla lyktan, som ledde henne hem.

UR ETT HJÄRTAS DAGBOK.

1 sept. 1794.

Väna hembygd! Med hvilken salighet återfinner sig ej mödans och flärdens son under dina susande almar, och hvilken balsamisk frid gjuta ej sabbatsaftonens klockor i en sargad själ, medan jag i den öppnade fönsterluften ser skymningen breda sitt dok kring den hvita kyrkan, där pysen i sin barndoms bönesuckar först kände andaktens ljufhet och ynglingen med af rörelse vattnadt öga gick till Herrans bord!

Under de lummiga kronorna förbi min ensliga hydda går vägen, på hvilken min evigt afhållne fader vandrade alla de många åren vid denna tid (ty han var klockare i X:s undangömda och fredliga församling) med brillorna för sina milda ögon och den långa, framåtböjda gestalten lutad mot spanskröret. Jag ser honom ännu på kyrkbacken växla några ord med den vördnadsvärde och silfverhårade kyrkoherden, innan denne lyfte klinkan till sin trefna boning och försvann bakom staketets vinbärsbuskar, för att sedan i trygg begrundan vandra hemåt, njutande aftonens svalka och sitt eget bröst ömhet. Ty hans ansiktes tvära och stränga drag voro blott en mask öfver ett alltför

brinnande, känsligt sinne, och aldrig voro hans tanke och hans omsorger borta från oss, från min dyra moder, från mig själf, vare sig jag under ferien hemma frossade af naturens menlösa glädje, eller i Västerås' stad långsamt arbetade mig fram från trivialen till storskolan, eller från min älskliga lilla syster Sophie-Ulrique, som var så oskuldsfullt yr som en kvittrande siska. Men nu har hon liksom han lagt af de jordiska banden, och njutande förklarade hamnars sällhet nedlägga de för oss i Herrans boningar sina förböner. Ensamt du lefver, vördade moder, som jag i dag efter fem års bortvaro och ensamhet i Stockholm åter fått trycka mot mitt af sonlig kärlek fyllda hjärta! Hulda försyn, hur innerligt vill jag ej tacka dig, att mina fingrar åter fått släta hennes vördade grå hår under den gammaldags redbara bindmössan! Och medan visaren som en sömnig kvällens insekt långsamt flyttade sig på urtaflan med de förrostade loden, och aftonrodnadens ljus pekade ut hvar liten rynka i min hand och hvar åder i det gröna lindblad, som jag lade till ett souvenir i den dödes bibel, talade mitt hjärta om lyckan att få vara under hemmets tak, långt från gatans kvalm och kollegiernas intriger, och din närvaro, o moder, fyllde mitt hjärta med helgelse.

Nu har du redan gått till hvila, trött af rörelse och glädje har du insomnat på ditt örngott med välönskningar för din son på läppen, och jag sitter ensam, sedan jag ätit min frugala aftonvard af den läckra, hembakade bullen och den rara kvällsmjölken, såsom när jag var liten, ensam vid min bok och dig, o eviga Natur! Men hvilken bok är

ej mitt sällskap! Orden brinna som eldstungor i skymningen.

Dyre Werther och Lotta, jag följer edra vandringar och jag gråter, fuktande dessa blad med min medkänslas tår. O, huru kämpade ni icke med lidelsen! Hvem är den förvetne liken, som vill kasta första stenen på eder och med fingret mot sitt bröst säga sig själf oskyldig? Ej ens självrättfärdighetens egen röst skulle drista antasta er hårdt sonade ömhet, och hur mycket mindre då jag, som ständigt ber och traktar! Dock tyst därmed i kväll! Knorriga mask, vill du då evigt i ditt raseri anklaga Den Allgode, som är alla varelsers urhaf? Tygla din åtrås buller och bringa i rördt tackoffer Herren din hyllning. Och när det blir kväll och himlen bleknar öfver trädens toppar och daggen åter lifgifver hvarje af solens hetta torkad stängel, fall på knä och låt naturens mildhet öfverströmma dig. Se, tyst blir nu hvarje fågel på sin nattkvist, blif då stilla mitt hjärta — också du —

*

2 sept. 1794.

Tidigt före soluppgången, då ännu natt täckte allt och imman fuktade mitt fönster, vaknade jag upp, säll och glad, stärkt af en fridfull slummer och drog på mig det dagliga lifvets kläder, för att ute högt på bergkumlets tinne, där jag som gosse lekte fågelskytt med båge och snöre, hälsa solens uppträde och med de enkla och osminkade ord, som andakten kan pressa fram ur ett öfverfullt men ej

brottsligt eller orent hjärta, lofsäga dess ljus och framstamma Skaparens pris.

Försiktigt, för att ej väcka den gamla, smög jag mig ur vår koja, och luften mötte mina steg, kall och frisk, vidgande lungorna och renande anden. Öfvermannad af tanken om världsalltets storhet och älskande allt intill krypet, som min sko undvek för att ej lemlästa eller skada, följde jag den lilla gångstigens slingringar genom täcka dälder och gröna dungar, uppför skogssluttningen, till dess jag nådde krönet, just i samma ögonblick som dagens gud slog åt sidan morgonrodnadens sparlakan och steg fram bländande och hög. Vattnet i den lilla bäcken bredvid, som legat grått, sken som blankt guld, fåglarna prisade Välgöraren med innerliga och oskuldsfulla tackkväden. Jag kände tårarna tillra utför mina kinder, jag föll på knä på den grå stenplattan, andäktigare än på ett tempelgolf, och jag tillbad!

Sol, ljus, urtidens och evighetens himmelska fackla, som göt dagern öfver kaos, du allnaturens höga bloss, bländad af din glans, genombäfvad af tacksägelse för det nya lif du i din rikedom unnar mig liksom andra jordens kreatur, knäpper jag mina händer till bön, icke med zelotens fanatism, icke med trång ortodoxi, men som en människa, bror till alla varelser och arm och hjälplös såsom de!

Gudomeliga klarhet, Allskaparens syn, du ser in i min varelses lönngångar och skamvinklar och för dig är intet af min uselhet fördoldt. Men du vet också att mitt hjärta är ädelt, att min själ är god,

att det blott är en rik känslas förirring, som ledt mig vill och ej egen brottslighet.

Rosalie, Rosalie! Till den blomkransade grafurnan, som hyser din tårvätta aska, går denna suck. Stackars vilseförda flicka, som naturen skänkt ett blott alltför brännbart temperament, dukande under för passionernas retelser. Gudi lofvadt, det var icke jag, som först missbrukat din sveklösa ungdom, och än mindre var det jag, som öfvergaf dig, när plågan isade rosorna på dina kinder och döden släckte skrattets lifsflamma öfver den mun, som så gärna och så eldfullt kysste. Nej, under tusende flytande tårar slöt jag dina ögon och dina ögons sista bild på det skammens och nödens ställe, där du låg och lyktade dina dagar, öfvergifven för första gången af Cupido och Chariterna. Ensam af de många, som du lyckliggjort, gick jag bakom din kista och lade ännu den rosenkrans, som jag räckt Idalias prästinna, på grafkullen vid Solna... Men ack, rodnande Rosalie med röda band i corsagen och rönnbärsröd pompon, hvita, bleka Rosalie i grofva svepningslinnet af buldan på kuddens grå lärft, jag kan ej förgäta dig! Såsom andra kom jag och lånade af din eld, när jag var ensam och förfrusen, som andra tydde jag till din glädje och din smekning, när jag var gäckad och slagen — men att hjälpa dig, att rädda dig från den bristande glanskis, där du dansade mellan de vakar, som heta nöd och lusta — det! — Dock, milde Fader, hvilkens bild är den sol, som nu lifvar min anda, du som känner mig och min ånger, och som vet att jag är bättre än de många, förbarma dig och gif mig

här i denna min dyra hembygd, dit jag sökte hän undan Stockholmslifvets oro och samhällslefnadens buller, den läkande friden. —

Så bad jag och reste mig upp från den grå klippan och en stor glädje fyllde min varelse. Jag kastade min hatt, jag hoppade som ett kid, min själ jublade i kapp med nordens Philomele, som ropade i grenarna på en lummig stam sin hymn till alla sångers Mästare. Och lätt som en yngling sprang jag utför bergets brant ner till byn, som i soluppgången just mornade sig. På torget vid brunnen, som bjuder friskt källvatten, är en bänk af sten, där jag ofta suttit som liten pilt, när jag sprungit mig trött med mitt sällträ — nu satt där en gammal veteran med träben och ett ansikte brunrödt som en kopparkittel af sol och väder, och när jag såg närmare, igenkände jag med glad bestörtning Esra Hök. Hur mången gång hade jag ej suttit i hans knä, dragit i hans bockskägg och hört honom berätta, hur han i Frischaf slagit preussarna rasibus under Jan Sparre. Men då var han en stark man, som glad och nyter i sitt anletes svett odlade sitt båtsmanshåll — och nu satt han där, förvandlad till en orkeslös gubbe med träben.

»Fader Hök,» sade jag, »igenkänner ni inte Hans Clementsson, klockarens son?»

»Jo, djäfvulen i talja och skot och fan i Esra Hök, känner jag inte igen unga herrn. Det var inte vid förra Mickele, som vi skakade tass sist.»

Så satte jag mig ned hos den gamle, som berättade, hur han vid Hogland, som sista mannen på barkassen Svenska Ärligheten, fick benet afskjutet

af en laddning från en mörsare och nu var hjälplös och låg socknen till last. Men han tuggade en buss och skrattade och tackade Skaparen med glad uppsyn för sin dag. Med händerna kunde han sy och sömma segel och dressla garn. Många hade det tyngre, och med sprucken stämma sjöng han ännu visan:

»Kan en svensk försumma
att i drabbning gå,
när en älskad trumma
ropar knekt, gå på!»

allt under lifliga eder öfver dem som drogo blå rock öfver grön tröja.

Rörd öfver så stort tålamod och så from och ädel undergifvenhet slöt jag den åldrige hjälten i min famn och tryckte fem riksdaler i hans hand, tackande försynen, som förunnat mig att begynna min söndag med en god gärning och att kunna hugsvala en nog plågad medmänniskas tillvaro. Men nu begynte klockorna ringa mildt och högtidligt i den klara höstluften alldeles som i min barndom.

Det var kyrkdags. Mitt tempel för Skaparen är hela naturen, och i det är hvarje koja, där dygden lyser, ett bönekapell, och ofta nog synas mig predikanternas ord kalla åtminstone för mitt fåvett, som endast kräfver hjärtats rörelse.

Men i dag, älskade moder, skall du ej ensam sätta dig i din bänk och ej ensam minnas de dagar, då den sälle förklarades fötter trampade orgorna.

Stödd på din sons arm skall du gå in, och vi skola båda höra de gamla psalmerna brusa. En

gång få vi höra honom spela de högre sfärernas harmoni med deras oanade skönhet. Jag går att hämta dig till kyrkan, moder.

*

5 sept. 1794.

Min mor har enträget yrkat, att jag skulle göra min reverens hos den unga friherrinnan Gyllenbåga, med hvilken jag lekt som barn i Yxsundas park, ty min fader gaf den unga flickan handledning i guitarre. Jag har länge stretat emot, icke af någon dum och vidskeplig respekt för dem som slumpen födt med en stamtafla — hjärtats adelskap är för mig det enda verkliga — men därför, att min frimodighet lider af den etikett, som besöken i dessa hus fordra, helst när man är af så kalladt lägre stånd, och därför, att min själ är för stolt för att vilja ödmjuka sig för en andryg, stammade han än från kung Arilds tid.

Men min moder har assurerat mig om den unga friherrinnans godhet, och då gör jag alltför gärna en visit, helst som den stora ekonomiska förlust hon lidit (så godt som allt hon ägde har genom aflidne barons misshushållning gått förloradt), gjort henne känslig för medmänniskors deltagande.

Så gick jag skogsvägen till sjöstranden, där Yxsunda gård ligger, omgifven af susande gröna löfängar. Den gamla parkens ekar stodo högtidliga och grå, som den gång vi lekte i deras skugga, och andmaten växte allt tätare på de stilla ruddammarna. Huset självt började se förfallet ut, och jag mindes

småleende, med hvilken beundrande nyfikenhet jag en gång betraktat dess grå stenlänga, den gamla balustraden med solvisaren och den grå grottan med sin svalka. Nu tedde det hela sig fallfärdigt och anfrätt. — Hennes nåd, som jag fann i en skuggig bosquet med sin tambournål i handen, mottog mig med mycken godhet. Olyckligtvis var hon ej allena. Hon uppvaktades af en medelålders man med mycket puder, stora skospännen, blommig sidenväst, och en recherche i hela klädseln, opassande för en man med grå hår vid tinningen.

»Baron Stjerncreutz,» föreställde hon mig. »Baronen är förmyndare för min dotter,» sade hon, »och nog obligeant och aimable att ligga här i Yxsundas solitude, ensam hos en gammal väninna för att rangera hennes krångliga affairer... men så börjar också tiden att blifva honom lång, eller hur, baron, ni längtar till Stockholmsassembléerna!»

»Oh, ma chère amie, herr bergsassessorn ser nog, att den som är gäst på Yxsunda ej längtar annorstädes.»

»Flatterier, flatterier! Trêve des compliments, när skall baron komma ur den elaka habituden att säga galanterier?»

»Aldrig, min nådiga, så länge jag har det utvalda nöjet att vara samman med er,» och han böjde sig och kysste hennes hand.

»Ah, mon cher, vous êtes incorrigible.»

Så talade de, och jag satt tyst och förbryllad, utan att kunna annat än inpassa enstafviga ord i deras badinage. Jag skulle hafva känt mig verkligt olycklig och öfverflödig, om ej friherrinnan då och

då gifvit mig ett hastigt ögonkast af samförstånd, som om hon velat säga: »hvad den gamle token tröttar mig». Med en sällsam charme för hjärtat betraktade jag hennes djupblå ögon, den rosiga hyn och den småleende munnen, där hon satt med en törnros vid den hvita gorgen och lätt netteldukskjol kring en fin och välformad gestalt. Hon såg ut som ett par och tjugo år och ej som mor till en fjortonårig dotter. Hennes talorgan smekte mitt öra som kvällshvisslet af vinden i lindarnas sommarstilla löf — jag inspirerades, jag drömde. Julie, Lotte, Aglaya — det var en syster till er jag såg, gående långt borta i kvällens ensamhet till den kullvräkta björken öfver den branta hällen, där hennes älskare, jag själf, med utbredda armar väntade... Min blick såg långt ut mot parken, såg gångstigen där hon och jag tultat och lekt med kavaljersparoller och smörblommor och växlat barndomens oskyldiga kyssar. Mindes hon det än? Tusen ljufva bilder gycklade för min syn; jag föll i kontemplation, öfvermannad af min känslas fullhet, och kunde blott distrait svara de alldagligaste sällskapsord, när talet hänvändes till mig.

»Herr bergsassessorn är säkert en naturphilosophe af Rousseaus skola, som känner rörelse vid lukten af nygödslade fält och ser Herrans finger i en kosvans. Herr assessorn ser helt Thorildiansk ut,» sade baronen insolent, i det han slog de smala benen med silkesstrumporna öfver hvarandra och vårdslöst lekte med urkedjan.

»Ja, herr baron, jag är en naturälskare framför allt, och aftonen fyller mitt hjärta med dygd och

tystnad, men jag skall ej fatigera med att conversera därom, herr baron och jag lära ändå aldrig begripa hvarandra.»

Jag reste mig upp, bugade mig kallt för honom och hade den triumfen att friherrinnan beledsagade mig öfver sandplanen till grinden.

»Också hos mig har den täcka kvällen väckt en affectueuse tristesse,» sade hon lågt och melankoliskt. »Man är ej alltid så glad, som man låtsas, dock passe pour cela. Ça vaut mieux de se taire là-dessus. Tro alltid, att det är med en sensible fägnad, som jag återsett en ungdomsvän.»

Hon talade stilla och slog ner ögonen. Hennes vackra bröst höjde och sänkte sig, och hennes lilla hands darrning vid afskedet gjorde mig sällsamt lycklig. Jag hälsade aftonstjärnan, som tindrade fram i det blå öfver granarna med fingerkyssar och sälla tillrop. Med glad tacksamhet prisade jag Skaparen för en säll dag och famnade huldsaligt natten, som för mig plötsligt blifvit fylld af stråliga irrbloss.

*

11 sept. 1794.

Lyckliga höstdagar, sälla och rusande för mitt hjärta! Solen skiner klar och ljus på det högblå fästet, skuggad då och då med lätt, vällustig kyla af framdansande hvita moln. Längs vägarna, upptinade efter svag morgonfrost, darra lönnbladen stilla — stilla som mina drömmar och purprade som de — i den klara luften. Långsamt faller en

frukt från tyngd gren snedt mot det våta gräset. Tordyfveln surrar, grässkäran sorlar på fälten. Då och då flyger en svartstare tungt mellan grenarna, och i de gamla dammarna rör sig iden i trög simning genom det kallnade vattnet.

Lyckliga höstdagar! Jag går med Nya Héloïse genom däld och skog, och hvar grå stubbe och hvar mossbelupen sten är en kär hviloplats för mig och mina drömmar. — Saint-Preux' ord sjunga och klinga i min själ, och hur mången gång vrider jag ej i tankarna till en krans för din grift, o gudomliga Jean Jacques, hvad hösten har fagrast af blad och blommor, medan grankronorna öfver mitt hufvud susa smältande och musikaliskt som tårpilarna vid Ermenonville, de ständigt skälfvande!

Himmelska Hedda, ty i denna dagbok skrifven af mitt hjärta och ensamt tillgänglig för det, törs jag väl nämna dig med det namn, som alltsedan barndomstidens flydda år smeksamt dröjer på mina läppar. Himmelska Hedda, alltid just i det ögonblick min rörelse är djupast och jag mest längtar efter en själ, delande min egen söta druckenhet, hör jag sorlet af dina steg och fraset af din klädnad, och du kommer med höstskogens lätta solsken på dina kinder och höstträdgårdens hvita astrar vid ditt bröst. Du sätter dig vid min sida, och bland allt som åtrår att vissna och dö, under bladens trötta fallande, sitter du yppig och frisk. Vi tala. Om hvad? Om de små plockade förgätmigejerna från ängsnäset, om de små lammen, som togos af vargen i skogen bortom pilhagen, om din salig mors tystnade spinnrock med det gyllene silket

på tenen till din namnsdagshufva, om hunden Bijou, som ligger begrafven under parkens ek, och du gnolar den första visan, min salig far lärt dig vid guitarren.

C'était un tout petit, petit navire,
qui n'avait ja — ja — jamais navigué.

Så förstummas vi båda inför våra känslors salighet, och fuktade ögon flöda öfver i otolkbar blandning af glädje och melancholie. Ditt bröst häfves upp och ned. Jag fattar med utropet, o Julie, o Hedda, din hand, och en eldstråle genomflyter hvarje åder i min varelse. Jag ryser af tyst vällust, och utan att våga vidare tala eller fråga, håller jag länge i min din lilla brännande hvita hand.

*

14 sept. 1794.

Baron Stjerncreutz, som varit hemma på sina gårdar en vecka, är kommen åter. Jag vet icke, hvarför jag satt detta samman med att jag de tvenne sista dagarna ej funnit en skymt af dig, o Hedda, fast jag visiterat alla dina favoritställen, den täcka bosqueten i parken, löfängen vid sjöstrandens bugande vass och skogsvägens alphöga bergstig. Men store Gud! Hvad är det du drömmer, stackars Hans Clementsson, stormarnas flarn och ödets lekboll! Hedda Gyllenbåga, och du! Förblindade, den godhet hon visat dig är blott en sensible själs medömkan mot en ensam och känslofull barndomsvän — tystna då vilda tankar! Moder natur, bjud

tröst åt din son, som kastar sig förtviflad i dina armar! Så talade jag, där jag låg framstupa i gräset i den lilla lunden bakom min mors hydda, — då hördes en kavaljers taktfasta och lätta steg. Någon kom. Jag dolde min förvirring och mitt bleka ansikte med en bok. Det var baronen i blå frack och rosenblommig väst. Han hade hatten på örat, och hans kinder blossade mot pudret i eftermiddagssolen.

»Bon-jour, mon cher philosophe,» sade han litet lallande, »hur står det? Jag är ute för att en smula lufta baronessans måltidsvin. Ah, hvilken Canarie-sec, det var också salig Claës Gyllenbågas enda penchant — Pauvre Claës, ännu skärtorsdag för två år sedan drucko vi på Kejsarkronan tio buteljer rhenskt ihop, fem chacun, och åtskilliga små glas rossolis emellan, och nu sitter jag och tömmer din egen Canarie-sec samman med din otröstliga och vackra änka, mais mon Dieu, ainsi va le monde.»

Han tystnade ett ögonblick, såg på mig och brast ut: »Mais, mon cher, quelle pâleur! Och hvilka ravager i den unga physionomien.» — »Ensamheten har gjort mig pensif, herr baron.» — »Ja, solituden gör humöret smutsigt, nej, vive la compagnie — de fyllda glasen och les jolies femmes! När man är ung, som ni och jag, skall man hålla sig till könet. Det ger eld och vivacité... Philosophen skulle skaffa sig en Chloris, en liten gudinna i små skor. Spelar icke assessorn det roliga spelet Trou-madame, det gör sinnet ungt och hjärtat couleur de rose?»

»Tror herr baron att man hittar slika gudinnor på vår ärbara svenska landsbygd?» sade jag, mer för att ej vara ohyfsad än för att besvara den gamle vivörens lättfärdiga råd.

»Mais, mon cher, en fait d'amour är landet incomparabelt och provinsens damer ytterligt reconnaissanta. Blott man ses i chaisen, pickar lilla hjärtat hos prästgårdsmademoisellen. — Välkommen, Cousin, söta Cousine, vackrast af alla i Västmanland, Cousin behagar skämta. Jag, Cousine, och det agaceras, och det badineras, och jag pressar den lilla foten bakom prostfruns rygg... och så handen i kjortelsäcken för att hjälpa upp gästkammarnyckeln, — et s'il n'y a pas une demoiselle dans la maison, il y a toujours une gentille petite Kajsa ou Brita... som hjälper af med stöflarna och kommer på morgonen med kaffebrickan. Och alla occasioner vid gästgifvargården och när man väntar på skjuts. Och den stora trädgården, när det är pique-niquer i det gröna, bal champêtre et cetera. Oh, mon cher, har mon cher aldrig varit med om midsommarvaka? Men när det blir tristesse eller gråt eller tanter som ondskas, fouette cocher, och borta är man. Mon cher, ni ser en mentor, som reser i släde och rack i vinter och sommar och hälsar på fruar och flickor i Västmanland...»

Det var tydligt, att baron hade en florshufva. »Jag undrar, hur baronessan Gyllenbåga skulle tycka om herr barons jugement om damer i hennes och min hembygd,» sade jag och fixerade honom.

Han gjorde en grimace. — »Mon cher, baronessan Gyllenbåga, hon är en exception, hon är

kall som is och inconsolable. Icke ens hennes värsta ovän skulle kunna noircera hennes dygd — jag är ju för öfrigt hennes homme d'affaires och tuteur för lilla Fredrica. Bon soir, mon cher,» tillfogade han bruskt och vände mot Yxsunda med dansande gång och smågnolande.

Men blott han försvunnit i vägkröken, sträckte jag båda armarna upp mot den nedgående solen, som i brand sjönk ned bak skogsbrynet. All elds tändare och all flammas närare, Du, ur hvilkens varde solens värme och blodets lust sprungo fram i samma ögonblick, hur skall jag kunna tacka dig, att Du lagt in i mitt bröst en stråle af din låga, ständigt brinnande och ren. Föraktliga som pölens maskar och sumpens grodor äro mig de andar, som trifvas i smutsigt vatten, och där i förveten världsklokhet jubla öfver den dy de uppröra. Mitt hjärta, må du som solen flamma, glöda och värma, för att sen dö i oförsvagat ren prakt i hafvets oändlighet.

*

17 sept. 1794.

Min Gud! Hur nära hvarandra stå ej i denna sällsamma värld den högsta fröjdens och den mörkaste förtviflans stunder! Du själ, skall du kunna stå bi?... Jag satt i den täcka skogsbacken, där ännu några skogsblommor glömt sig kvar på tufvorna och solen genom susande granar strödde sitt guldregn. Hedda satt bredvid mig, fagrare än någonsin med det blonda håret i friserad tour

under en liten mössa, och jag läste den gudomeliga Thorilds heliga dikt »Passionerna»:

O känsla, O smak af Naturen och Lifvet!
Droppa af Guds sötma, fläkt af hans andas ljufhet!
Lifva mig, himmelskt strömmande, från evighet, ur Guds sköte,
För mig på dina vågor! Till honom, till det hela.
För mig ur gruset!

Det var min bok som hon haft i lån, och hon bad mig själf recitera sången om Eos, som djupt toucherat henne.

När jag läst den till ända, kände jag hennes tårar väta min hand, och hennes hufvud sjönk mot min skuldra. Hedda, i yra slog jag armen om hennes lif och hviskade: »Blif min älskade, min maka.» — »Hans Clementsson, lämna mig för i dag, lämna mig än en dag åt eftertanken vid den döde och kom i morgon till din Hedda.» — Blyg som en seraf och rodnande som en ängel försvann hon och lämnade mig öfversäll. En lång stund låg jag och såg mot himmelen och lyssnade, utan att tänka, på mitt hjärtas slag. Så ville jag åter omläsa de härliga raderna, som blefvo talismanen för min lycka, men o ve, ur boken föll ett bref, och hvilket bref! Tartariska afgrund, värre har ej dina huggormars hväsande låtit! Och du, Hedda, brottslig, falsk, du med de ögonen! Förr skulle jag väntat att jorden rämnade i sina grundvalar, än att de ljögo. Store Gud, jag läste detta bref, och hvad ser jag?

Ma chère amie!

Min söta Hedda, den situation, i hvilken du gjorde mig den serieusa proposen, var som du lätt förstår, ej particuliert ägnad till en så allvarlig discours, men om jag då törhända svarade något equivokt, är det nu min plikt att exprimera mig tout franchement, och jag känner alltför väl ditt vett för att frukta, att min sincerité skall blessera dig.

Min lilla Hedda, du bad mig säga ingenting mindre, än om jag ville gifta mig med dig. Mon Dieu, du känner mina idéer om äktenskapet och i synnerhet om den ringa talent jag har för att spela mariage. Sans-doute, skulle jag verkligen vara bestämd att bringa Hymen, i min tanke den strängaste och farligaste guden i hela Olympen, mitt offer, hvem vore värdigare prästinna än Hedda Gyllenbåga! Men betänk själf hur impossibelt allt detta är. Mina affairer derangerade och dina i ett état — det chagrinerar mig att behöfva skrifva det — så deplorabelt, att du ej ens kan rädda hemföljden. Hvart skall det bära hän — vi lefva ju ej längre i den värld, där on file le parfait amour och stekta sparfvar flyga i mun.

Dock må du ingalunda imaginera dig, att myntväsendet är det deciderande. À la rigeur kunde väl någon realisation göras, och det arrangera sig. Men värre är det med din Valères obeständighet, du vet själf, att vår liaison är blott ett år gammal, och redan har den ju blifvit mer raisonable amitié än amour. Redan embrassera vi hvarann med mindre transport och mindre eld än för ett halfår sen — hur skall det då gå om ett år till, och ett

år till? Ma chère petite Hedda, det är bara les gens hypocrites och les bourgeois, som icke tala rent ut, när det gäller hjärtats affairer, och för mig är kärleken en vacker chanson, som jag ständigt längtar ecoutera från nya munnar.

Difficilare blir det att gifva ett råd i den andra punkten, min kära Hedda — om Hedda skulle gifta sig med den där sieur Clementsson! Lefde vi under Gustaf III:s tid — décidément non! Men nu låter det ej förneka sig, att notre epoque är roturens. Den fördömde och blodsölade mobben i Paris har gjort packet yrt i hufvudet — och snart trampas vi af deras träskor direkt på lilltån. Törhända är det jalousie eller animositet, kalla det hvad du vill, men jag älskar ej den där Jean qui pleure, med sina stora fraser och sina rullande ögon — dock — jag vill ej vara partial — det är ju en vacker ung man, la jambe bien faite, han kan kanske göra en kvinna lycklig — ja, till och med min lilla Hedda. Skicklig ämbetsman, har han redan fortune och kan kanske, bergsassessor som han är, göra dina grufdelar rentabla! Skall han sålunda blifva din älskare och man? Non, oui, jag är för intresserad för att kunna conseillera dig — men kanske oui.

Jag har gjort effort för att skrifva tranquillement dessa ting — det hindrar ej att min fjäder tremblerar. Men ärlighet varar längst, och våra souvenirs kan ingen puissance fråntaga oss. Farväl, lilla Hedda, lilla, söta, vackra krikonet, je t'embrasse pour la dernière fois,

toujours votre ami
Fréderic Stjerncreutz.

Gud, jag måste ut, ut!

Några timmar senare.

Natt! Storm! Svarta skyar susa förbi den dystert lysande månen! O, att jag låge död under kumlet och dimmiga Conas harpa spelade öfver min grift! Vildt som stormen bland Lochlins träd tjuter vinden — min panna bränner; — kyl den, o död, hvita mö med snöhand.

*

19 sept. 1794.

Allt är förklaradt. Jag usling, som i mina drömmar kunde misstänka henne, kunde lasta dig, renaste Hedda, ädlaste kvinna! Baron — Stjerncreutz — det är med djupaste vämjelse jag skrifver denne félons namn — hade lånat »Passionerna», då han hörde, att boken var min, och af svartsjuka och harm öfver, att Hedda ej ville lyssna till hans malhonnetta förslag lagt detta bref in i boken för att nedsvärta på en gång hennes dygd och göra en älskad rival förtviflad. Den uslingen! Jag ville resa och ställa honom till svars. Men äro vi ej alltför sälla för att ej med öfverlägsenhet och nedlåtande förlåtelse kunna se ner på den krypande etterspindelns väfnad? Hedda har öfvertygat mig därom, sedan hon med ädel värdighet tydt allt. Himmelska afton! Solen belyste mildt våra hufvuden, då vi knäböjde hand i hand och mottogo min åldrade, vördnadsvärda moders välsignelse!

TRÄDGÅRDSGÅNGEN.

Tvärs igenom Björnö gamla trädgård strök en bred gammal trädgårdsgång. Den begynte strax nedanför terrassen, mellan hvilkens lindar den hvita framsidan af Björnö slott skymtade i Tessinsk värdighet, och löpte sedan lång som en väg midt igenom de vidsträckta anläggningarna från mer än tre århundraden.

Längst nere vid inhägnaden mot strandängen, hvilkens alkronor och gula smörblommor kunde ses genom häckgrenarna, låg inom rundklippta blomfält en murad gräsplan, på hvilken hertig Erik, som varit länets höfding, lekt boll med sin vän och namne Erik Björnklo. Med det magra lifvet och de tunna länderna i gult getskinn hade prinsen där sprungit sig svett med sällträt, medan han af Björnklo, hvilken spelat med Guise och Montmorency, lärde opassande skämt om kasten, och hoffolk och svenner i blå och röda koltar och strimmade band skrattade rundt ikring, brokiga såsom de rader af riddarsporrar och lejongap, hvilka nu ensamt stodo kring rundeln.

Sedan höjde sig marken sakta uppåt. Gången täcktes af en pergola, hvilkens tak af hopflätade pumpblad knappast lät en solstråle sippra in, så

Diana och Venus huttrade, där de stodo i nischerna med händerna för behagen och lemmarna skrumpna af åren. Men på kullen, dit pergolan ledde, reste sig en springbrunn af brons. Tre nereider, hvilka föreställdes hafva rygg mot rygg dykt fram ur hafsskummet, pressade upp vattenpelaren med stjärtarna, så ett stridt regn af droppar störtade öfver deras hjässor med de i tunga hårkorgar hoplagda flätorna, medan delfiner, hvilka nereiderna höllo i händerna, sprutade rundt omkring en ring af små strålar. Det hela var ett krigsbyte, som öfversten vid adelsfanan Evert Björnklo fört hem från en biskopsgård i Naumburg, minne af kampanjer under Banér, och när mäster Jacob Elbfass skulle konterfeja honom för riddarsalen på Björnö, blef just denna fontän bakgrunden till hans lilla fyrkantiga knektfigur i det gula kyllret. Mot bronsen lyste det bleka ansiktet med den spindelbenskrökta mustaschen och den af svärdshugg och neapolitanska sjukan stympade näsan.

Häruppifrån såg man ut öfver fruktträdsalléer med af äpplen och päron tyngda grenhvalf och rader af rosenbuskar, som infattade hjulformade blomland. Men på andra sidan fontänen blef trädgården mer parkartad. Bosqueter och trädgrupper slingrade sig kring dammar och kanaler af grönbrunt vatten med konstgjorda grottor på holmar, till hvilka förde buktade stenbroar med Mariebergskrukor på krönen. Den stora midtgången fick plötsligen ett nytt utseende genom en mängd sydländska träd, framför allt mullbärsträd, som kommerserådet Arvid Björnklo i sin tid planterat för

att få i gång ett sidenväfveri. Men det bärnstensskiftande sidenet i sitsarna på slottets salongsmöbel hade kostat ett par års inkomst af smedjorna, och sedan hade väfveriet nedlagts. Men denna mullbärsplantering var blott ett af de många försök kommerserådet gjort på Björnö. Man kunde finna dem alla uppräknade på den stora minnessten, hans son, slottets nuvarande ägare Charles Emile Björnklo rest ett stycke längre upp, bredvid solvisaren.

VANDRINGSMAN. HVILA. STAFVEN. BEGRUNDA. INSKRIFTEN.

Så började stenstilen, i hvilken med sonlig pietet alla den hädanryckte friherrens och människovännens dygder uppradades, från och med plikttroheten under tjugo års statstjänst och ömheten såsom make och husbonde, till den bortgångnes sträfvanden för växelbalansens stabilisering och koppympningens införande i riket.

Häruppe vid trädgårdens andra ända hade slutligen Charles Emile, Gustaf III:s vän och hofstallmästare, sökt ordna ett hörn af en engelsk-kinesisk park med oregelbundet växande lindar och ekar på fritt spirande gräsmattor, små stenkummel med kaskader och två tempel med parasolltak, i hvilka l'Amour och l'Amitié hade hvar sitt altare. L'Amour var en cupidon, som bar en spetsnäsduk bunden för ögonen och med krökt barnfinger lade en pil på sin bågsträng, medan l'Amitiés gudinna med granatbladen kring hufvudet höll för sitt bröst en medaljong, i hvilken Oreste och Pylade voro skulpterade, svärande hvarandra evig trohet

öfver elden i Tauris. Men på altarna af grästufvor lågo blomkransar, som vissnat kring de af immorteller flätade initialerna, och i kaskaderna hade vattnet runnit bort, så snäckorna lågo torra på stenarna och lyste med sminkröd rodnad.

Men här slutade parkanläggningen i långa lindalléer. De skymde alldeles den slitna, förtrampade hagen, som tog vid utanför, med sin rättarstuga, bakom hvilkens rostlupna tegelpannor och glimmande lysved mer anades än sågs den djupa, mörka skogen. —

Det var en morgon i midten af augusti i den stora trädgårdsgången på Björnö. Rosornas triumftid var redan öfver. De lutade sig mot stjälkarna, som trötta på sin skönhet och endast längtande efter bortdomningens välbehag. Men penséerna lyste ännu öfverallt med sina sammetsfärger och nejlikornas kryddoft fyllde luften.

Krusbärsbuskarna voro skattade. Blott en och annan gles vinbärsklase sken bland bladen, men uppe i kronorna mognade och rundade sig frukten till gyllen och astrakan. Luften var klar och tunn med ett oroligt sus, och den lätta blåsten tog då och då med sig ett blad, som förskonades från att vissna.

Nu syntes ett gammalt par trädande fram i ljuset ur pergolans skugga. Det var friherre Charles Emile Björnklo och hans maka Ulrika de la Gardie. Man kunde icke se på dem, att Gustaf III redan var död på sjunde sommaren, så troget hade de båda bevarat moder och skick från »salig kungens» tid.

Hofstallmästaren, én af de få kvarlefvande verkliga gustavianerna och som därför också lefde i half förvisning på sitt gods, var pudrad och friserad, som om han skulle på uppvaktning i lilla paviljongen å Haga. Peruken och öronbucklorna skeno hvita mot pannan, som blifvit pergamentsgul med sina hårdt ingraverade rynkor, men mun och ögon lyste skarpt i det torra, afmagrade ansiktet. Den framåtböjda, gängliga gestalten var klädd i den svenska hofdräkten, och den lilla spatservärjan guppade i sitt bandtlér vid hans ojämna steg, ty Björnklo släpade på ärligt förvärfvad podager och stannade ofta, stödd mot spanskröret. Hans maka var yngre, och åldern tycktes icke bita på detta runda flickhufvud, som med åren oförmärkt blifvit en gummas utan att förändra typen, som var en högadlig soubrettes. Hyn hade skrumpnat litet — så skrumpna fina, torkade rosenblad — och de okynnigt kisande blå ögonen krupit djupare in i ögonvrårna. Men under spetsmössan och schäferhatten var eljest detta ansikte, som lutade en ännu rund och gropig haka mot den gredelina halsrosetten i en gammal dams morgonnegligé, samma lifsglada ansikte med uppnäsan och den tyckmyckna prinsesseminen, som för trettio år sedan med illa spelad högtidlighet böjdes mot bröllopstyllen på gången till brudpallen i slottskyrkan.

Det gamla paret placerade sig på ett säte midt i solljuset, och medan Björnklo satte sig till rätta på den skrangliga bänken, fortsatte han oafbrutet att tala...

»Ja, ma chère, men det var bara början på min

dröm i natt, och sedan drömde jag, att jag stod i sista kulissen på vänster hand på teatern i Gripsholm. Det var den stora eken på sidan om mjölnarens kvarn. Jag väntade Annette, som än ej slutat sin air inne på scenen. Jag spelade själf den galanta Lubin, och det var ingen mesure på min tendresse, ty jag var öfver öronen kär i Annette, och nyss, då jeu de scène gaf mig rätt att fingra på rosenbouqueten vid hennes fichu och hon ej kunde protestera utan skandal, hade jag stoppat min poulet d'amour rakt i hennes corsage. Och på de siratligaste vers — poeten Tilas hade varit min secreta secretarius — hade jag förklarat, att jag var mörkrädd och därför bedt henne glömma att i kväll dra rigeln för — vi bodde vägg i vägg i korridoren med alla hvita hästarna, och man kunde blifva spökrädd för mindre... Nu väntade jag blott på ett ja till dessa proposer, så conniventa med våra réciproqua roller...»

Gamle baronen hade sett orörligt rakt fram i solen, medan han talade, och först vid de sista orden gaf han sin hustru en kort blick.

»Men jag aktade mig för att glömma rigeln... Charles Emile Björnklo hörde ej till de gossar, för hvilka man kan lämna bagarbon öppen... Men gamle toker, håller du på att drömma om allt det där flamset och flänget... Toker! Lubin, som linkar på käpp!»

Friherrinnan Björnklo skrattade, och hennes skratt och ord klingade förvånande ungdomligt och högt, som då man slår an en ton på en gammal clavecin i ett tilläst rum.

»Ulrique, l'amour har ingen ålder och hjärtat inga rynkor.»

Friherrinnan klappade sakta sin man på skuldran med en liten hand, hvilkens korta, hvita fingrar lyste ur halfhandskens silke, nickade och började efter ett ögonblick:

»Min vän, gammalt folk som vi skola icke tala om sig själfva... det är icke klädsamt. Låt oss språka om våra barn i stället, om vår son, som just i går kom hem med sin unga fru till Björnö efter så många års bortovaro.»

»Vår son! Du, Ulrique, har naturligtvis redan gifvit slaktarn order att slå ihjäl den gödda kalfven. Nå, hvad det beträffar, nog är han tillräckligt förlorad för mig åtminstone, vår juvel till son, ty aldrig kommer jag att begripa mig på honom... Sottise på sottise, det är allt han hunnit hittills... Nej, ma chère, c'est un fou, un triple fou, och det enda man kan hoppas är, att hans tokenskap ändtligen börjar bli af det innocenta slaget.»

»Du är orättvis, Charles Emile.»

»Orättvis! Begynte det icke blott han communicerat och blef vuxen? Och icke var det præceptorns fel, ty magister Hærmonius var icke den, som klemade med mäster Erik. Men däruppe i Uppsala måtte han hafva rencontrerat några rötägg, några hembakade unga svenska sansculotter, som gjort honom galen. Ty när han sedan kom hem till Björnö, var han skvatt tokig. Du minns, hur han kallade statarbarnen sina bröder och gaf bort pengar och kläder. Snickarens Petter fick ett par nya sammetsbyxor från Paris, och när den rejela

snickare Bengt själf såg sin skorfviga valp i de pantalongerna, klådde han honom naturligtvis, så pojken hvarken kunde sitta på sammet eller något annat. Och alla gubbarna klagade, att baron Bernhard gjorde ungarna galna. Så måste jag kalla honom in till mig — och flux håller munsjör, stående midt på golfvet, en lång oration om att bördens och de falska prejugéernas tid var förbi och den allmänna förbrödringens époque inne. Han var ej bättre, förklarade han, än barnen i torpen och ville med dem partagera allt, liksom han ville nerlägga ett namn, talande om seklers orättvisa och i stället för Björnklo kalla sig Larsson... Jag visste icke om jag skulle skratta eller gråta, och ta till käppen mot en räkel på sjutton år gick ju heller ej. Så samlade jag all min sang-froid och sade: 'Söta Åsna, uppe i din gamla lekstuga såg jag häromdagen ett spel, som du spelade, då du var pojke, kalladt »de löjliga familjerna», vill du vara af den utsökta politessen att ofördröjligen hämta hit det.' Pojken häpnade, men lydde, så tog jag och bredde ut gubbarna på bordet: 'Här, söta Åsna, ser du Måns Bult, smeden, gubben med sotiga nosen och den stora, eldröda näfven, nåväl, hans son Nils Bult liknar honom, som du ser, såsom ett bär, bara med mindre men lika svart nos och mindre röd näfve, och här ser du Lasse Kludd, målarn, med stripiga håret och gröna naglarna, hans son Olle brås, som du ser, tydligt på pappa och kommer till döddagar att stå och smeta med pytsarna. Och detsamma är förhållandet med Jöns Kagg, bryggaren, pösmunken här och hans isterbuk till pojke och så vidare. Vill

du nu vara af den utsökta godheten att se dig ikring på Björnö gård, skall du strax finna att den kobente Jansson med ögat, repslagaren, har barn, som gå in med fötterna allesammans och det som om de redan i många år gått på banorna, och att snickare Bengts älsklige Petter, din bror, som du gaf sammetsbyxorna, jämt knycker med hufvudet framåt, som om han stått vid hyfveln lika länge som far sin. Och då herrar Bult, Kludd och Kagg senior dö, efterträdas de af Bult, Kludd och Kagg junior. Och stugorna vidgas efter barnskarorna, och arbetslönen ökas i rapport med kronoskatter och markegångstaxor, och alla äro nöjda till dess öfvermagar och andra stollar komma och prata dem vridna. Så förhåller det sig med den saken, och nu vill jag höfligt be dig hålla truten med den där franska égalitén och allt det andra, som patrasket i Paris funnit på. Ty Kungen förpassar sådana där munhjältar och tumultanter i finkorna, och det passar icke en Björnklo att komma dit; och som det ännu dröjer flera år, innan du blir myndig, får du åtminstone till dess stäfja din heliga zèle att heta Larsson, Månsson eller Andersson och trots seklernas orättvisa digna under det ignobla namnet Björnklo.»

Det var icke första gången friherrinnan hörde denna historia, men hon njöt ständigt lika mycket af att höra om den, så lefvande tecknade den de två människor hon höll mest af i världen, och hon log på förhand åt fortsättningen, som hon kände på sina fem fingrar också den.

»Ja, Ulrique, det var början och ändan var thesso lik. Republikansk eloquens och seditiös

conduite i Uppsala, så rector magnificus skulle hafva satt gunstig herrn in carcere om icke Skytteanus, min artige vän Fant, trädt emellan, och sen i Stockholm ytterst suspect sodalité på spiskvarter och källare med jacobiner och brusskallar som tosingen Thorild! Så försöker jag som ultima ratio göra demagogen till hofman. Ty skola kvistar och kanter kunna filas af, är det med slottshyfveln. Den brukar kunna göra den knottrigaste veden slät. Nå, Bernhards marraine, gamla grefvinnan de Geer på Leufstad protegerar honom, min gamle kamrat Essen likaledes, och båda lofva skaffa honom en chaîne tendre med någon af de små gräsänkorna däruppe, som kunna formera en karl. Enfin, allt var väl förspändt, men hvad hjälper det? När man prompt vill vara tölp och tillhöra kasten Larsson! Unge Bernhard persifflerar gudbevars både royauté och nobless, deklamerar och gör sig impossible, och när lilla vackra Marie-Sophie Sperling känner pitié för hans gröna tjugu år, spelar han le rôle le plus sot du monde, Josephs — och lämnar manteln i sticket. Kort sagdt, lyckas bli oantaglig, och jag får gunstig herrn retournerad, som om jag velat prångla bort en häst, som har kollern.»

Den sista bilden var ny för dagen och friherrinnan skakade på hufvudet.

»Nej, nu är du för svår, Charles Emile!»

Men Björnklo hörde icke längre på henne utan talade för sig själf:

»Då var det jag skickade unga herrn till Europa, och reste gjorde han nu med domestiquer och carosse och för en hoper röda écuer, men visdomen,

den måtte promenerat på andra vägar än hans. Ty aldrig lyckades jag i hans epitrar découvrera un trait de sagesse, en artig aperçu, ett nyttigt rön för hushållaren och jordbrukaren, en anecdote piquante, nej, sida upp och sida ner med nebulös Phœbus och eloquens i molnen öfver människans rätt och hjärtats rätt och hin vet hvad allt för friheter och rättigheter... Så gingo åren, och min herr son reste continuerligt, intill häromsommaren den sista dunderfolien éclaterade. Jag menar giftermålet. Tänk dig! Världen är full af kvinnor, för det finns flera än män, det vet man af tabellverket, och det har jag alltid tyckt vara en af könets mest admirabla inventioner, åtminstone ur masculin synpunkt. Men Bernhard skulle naturligtvis amourachera sig i den mest inadequata af dessa millioner kvinnor. Nå, det var indiceradt! Men nog hade han kunnat hitta på någon annan än äkta vifvet till den där smutsiga ockraren i Turin, som lät honom köpa frun för kontant betalning. Tjugutusen hårda speciedaler fick den stackars gossen lägga upp på disken för att få henne... och sen naturligtvis vips till prästen. En höflig erinran om, att man kunde tröttna på en så okänd dam, och att granngårdarna här hemma voro fulla af små adelstöser, fagra under ögonen, och allt möjligt, rejetterades naturligtvis som frivolité och radotage, och till svar kommo tio sidor med descriptioner om hans amour och dess rapport med himmel, helvete och éternité! Nu frågar jag dig, Ulrique, hvad djäfvulen Bernhard Björnklos amour har att göra med evigheten?»

»Gossen var ju vildt kär och har ju också blifvit lycklig sen han fick henne.»

»Lycklig! Om man blir mer lycklig ju mer bakvänd en sak är, då bör han vara lycklig som Motvalls käring. Jag talar icke om, att hon icke ägde särken på kroppen och bara förde i boet behagen och kristendomen, som man säger, ej heller om hennes ytterst douteusa origine, men skandalen, bråket...! Och så icke ens vacker!»

»Du bedrar dig, min vän, Marianne är en verklig skönhet, bildskön!»

»Bildskön! En lefvande antique alltså, som min vän Fredenheim kunde sätta i sitt stenmuseum. Nå, chacun a son goût! Den saken regarderar icke mig. Men hvad jag hoppades var, att Bernhard nu ändtligen skulle visa sig torr bakom öronen och veta hvad han vill, nu när han kommit hem efter alla dessa peregrinationer. Men nej, han talar fortfarande Phoebus, och hans idéer fladdra som vindflöjeln på Björnö tak. Jag tror nog han menar väl och ej vill blessera mig med sina idéer, men jag lär nog aldrig förstå honom.»

Björnklos skarpa stämma lät vekare, nästan vemodig. Han ritade tankspridt i sanden en liten naken kvinnofigur, strök ut den igen och ropade sedan bittert:

»Det är vår son, vårt enda barn, och nu ha vi talat om honom, som du ville, och som vanligt slutar det med, att vi sitta här helt stumma och bli trista och sombra! Är det det du önskar? Hvarför kan ej gammalt folk få tala om sig själfva och lefva för sig själfva... sin sista lilla tid? Ser du,

hur vacker dagen är! Solen skiner och frukten mognar för vår vinter, hur ljuft kunde vi ej njuta hamnens ro och den sälla friden, vi två, med tranquiliserade begär och nöjda sinnen. Men nej, man skall förbittra sin höst med soucier för barnen... Om jag vill eller inte, alltid grubblar jag på tok-Bernhard och orogas för hans framtid. Ack, hvad veta barn, hvad man känner för dem! Och aldrig bli de för föräldrar hvad dessa äro för dem!»

Han tystnade, såg åter i marken och frågade så kort:

»Bryta vi upp nu, Ulrique? Solen börjar bränna, och innan vi stiga in kunde vi gå till lilla gubbens sten.»

Friherrinnan nickade jakande och tog hans arm. Hon kände hans hemliga tankar. Lilla gubben var hans egen far, och det lilla rolösa, evigt projekterande och kannstöpande kommerserådet med de ifriga rörelserna och de oroliga blå ögonen under den lilla piskperuken hade med åldern blifvit allt mer lefvande för sonens hjärta.

»Hur skulle man kunna glädjas, om man icke hoppades få lefva i någons minne,» sade Ulrique Björnklo.

Och genom mullbärsplanteringen gingo de båda gamla, ögnade på inskriften, som de kunde utantill, och på den nötta solvisaren afläste de tiden och räknade ofrivilligt, fast det var middag, timmarna till aftonen och mörkret. Så försvunno de i den långa trädgårdsgången. —

Men en stund härefter syntes åter ett par vandra genom trädgårdsgången. Det var baron Bernhard Björnklo med sin fru, han efter år af irrfäder i främmande land ånyo hemma, hon för första gången i Sverige och i sin makes barndomshem.

Arfvingen till Björnö slott var en ännu ej trettioårig man, men han hade sina stämningars ålder. På den hvita halsen, som blottad efter republikanskt mod stack fram ur den bruna lifrocken med det hvita linnet i bringan, satt ett af dessa oroliga ansikten, i hvilka dragen försvinna för uttrycket och som blifva tomma och döda, liksom torg utan folk, de sällsynta sekunder, de ingen känsla spegla. Men vanligtvis förvreds hans fysionomi af spasmodiska ryckningar. Ögonbrynen lyftes uppåt, pannan rynkades, och de blå ögonen stirrade obeskyddadt och smärtsamt. Frånvaron af hvarje ansats till skägg gjorde än tydligare linjernas veka spel kring den obeslutsamma munnen, och de magra händerna fingrade oupphörligt vid stålknapparna i den broderade västen eller på frimurarkorset på den hängande urkedjan. Det opudrade, uppstrukna håret visade tidig lust att gråna och hvirflade sig nyckfullt på hufvudet.

Hans unga maka var en så motsatt människotyp som möjligt. Hon var verkligen, som hennes svärmor sagt, bildskön, en lefvande staty med sin rena ansiktsprofil och sin höga gestalt, en grekisk korg- eller krukbärerska med det mäktiga hufvudet på den bredskuldrade figuren. Dragen voro in i det minsta fulländadt skurna, pannan låg, näsan rak, munnen tunn och sluten. Hon bar öfver hufvudet en turban-

aktig hårklädsel af hvit tyll, och lifvet var draperadt också det i ett rikt moln af hvit tyll med vecken upphållna på vänstra skuldran af ett spänne af kaméer i en uppfästning, noggrant efterliknande en gammal vasmålning. Netteldukskjolen föll sid och slät som en mantel från de starka höfterna. Man undrade ej öfver hennes ålder, och knappast öfver hennes lefnadsöden — hon var en uppenbarelse af kvinnan i sin fulla blomning, och blott med svårighet kunde man tänka sig denna skönhet vare sig i knoppning eller förvissnande, så fullkomligt och strålande fyllde den sin norm.

De båda makarna gingo steg för steg, inbegripna i samspråk.

»Du förstår mig icke, Marianne,» utropade baron Bernhard och hans röst darrade.

»Nej, jag förstår dig nog icke,» svarade hans hustru med en klingande stämma, som ljöd likt en sång, helt och hållet fylld af sin egen melodi.

Det blef ett ögonblicks tystnad. Stegen rasslade mot sanden, hans trötta, släpande, hennes jämna och fasta.

Så började han igen:

»När du var hos mig i natt och vi sågo månen lysa på mitt barndomshem, och jag hviskade om allt gammalt, kändes det, som om du ej lyssnade eller ej förstod. Du blef allt hvitare och aflägsnare, där du satt i fönstersmygen, och till sist kunde jag tro, att du var en gudinna, som stigit ner, Diana, som af en nyck kommit till jorden utan att i sitt hjärta för ett uns bry sig om den stackars Endymion.»

Hon smålog svagt.

»Kanske jag är en stengudinna också. Ibland känner jag det nästan så, och när dagen om morgonen klappar på och solen vill titta in genom mina fönsterluckor, frågar jag mig själf: hvad vill dagen mig, som intet har att gifva den?... Och ändock skulle så många af mig begära sin lycka! Och nu du, du med de ständigt sträckta händerna. Det undrar jag mest öfver af allt, att just du ville göra mig till din...»

»Det kommer sig väl däraf,» svarade han, i det han fortsatte att tala i bild, som om förblommeringen öfver orden gjorde förklaringen lättare, »det kommer sig väl däraf, att jag är en obotlig fantast och diktare och som alla sådana dårar hör till den olyckligaste arten af alla varelser, halfgudarna, de som i lika delar äro danade af sky och stoft, och lika outrotligt bära i blodet åtrån efter gudarnas sollycka och all människans svaghet och trånad. Osaliga äro halfgudarna från födseln. Daggen, som dryper ur deras fäders, gudarnas, bägare, blir gråt, som förtär deras hjärtan, och när de sträcka sig efter himmelen, fånga de dimbilder, som försvinna lik rök ur deras armar. De känna sig skapade till segrare och de varda hvart bländverks tokar. Likt barn förväxla de sina begär, gripa stenar i stället för bröd och byta sig gift för honung. Så åldras de för båren, plöja mark i fiendeland, göra hånet till bordsvän och sängkamrat och förbränna sin ved för kölden.»

Talarens häftiga ordström tystnade, och han såg med sina oroliga ögon genom trädgårdsgången,

där han drömt bort dagar och nätter som yngling, där hvart steg han tog erinrade honom om de brännande kindernas och det dunkande hjärtats år, då han lutat tinningen mot hvar trädstam, bedöfvad af sitt eget svärmeri och rusad af sin egen själs fullhet.

Hans hustru märkte blott halft hans rörelse. Hon hade lyssnat tankspridt, som på musik, medan hon lät en liten bronsgrön skalbagge, som hon fångat, kasta en skimrande ring öfver den matthvita huden på sin hand.

»Och tillämpningen af allt det där på dig och mig?» frågade hon, mer för att visa sig vara med än af lust att förstå.

»Tillämpningen! Jo, den är, att jag älskar dig, som sommaren älskar vintern med hopp att få dess is att tina. Och skulle ändock förhoppningen evigt gäckas, kunde jag ej annat, ty så älskar jag allt ikring mig, natur, människor och djur, och ju mer tillåst och stelnadt ett väsen är, dess högre blir min åtrå att lösa dess innersta med mitt väsens värma.

Se, blad och gräs, dem får jag så lätt att skälfva i takt med mig. Vinden kommer och går efter mina tankar, och barn och djur söka mig, utan att jag ropar dem. Men den strida strömmen är det jag drömmer om att stilla, den hårda stenen vill jag glödga, frusna själar vill jag fånga och värma, ty endast så är det, som om jag finge utlopp för den kärlek, som förbränner mig.»

Han blef tyst. Ett par röda flammor lyste på hans kinder, och hans gång blef med ens lätt och

spänstig. Fru Marianne såg på honom, och ett flöde af varmt blod drog genom hennes ådror. Just så mindes hon honom från den stormiga tiden, då han befriade henne och hon såg honom träda in för första gången i det mörka penningehus vid gränden där hon lefde, fången i skam och dunkel, och där hennes ägare tassade med guldpåsarna, lik en ljusskygg och smutsig tjuf i sitt eget hem, upp och ned för de svarta trapporna. Hur ljus och sagolik hade han icke synts henne med sin hvita hy, sitt blonda hår och sina blå ögon bland alla de små svarta människorna! Som ett gnistregn, fallande på en eld, som höll på att slockna, föllo minnena från fordom ner i hennes sinne, och utan ett ord tryckte hon hans hand.

Ett par minuter gingo de båda makarna tysta bredvid hvarandra under de gröna grenhvalfven, medan fjärilarna flögo som brokiga sidenlappar omkring dem. Så började hon i en lätt, en lekande ton, som sällan fanns på hennes tunga och betydde en kvällande lifsflod i hennes bundna och stolta sinne:

»Så skola vi bli gamla här, liksom dina föräldrar före oss och lika älskvärdt och sorglöst lyckliga som de, är det icke det du menar?»

»Mina föräldrar! Ack nej, ser du ej att de äro ett par barn, som aldrig gått utanför den här trädgårdsgången. Icke förslår den för oss! Vi måste ut till den stora svarta skogen!»

»Finns det en skog här? En stor svart skog?»

»Ja! Jag sprang till den redan som liten, fast magister Hærmonius slog mig, ty det var förbjudet

och jag skulle hålla mig här i parken. Det är skogen därborta, ser du den icke? Du kan icke drömma, hur underbar en sådan stor nordisk skog är!»

»Hur är den då, din märkvärdiga skog?»

»Å! Icke som den du gått i därnere i ditt land med ljusa, grå oliver och lugna pinjer och sol, ro och glädje öfverallt. Nej, min skog är sig aldrig lik. Den växlar från minut till minut och lika ständigt växlar suset, som spelar i dess toppar. Den är hemsk och ljus, den är dyster som förtviflan och glad som en bröllopsdag. Allt finns därinne, allt: dödens kummel och lifvets rinnande källor, trasten som sjunger och ormen som hugger, Rübezahl, lustigkurren med sina tusen puts, och Merlin, som somnat i grottan öfver all världens visdom. Där finns allt, Marianne, man märker först, när man kommer dit in, hur vid den är, och hur man i den kan gå vill och finna hvarann till sina dagars ände.» —

»Så för mig då in i din skog,» hviskade hon sakta och tog sin makes arm.

Medan de talat, hade de gått igenom hela den långa trädgårdsgången, förbi bollplats, mullbärsträd och kärlekstempel, och samman sköto de upp den tunga grindens rostiga rigel. Så gingo de öfver den bleka hagen, där augustisolen brände utan skugga och det skurna gräset stack, där torparbarnen sutto vid vägkanten och fäste slingor af ljung och vilda blommor kring linhufvudena, och sedan kommo de in i skogen. —

INNEHÅLL.